

PRIVATARKIV I MUSEA

SLUTTRAPPORT FRÅ PROSJEKTET

NORSK KULTURRÅD
POSTBOKS 8052 DEP
N-0031 OSLO

TELEFON: 22 47 83 30
TELEFAKS: 22 33 40 42

POST@KULTURRAD.NO
WWW.KULTURRAD.NO

INNHALD

FORORD	4
RIKSARKIVAREN. PRIVATARKIVER I NORSKE MUSEER	5
ABM-UTVIKLING. SAMARBEIDSPROSJEKT: PRIVATARKIV I MUSEA 2007–2009	7
HORDALAND FYLKESARKIV. PRIVATARKIV I MUSEA. PROSJEKTRAPPORT	9
STATSARKIVET I OSLO. PRIVATARKIVARBEID VED MUSEENE I ØSTFOLD. SAMARBEIDSPROSJEKT MELLOM STATSARKIVET I OSLO, FREDRIKSTAD MUSEUM, HALDEN HISTORISKE SAMLINGER, ØSTFOLDMUSEET OG FYLKESKONSERVATOREN I ØSTFOLD	19
ARKIV I NORDLAND. SLUTTRAPPORT FRA PROSJEKTET “ARKIV I MUSEA” I NORDLAND FYLKE 2007-2009	32
IKA TRØNDELAG IKS. RAPPORT FOR PILOTPROSJEKTET «PRIVATARKIV I MUSEA»	41
FINNMARK FYLKESBIBLIOTEK. PRIVATARKIV I MUSEER. PROSJEKTRAPPORT	53
TELEMARK MUSEUM. PRIVATARKIV I MUSEENE I TELEMARK. PROSJEKTRAPPORT	64

FORORD

Arkivstatistikken for 2010 viser at norske museum oppbevarer i underkant av 30 000 hyllemeter privatarkiv. Arkivkartleggingen i 2005 (ABM-skrift #40) viste at mye av dette materialet var uordnet og utilgjengelig for bruk. Mange museum manglet dessuten tilfredsstillende magasin for oppbevaring av materialet. Hovedårsaken til denne situasjonen var etter ABM-utviklings og Riksarkivarens mening at museene har manglet faglige og økonomiske ressurser til å ta seg av arkivene på en forsvarlig måte. Med dette utgangspunktet tok Riksarkivaren og ABM-utvikling initiativ til samarbeidsprosjektet "Privatarkiv i musea".

I dette heftet har vi samlet sluttrapportene fra prosjektet, slik at flere skal få tilgang til dem. ABM-utvikling og Riksarkivaren vil rette en stor takk til de deltakende fylkene Hordaland (Hordaland fylkesarkiv), Østfold (Statsarkivet i Oslo), Nordland (Arkiv i Nordland), Sør-Trøndelag (IKA Trøndelag), Finnmark (Finnmark fylkesbibliotek) og Telemark (Telemark Museum). I tillegg har det blitt bevilget penger til prosjekt i Møre og Romsdal (IKA Møre og Romsdal) og Troms (Statsarkivet i Tromsø), men sluttrapporter fra disse fylkene forelå ikke da redaksjonen ble avsluttet i begynnelsen av juni 2011.

Bjørn Bering
avdelingsdirektør
Norsk kulturråd

Vilhelm Lange
underdirektør
Riksarkivet

PRIVATARKIVER I NORSKE MUSEER

– SAMARBEID MELLOM RIKSARKIVAREN OG ABM-UTVIKLING

RIKSARKIVAREN

Vi viser til kontaktmøte mellom Riksarkivaren og ABM-utvikling 09.11.2005.

Vårt utgangspunkt for initiativet er at det er bevart en relativt stor mengde bevaringsverdige privatarkiver i norske museer, og at vi trenger museene i en samordnet innsats på privatarkivområdet. Samtidig er det behov for å medvirke til å etablere faglige standarder og til at privatarkiver i norske museer blir gjort tilgjengelige for brukere.

Det er i Norge en lang rekke museer som bevarer privatarkiver. Samlet sett oppbevarer disse et sted mellom 30 000 og 50 000 hyllemeter. Jfr pågående kartleggingsprosjekt i ABM-utviklings regi. I tillegg oppbevarer noen museer eldre arkivmateriale fra kommuner, dels i henhold til avtale med kommunene og dels uten formell avtale med kommunen som sådan. Noe kommunalt og statlig materiale er å finne som spredte elementer i arkiver som betraktes som private. Et større antall museer som ikke har definert seg inn i en rolle i bevaring av privatarkiver, har bevaring av foto fra private arkivskapere som et viktig arbeidsområde.

Når vi ser bort fra museer som inngår i organiserte, regionale arkivnettverk (Opplandsarkivet), deltar museumssektoren stort sett ikke i arbeidet med den nasjonale samkatalogen for privatarkiver. Samkatalogen gir derfor hverken Riksarkivaren, de fylkeskoordinerende institusjonene, forskere eller andre arkivbrukere informasjon om privatarkiver i norske museer. Dette skyldes ikke generelt manglende samarbeidsvilje i museene eller manglende oppfølging fra de som arbeider med samkatalogen, men at arkivene i stor utstrekning ikke er ordnet og katalogisert, slik at det ikke foreligger data for eksport.

Privatarkiver i norske museer er gjennomgående ikke tilgjengelig for brukere, med noen få unntak. I tillegg til at selve arkivmateriale ikke er lagt til rette for bruk, har museene bare unntaksvis etablert en publikumstjeneste som kan ivareta veiledning, innsynsvurdering, framfinning og tilsyn ved forespørsler om bruk av arkiver.

En felles innsats fra Riksarkivaren og ABM-utvikling vil kunne medvirke til høyere kvalitet på samlingsforvaltningen og gi forskere og andre brukergrupper økt tilgang til de verdiene som privatarkivene representerer.

Vi foreslår at interesseorganisasjonene inviteres til å få en rolle i samarbeidet. LLP og Museumsforbundet vil kunne tilføre tyngde/autoritet i den forstand at deres medvirkning vil signalisere felles situasjonsforståelse og samordnet innsats fra alle sentrale aktører. Videre har organisasjonene både en etablert konferanse- og kursvirksomhet og et kontaktnett, som vil kunne utnyttes.

Forslag:

- a) Riksarkivaren og ABM-utvikling etablerer et samarbeid som har som hovedmål å heve kvaliteten på arbeidet med privatarkiver i norske museer (bevaring, tilgjengeliggjøring, informasjon, formidling)
- b) Det drøftes og gjennomføres tiltak med sikte på følgende delmål:
 - medvirke til at museer som bevarer privatarkiver, formulerer en bevaringsstrategi og koordinerer sin innsats med andre bevaringsinstitusjoner regionalt og på nasjonalt plan
 - sikre at faglige standarder for arkivordning, katalogisering og bevaring/oppbevaring

blir ivaretatt

- gjøre privatarkiver som er bevart i norske museer tilgjengelige for brukere og legge til rette for aktiv formidling
 - informere forskere og andre brukere om bevarte og tilgjengelige privatarkiver gjennom den nasjonale samkatalogen
- c) Riksarkivaren og ABM-utvikling kontakter LLP og Museumsforbundet med sikte på at organisasjonene går inn som samarbeidspartnere
- d) Organisering, plan og finansiering drøftes når samarbeidet er etablert

Vi avventer tilbakemelding og ser fram mot godt samarbeid på et viktig arbeidsfelt.

PRIVATARKIV I MUSEA 2007–2009

ABM-UTVIKLING

Bakgrunn

Arkivkartlegginga har vist at norske museum oppbevarer meir enn 30 000 hyllemeter privatarkiv. Størsteparten av dette materialet er uordna og utilgjengeleg for bruk. Mange museum manglar tilfredstillande magasin for oppbevaring av materialet. Hovudårsaka til denne situasjonen er openbart at musea har mangla faglege og økonomiske ressursar til å ta seg av arkiva på ein forsvarleg måte.

Museumskonsolideringa har lagt eit godt grunnlag for at denne situasjonen kan endrast. På den eine sida kan etableringa av større endringar frigjere ressursar som i nokon grad kan rettast inn mot privatarkivarbeidet. På den andre sida kan etableringa av regionale fellesmagasin gi arkiva gode oppbevaringsforhold. Samtidig vil eit framtidig fokus på samlingsforvaltning – jfr. ABM-utviklings rapport til KKD 1.08.06 – kunne leggje grunnlag for eit meir systematisk arbeid med privatarkiv i musea.

Parallelt med museumskonsolideringa har Riksarkivaren i samarbeid med ABM-utvikling bygd opp eit landsdekkjande nettverk av koordinerande regionale institusjonar¹ i privatarkivarbeidet. Desse skal fungere som regionale kompetansesentra og bidra til å koordinere privatarkivarbeidet i sine fylke. Riksarkivaren og ABM-utvikling arrangerer årlege samlingar for desse institusjonane. Det er dermed etablert ein infrastruktur for nasjonal og regional samhandling i privatarkivarbeidet, som saman med museumsreforma bør gi gode rammevilkår for eit krafttak for privatarkiv i musea.

Målsetjing

Prosjektets hovudmål er å bidra til at privatarkiv i konsoliderte museum skal vere godt oppbevart, ordna og tilgjengelege for bruk.

Dette inneber at musea i sine planar for samlingsforvaltning tar stilling til om dei skal samle inn privatarkiv og etter kva kriterier dette eventuelt skal skje. Den regionale samhandlinga i privatarkivarbeidet byggjer på at institusjonane i eit fylke samordnar innsamlinga av arkiv (geografisk, tematisk o.l.) Denne samordninga bør også omfatte musea.

Målsetjinga inneber vidare at musea i sine samlingsforvaltningsplanar også formulerer retningslinjer for oppbevaring, ordning, katalogisering og tilgjengeleggjering av arkiva som samsvarer med arkivfagleg metode og praksis.

Organisering og gjennomføring

Prosjektet er eit samarbeid mellom ABM-utvikling og Riksarkivaren. Det blir etablert ei sentral prosjektgruppe med to representantar frå kvar av samarbeidspartane. ABM-utvikling er prosjekteigar og ansvarleg for gjennomføringa og peikar ut prosjektleiar. Riksarkivaren v/Privatarkivavdelinga bidrar med ca ½ årsverk i året til fagleg rettleiing og liknande tiltak. Det blir samstundes oppnemnt ei referansegruppe med representantar frå Riksarkivaren og ABM-utvikling, der Museumsforbundet og LLP blir invitert til å delta. I pilotprosjektet vil dei deltakande institusjonane bli invitert til å oppnemne ein representant kvar til referansegruppa.

Regionalt skal prosjektet gjennomførast av dei fylkesvise koordineringsinstitusjonane i samarbeid med prosjektleiinga. På grunnlag av data frå arkivkartlegginga i sine fylke skal institusjonane skaffe seg oversikt over privatarkivmengda i musea og i samråd med fylkeskommunen og musea leggje ein detaljert plan for gjennomføringa av prosjektet. Planen skal omfatte desse tiltaka: opplegg for samarbeid med

¹ Disse er Finnmark fylkesbibliotek, Statsarkivet i Tromsø, Arkiv i Nordland, Statsarkivet i Trondheim (Nord-Trøndelag), IKA Trøndelag (Sør-Trøndelag), IKA Møre og Romsdal, Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane, Hordaland fylkesarkiv, Statsarkivet i Stavanger, Statsarkivet i Kristiansand, Aust-Agder kulturhistoriske senter, Fylkesarkivet for Vestfold (også for Telemark og Buskerud), Statsarkivet i Hamar (Oppland, Hedmark), Akershus fylkesmuseum, Oslo byarkiv, Statsarkivet i Oslo (Østfold).

musea om arbeidsdeling og samhandling i privatarkivarbeidet, kurs for museumstilsette i behandling av arkiv og opplegg for feltarbeid eller arkivfaglege rettleiingstenester for musea.

Det er vanskeleg å anslå kor mykje ressursar prosjektet vil krevje i dei ulike fylka, fordi utgangspunktet er svært ulikt: I nokre fylke er det alt etablert god samhandling mellom arkiv og museum (Aust-Agder, Sogn og Fjordane, Vestfold), mens slikt samarbeid er ikkje-eksisterande i andre fylke. Omfanget av bevarte privatarkiv i musea vil også vere forskjellig, samtidig som dei koordinerande institusjonane vil vere ulikt stilt når det gjeld fagleg kompetanse og personale.

På denne bakgrunnen skal det i første omgang gjennomførast eit pilotprosjekt i fire fylke, med oppstart i januar 2007 og ei tidsramme på eitt år. Til å delta i pilotprosjektet blir desse invitert: Nordland (ved Arkiv i Nordland), Sør-Trøndelag (ved IKA Trøndelag), Hordaland (ved Hordaland fylkesarkiv) og Østfold (ved Statsarkivet i Oslo).

Ved avslutning av pilotprosjektet skal ABM-utvikling i samråd med Riksarkivaren ta stilling til korleis prosjektet skal vidareførast (etter innstilling frå prosjektgruppa).

Økonomi

Planleggingsarbeidet blir finansiert av ABM-utvikling med kr 30 000 per fylke. Planen skal innehalde anslag over kva ressursar som trengst til gjennomføringa og budsjett for prosjektet. Budsjettet skal godkjennast av prosjektleiinga. ABM-utvikling dekkjer 50 % av utgiftene til prosjektet. ABM-utviklings bidrag skal gå til personalkostnader, kurs og reiseverksemd. Bidraget er avgrensa til maksimalt kr 150 000 i kvart fylke. Til gjennomføringa av pilotprosjektet har ABM-utvikling førebels løyvd kr 600 000. Løyvingar til den vidare gjennomføringa av prosjektet blir behandla hausten 2007.

Budsjett pilotprosjekt	2006	2007
Prosjektleiing og fellestiltak	30 000	50 000
Støtte til planlegging	0	120 000
Støtte til pilotprosjekt	0	400 000
Sum	30 000	570 000

PRIVATARKIV I MUSEA. PROSJEKTRAPPORT

HORDALAND FYLKESARKIV

Innleiing

Dette prosjektet vart initiert av ABM-utvikling og hadde som formål å bidra til at privatarkiv i konsoliderte museum er godt oppbevart, godt ordna og tilgjengelege for bruk. I prosjektnotat frå ABM-utvikling datert 28.09.06 vart det formulert følgjande mål for prosjektet:

- Musea bør ta stilling til om dei skal samle inn privatarkiv eller ikkje.
- Dersom eit museum skal samle inn privatarkiv, bør det formulerast mål og kriterier for denne verksemda. Dette bør gjerast i samarbeid med dei regionale koordinerande ledda i privatarkivarbeidet, slik at museet si verksemd på dette området blir samordna med dei andre aktørane si verksemd.
- Museet bør formulere retningsliner for oppbevaring, ordning, katalogisering og tilgjengelegging av arkiva som er i samsvar med arkivfagleg metode og praksis.
- Mål, kriterier og retningsliner for arbeid med privatarkiv bør nedfellast i museets plan for samlingsforvaltning.

Prosjektet var planlagt gjennomført som eit samarbeid mellom ABM-utvikling, Riksarkivaren og dei regionale koordinerande ledda i privatarkivarbeidet. Dei regionale koordinerande institusjonane i privatarkivarbeidet – her i fylket Hordaland fylkesarkiv – skulle vere ansvarleg for gjennomføringa av prosjektet regionalt. Fire fylke – inkludert Hordaland – vart invitert til å gjennomføre eit pilotprosjekt i 2007. Difor vart Hordaland fylkesarkiv hausten 2006 tildelt kr 30 000 til planlegging av prosjektet. Gudmund Valderhaug vart engasjert som prosjektleiar frå 1.10.06.

Prosjektplanen

Den regionale prosjektplanen for Hordaland, som vart oversendt ABM-utvikling 30. januar 2007, stilte opp fire hovudmål med tilhøyrande tiltak:

1. Avklare det einskilde museet si rolle i privatarkivarbeidet i Hordaland

Tiltak:

- a) Kartlegge dei konsoliderte musea sine ambisjonar og ressursar på området
- b) Gjennomføre drøftingar med dei konsoliderte einingane om den framtidige rolla dei skal ha i privatarkivarbeidet
- c) Ta stilling til eventuell overføring av arkiv frå museum som har valt å ikkje ha privatarkiv til andre institusjonar (eventuelt mellom museum innanfor same konsoliderte eining)

2. Avklare innsamlingsområde og formulere bevaringspolitikk

Tiltak:

- a) Gjennomføre drøftingar med musea for å samordne og avgrense innsamlingsområde
- b) Vurdere behovet for å stadfeste dette i formelle avtalar
- c) Utarbeide ein mal for beskriving av bevaringspolitikk som omfattar innsamling, sikring, ordning, katalogisering og tilgjengeleggjing av privatarkiv
- d) Gi musea rettleiing i utforminga av bevaringspolitikk

3. Kartlegge og utvikle kompetanse

Tiltak:

- a) Kartleggje musea sine kompetansebehov
- b) Utarbeide plan for arkivfagleg kompetanseutvikling i musea
- c) Gjennomføre kurs i mottak og behandling av arkiv for musea

- d) Avklare kva rolle Fylkesarkivet(eller evt. andre institusjonar) skal ha når det gjeld fagleg rettleiing og oppfølging i høve til det einstilte museum

4. Evaluering og oppfølging

Tiltak:

- a) Gjennomføre ei evaluering av prosessen når prosjektet blir avslutta
- b) Integre musea i det vidare privatarkivsamarbeidet i fylket.

På dette grunnlaget vart det søkt ABM-utvikling om eit tilskot på kr 150 000 til prosjektet, jf. budsjettoppsettet nedanfor:

Utgifter	
Lønnsutgifter	280 000
Reiseutgifter	10 000
Kurs for musea	30 000
	320 000
Inntekter	
Hordaland fylkeskommune	170 000
Støtte frå ABM-utvikling	150 000
	320 000

I brev av 3.07.07 frå ABM-utvikling vart det løyvd kr 130 000 til budsjettet. Budsjetttramma vart difor redusert med kr 20 000, fordelt med kr 10 000 på kurset og kr 5 000 på dei to andre postane.

Gjennomføringa av prosjektet

Møte med musea

I løpet av våren 2007 hadde Fylkesarkivet ved prosjektleiaren (og delvis også fylkesarkivaren) møte med leiarane og evt. arkivansvarleg personale ved dei konsoliderte kulturhistoriske musea i fylket (med unntak av Baroniet i Rosendal, som ikkje oppbevarer privatarkiv). Møta hadde som formål å

- kartlegge ambisjonar og ressursar,
- drøfte den framtidige rolla i privatarkivarbeidet,
- avgrense det enkelte museets innsamlingsområde og
- kartleggje kompetansebehovet.

I samband med møta vart det gjennomført synfaring av magasinane der privatarkiva er oppbevart.

Møte med Voss folkemuseum, no ei avdelinga av Hardanger og Voss museum, vart halde 5.03.07.

Museet har ca. 30 hm privatarkiv som i hovudsak er ordna. Ambisjonen er å samle inn privatarkiv frå noverande Voss kommune for å fungere som lokalhistorisk arkiv for kommunen. Det er ikkje sett av stillingsressursar til privatarkivarbeidet, og museet har berre kapasitet til å handtere mottak av relativt små privatarkiv. Museet har behov for tilgang på arkivfagleg kompetanse og stiller seg positiv til eit samarbeid på fylkesnivå.

Møte med Norges fiskerimuseum, ei avdeling i Museum Vest, vart gjennomført 7.03.07. Museet ønskjer å byggje opp ei arkivsamling som kan vere representativ for bedrifter og organisasjonar innanfor fangst, tilverking og omsetning av fisk og fiskeprodukt, og har ein arkivbestand på ca. 500 hm. Berre ein mindre del av arkiva er ordna. Museets geografiske innsamlingsområde omfattar verksemder frå Hordaland og organisasjonar med sete i Bergen. Museum Vest disponerer ca. 0,5 stilling til arkivarbeid og er i ferd med å byggje opp arkivkompetanse. Museet ønskjer å delta i samarbeidet om privatarkiv.

Møte med Bymuseet i Bergen vart gjennomført 9.03.07. Bymuseet har ingen ambisjonar om å arbeide med innsamling om privatarkiv. Avdelingane Gamle Bergen museum og Bryggen museum har likevel

mindre arkivsamlingar og kan ha behov for assistanse for å vurdere dette materialet. Avdelinga Hordamuseet driv tiltaket "historieverkstad", som samlar dokumentasjon om ulike lokalthistoriske tema for Fana bydel. Som eit ledd i tiltaket vil museet gi lokale organisasjonar høve til å deponere eige arkivmateriale i museet.

Møte med Bergen Sjøfartsmuseum vart halde 28.03.07. Sjøfartsmuseet har ein arkivbestand på ca. 1 000 hyllemeter som i hovudsak er ordna og katalogisert i arkivsystemet Asta. Museet har som målsetjing å samle inn privatarkiv som dokumenterer sjøfart regionalt og nasjonalt, med unntak av fiskerinæringa. Museet ser på arkiva som ein viktig del av si verksemd, og har planar om å opprette ei delt arkiv-/bibliotekstilling. Museet vil delta i privatarkivsamarbeidet.

Møte med Sunnhordland museum vart halde 27.04.07. Museet, som oppbevarer ca. 50 hm privatarkiv, ønskjer å byggje opp ei samling "eksempelarkiv" frå organisasjonar og verksemdar innanfor dei samfunnsområda det skal dokumentere. Det er planar om å setje av ein stillingsressurs på 60 % til arbeid med dokumentasjon av foto og arkiv. Museet har behov for tilgang til arkivfagleg kompetanse, og er svært positive til deltaking i eit fylkesdekkjande samarbeid.

Møte med Hardanger museum vart gjennomført 14.05.07, før det vart konsolidert saman med Voss folkemuseum. Museet har ca. 50 hm uordna privatarkiv, hovudsakleg personarkiv. Det er ikkje formulert nokon strategi for privatarkivarbeidet, men ein kan tenkje seg å samle inn arkiv som kan fungere som eksempel på verksemdar innanfor museets dokumentasjonsområde. Museet har ikkje sett av personalressursar til arkivarbeid, men er positive til å delta i fylkessamarbeidet.

Møte med Norsk Vassdrags- og industristadmuseum vart halde 15.05.07. NVIM har ein arkivbestand på noko over 1 000 hm. Om lag ein tredel er ordna og katalogisert. Museet har ein ambisjon om å fungere som lokalarkiv for Odda kommune og dokumentere kraftbasert industriverksemd i eit større geografisk område. Museet har arkivfagleg kompetanse, men har ikkje for tida personalressursar som er øyremerka arkiv. Museet er svært positiv til å delta i det fylkesdekkjande samarbeidet.

Møte med Museumssenteret i Salhus vart halde 29.05.07. Innanfor den konsoliderte eininga er det berre Osterøy museum som skal arbeide med privatarkiv. Avdelinga har som mål å vere lokalthistorisk arkiv for Osterøy kommune og har også depotansvar for dei kommunale arkiva.² Privatarkivbestanden er på ca. 150 hm og er delvis ordna og katalogisert. Museet har arkivfagleg kompetanse og brukar ca. 1/5 stilling til arkivarbeid. Museet er svært positiv til å delta i privatarkivsamarbeidet.

Møte med Kystmuseet i Øygarden, ei avdeling i Museum Vest, vart gjennomført 30.05.07. Museet fungerer som arkivdepot for Øygarden kommune,³ men har også ca. 15 hm privatarkiv som berre delvis er ordna. Målet er å vere lokalarkiv for Øygarden kommune, men ressursane til arkivarbeidet er små. Ein har høve til å nytte den felles arkivstillinga i Museum Vest. Museet er positiv til å delta i privatarkivsamarbeidet.

Møta viste at privatarkivarbeidet i musea vert drive med ulike ambisjonar og ressursar. Eit fåtal museum har ambisjonar om å drive systematisk innsamling av arkiv innanfor sine område, mens fleirtalet har meir avgrensa ambisjonar. Musea har generelt ei positiv haldning til å delta i eit fylkesdekkjande samarbeid om privatarkiva. Når det gjeld spørsmålet om eventuell overføring av arkiv frå museum som ikkje skal ha privatarkiv til andre institusjonar, vart dette vurdert som ei problemstilling som i alle fall førebels er uaktuell.

Drøftingane på møta med musea inneber at dei tiltaka som er nemnt under punkt a-c, 2a-b og 3a i prosjektplanen er gjennomført.

Samhandlingsplan for privatarkivarbeidet

² Dei kommunale arkiva er ordna av Interkommunalt arkiv i Hordaland.

³ Dei kommunale arkiva er ordna av Interkommunalt arkiv i Hordaland.

Som det går fram av avsnittet ovanfor, var dei konsoliderte musea positive til samarbeid om innsamling av privatarkiv. Fylkesarkivet har difor vurdert det som unødvendig å inngå formelle avtalar med musea om innsamlingsområde, bevaringspolitikk o.l. I staden har vi valt å utarbeide ein felles samhandlingsplan for både arkivinstitusjonar og museum som arbeider med privatarkiv i fylket.

Samhandlingsplanen tar utgangspunkt i det nasjonale rammeverket for privatarkivarbeidet, definerer geografiske og tematiske innsamlingsområde for dei enkelte institusjonane, gjer greie for dei sentrale faglege prinsippa som gjeld for arkivarbeidet og foreslår oppretting av eit fagleg fylkesnettverk for privatarkivarbeidet. Eit planutkast vart sendt ut til ei uformell høyring i slutten av juni, og to institusjonar valde å kommentere utkastet. Eit endeleg forslag til samhandlingsplan vart godkjent på møte 4.12.07 der alle institusjonar som er omfatta av planen deltok. Dette betyr samtidig at det er etablert eit fagleg nettverk for privatarkivarbeidet i Hordaland.

Godkjenninga av samhandlingsplanen og etableringa av privatarkivnettverket inneber at tiltak 4b i prosjektplanen er gjennomført. Privatarkivnettverket har dessutan gjort tiltaka under punkt 2d, 3b og 3d uaktuelle som eigne prosjektmål, fordi desse naturleg høyrer inn under nettverkets ansvarsområde.

Kurs for musea

Eit eige arkivkurs for musea (jf. tiltak 3c) vart gjennomført 23.-24. januar 2008. Kurset behandla desse emna: Prinsipp for ordning og beskriving av arkiv, ordning og katalogisering, praktisk ordningsarbeid, innsamling og mottak av arkiv, bevaring og kassasjon, elektroniske privatarkiv og innsyn og tilgang til arkiv. Kurset samla 14 deltakarar frå alle musea som deltar i privatarkivnettverket.

Kurset avslørte at det er behov for malar og andre hjelpemiddel for arkivarbeidet i musea. Det bør vere ein viktig del av nettverket sitt arbeid å utarbeide dette, inkludert malen for bevaringspolitikk (tiltak 2c).

Oppsummering

Prosjektet "Privatarkiv i musea" har ført til at dei konsoliderte musea i Hordaland har blitt integrert i eit organisert samarbeid om privatarkiv i Hordaland, saman med Bergen Byarkiv, Lokalhistorisk arkiv i Bergen, Hordaland fylkesarkiv, Interkommunalt arkiv i Hordaland og Statsarkivet i Bergen. Prosjektet har dessutan ført til at musea og arkivinstitusjonane som arbeider med privatarkiv har blitt samde om ein samhandlingsplan som skal regulere dette arbeidet. Dette inneber at dei regionale hovudmåla for prosjektet er nådde.

Etableringa av privatarkivnettverket har gjort at nokre av dei tiltaka som var sett opp i prosjektplanen kan gjennomførast som ein del av nettverksarbeidet. Dette gjeld desse oppgåvene:

- utarbeiding av ein mal for bevaringspolitikk
- rettleiing i utforminga av bevaringspolitikk
- planlegging av arkivfagleg kompetanseutvikling i musea
- arbeidsdeling mellom arkivinstitusjonane når det gjeld fagleg rettleiing og oppfølging for dei einskilde musea

I tillegg har musea meldt om behov for andre malar og hjelpemiddel i arbeidet.

Dette inneber at Hordaland fylkesarkiv og Hordaland fylkeskommune har eit særskilt ansvar for å leie arbeidet i privatarkivnettverket og sjå til at oppgåvene ovanfor blir gjennomført.

SAMHANDLINGSPLAN FOR PRIVATARKIV

Innleiing

Bakgrunn og målsetjing

Privatarkiv er arkiv frå alle typar ikkje-offentleg verksemd: privatpersonar, lag og organisasjonar, verksemdar innanfor tenesteyting, samferdsle, produksjon, osb. Slike arkiv kan innehalde informasjon av

stor verdi for enkeltpersonar, lokalsamfunn og for samfunnet som heilskap. Private og offentlege arkiv blir skapt i samhandling mellom offentlege og private samfunnsaktørar og utgjer såleis integrerte delar av eit felles samfunnsminne. Men medan offentlege arkiv systematisk blir bevart og gjort tilgjengelege for samtid og ettertid, blir privat arkivmateriale bevart i relativt lite omfang og tilfeldig. Dette fører til at mykje viktig samfunnsdokumentasjon går tapt for alltid.

Det er fleire årsaker til denne situasjonen: Det finst ingen lovbestemte pålegg om bevaring av privatarkiv, slik som ein har for dei offentlege arkiva. Dei statlege, fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjonane er primært oppretta og finansiert for å ta vare på arkiva til sine forvaltningseiningar. Bevaring av privatarkiv vil difor vere ei sekundær oppgåve, avhengig av spesielle offentlege løyvingar eller privat finansiering.

Privatarkivarbeidet i Hordaland har vore drive utan noko samhandling mellom dei ulike aktørane. Sjølv om ressursmangel er hovudårsaka til at lite privatarkiv blir bevart, kan dei ressursane som faktisk finst, utnyttast på ein betre måte gjennom eit koordinert samarbeid. Denne samhandlingsplanen har difor som målsetjing å samordne arbeidet med innsamling, ordning, katalogisering og tilgjengeleggjering av privatarkiv i arkivinstitusjonar og museum i Hordaland.

Rammeverk for det nasjonale og regionale privatarkivarbeidet

Riksarkivaren har med heimel i arkivlovas § 14 fastsett "Retningslinjer for arbeidet med privatarkiv",⁴ som med verknad frå 10.04.2002 er gjort gjeldande for offentlege organ som arbeider med å ta vare på privatarkiv og for private institusjonar som mottar offentleg tilskot til si verksemd. I retningslinjene blir det lagt føringar for eit nasjonalt og regionalt samarbeid om innsamling, bevaring og tilgjengeleggjering av privatarkiv. Samarbeidet skal byggje på arbeidsdeling mellom institusjonane. Institusjonar som arbeider innanfor same geografiske område eller samfunnssektor bør inngå avtalar som avgrensar partane sine område for innsamling av privatarkiv. Desse områda kan definerast tematisk, geografisk eller som ein kombinasjon av slike kriterier. Kvar institusjon bør på dette grunnlaget formulere ein innsamlingspolitikk ("bevaringspolitikk"), som identifiserer kva slags arkivmateriale ein tar sikte på å samle inn. Innsamlingspolitikken kan vidare konkretiserast i ein "bevaringsplan", som identifiserer dei arkiva som ein institusjon tar sikte på å samle inn, ordne og gjere tilgjengeleg. Retningslinjene tilrår at det blir utarbeida "overordna bevaringsplanar" på nasjonalt og regionalt nivå. På regionalt nivå skal dette arbeidet samordnast av eigne "koordinerande ledd" som er peika ut av Riksarkivaren.

Riksarkivarens retningslinjer for arbeidet med privatarkiv etablerer altså eit fagleg og organisatorisk rammeverk for privatarkivarbeidet nasjonalt og regionalt. Organisatorisk legg retningslinjene opp til ein struktur der Riksarkivaren koordinerer arbeidet nasjonalt, mens dei regionale koordinerande organa samordnar privatarkivarbeidet i fylket. I tillegg føreset retningslinjene at dei institusjonane som tar i mot privatarkiv skal leggje arkivfaglege prinsipp til grunn for dette arbeidet.

Privatarkivarbeidet i Hordaland

Privatarkivarbeidet i Hordaland har så langt vore drive utan nokon samla overordna plan. Arkivinstitusjonane i fylket (Bergen Byarkiv/Lokalhistorisk arkiv i Bergen, Hordaland fylkesarkiv, Interkommunalt arkiv i Hordaland og Statsarkivet i Bergen) underteikna i 1995 ein intensjonsavtale om privatarkivarbeidet, der ansvaret for arbeidet vart fordelt. Den arbeidsdelinga som vart avtala har i praksis vore retningsgivande for arkiva sitt arbeid med privatarkiv dei siste ti åra, men det har ikkje blitt sett i verk tiltak for å utvikle og følgje opp dette samarbeidet. Eit avsnitt i avtalen om å ta andre institusjonar med i samarbeidet har heller ikkje blitt følgt opp. Den viktigaste årsaka til dette er truleg at avtalen ikkje peika ut nokon av institusjonane som ansvarleg for å koordinere arbeidet. Med oppnemninga av Hordaland fylkesarkiv som koordinerande organ i privatarkivarbeidet har no dette ansvaret blitt plassert.

I Hordaland arbeider desse institusjonane med privatarkiv: Bergen Byarkiv/Lokalhistorisk arkiv i Bergen; Bergen Sjøfartsmuseum; Hardanger museum og Voss folkemuseum; Hordaland fylkesarkiv;

⁴ Sjå <http://www.riksarkivet.no/arkiverket/lover/arkivloven/retningslinjerprivatarkiv.html>. (nynorsk utgåve i Riksarkivarens rapportar nr. 17, 2005).

Interkommunalt arkiv i Hordaland; Museum Vest: avdelingane Norsk fiskerimuseum og Kystmuseet i Øygarden; Museumssenteret Salhus: avdelinga Osterøy museum; Norsk vasskraft- og industristadmuseum; Statsarkivet i Bergen og Sunnhordland museum. I tillegg har Universitetsbiblioteket i Bergen private arkivsamlingar. Det samla privatarkivtilfanget i institusjonane er om lag 10 000 hyllemeter, noko som plasserer Hordaland i tetsjiktet om ein ser på omfanget av bevarte privatarkiv i høve til folketalet i fylka.

Dei einsskilte institusjonane har hatt svært ulike ressursar til privatarkivarbeidet. Dette kjem til uttrykk i store forskjellar når det gjeld arkivsamlingane sitt omfang og i kva grad desse er ordna, katalogiserte og tilgjengelege for bruk. Det er berre ein liten handfull institusjonar som har drive nokon form for systematisk innsamling av privatarkiv. Det er førebels ikkje gjort nokon analyse av den samfunnsmessige dokumentasjonsverdien til dei arkiva som er bevart.

I tillegg til dei institusjonane som er nemnt ovanfor, finst det mindre samlingar med privatarkiv hos ulike lokale aktørar (kommunar, folkebibliotek, lokalhistoriske arkiv og historielag). Desse er ikkje inkludert i samhandlingsplanen i denne omgangen, men kan eventuelt kome inn seinare.

Innsamling av privatarkiv

Koordinering av innsamlingsarbeidet

Riksarkivaren har i brev av 29.11.04 oppnemnt Hordaland fylkesarkiv som koordinerande instans i privatarkivarbeidet i fylket. Denne rolla inneber fleire oppgåver: å bidra til at dei einsskilte aktørane i privatarkivarbeidet samordnar si verksemd, å vere fagleg kompetansesenter for dei institusjonane som treng det, og å utarbeide ein overordna bevaringsplan for privatarkivarbeidet i fylket.

Frå oktober 2006 har Hordaland fylkesarkiv deltatt i prosjektet "Privatarkiv i musea", som er eit nasjonalt prosjekt i regi av ABM-utvikling med formål å styrkje den arkivfaglege kompetansen i musea. Våren 2007 har Fylkesarkivet kartlagt status for privatarkivarbeidet i musea, samtidig som ein har drøfta spørsmål knytt til museas målsetjingar, innsamlingsområde og ressursar. Denne kartlegginga har, saman med intensjonsavtalen frå 1995, lagt eit godt grunnlag for å utarbeide ein samhandlingsplan for privatarkivarbeidet i fylket.

Hordaland fylkesarkiv har dessutan fått støtte frå ABM-utvikling til eit eige prosjekt for å utvikle ein innsamlingsstrategi for privatarkiv. Prosjektet skal avklare kriterier for å velje ut privatarkiv som bør samlast inn, for at desse saman med offentlege arkiv skal kunne gi ein brei og allsidig dokumentasjon av samfunnsutviklinga. På grunnlag av dei kriteria som blir fastsett, skal det utarbeidast ein overordna dokumentasjonsplan for Hordaland. Denne skal peike ut dei områda innanfor samfunnsliv og samfunnsutvikling som bør dokumenterast gjennom innsamling av privatarkiv. Dokumentasjonsplanen skal også kunne nyttast som grunnlag for å utarbeide innsamlingsplanar for dei einsskilte institusjonane.

Som eit ledd i samhandlingsplanen vil det bli oppretta eit nettverk av dei institusjonane som deltar i samarbeidet.

Innsamlingsområde

Ein samhandlingsplan for privatarkivarbeidet må byggje på ei klar arbeidsdeling mellom institusjonane når det gjeld innsamling av arkiv. Kvar institusjon bør difor formulere ein innsamlingspolitikk som definerer kva *innsamlingsområde* ein tar sikte på å dekkje. Innsamlingsområda til institusjonane bør helst ikkje overlape kvarandre.

Institusjonane sine innsamlingsområde kan definerast etter ein kombinasjon av geografiske og tematiske kriterier.

Dei geografiske kriteria kan dreie seg om to forhold: arkivskaparens lokalisering og geografiske arbeids-

område. I mange tilfelle vil desse vere samanfallande, t.d. når ei lokal handelsverksemd har lokalsamfunnet som kunde grunnlag eller eit lokallag i ein organisasjon rekrutterer medlemmer frå ein kommune. Det same vil vere tilfelle for ei produksjonsverksemd som sysselset menneske i eit lokalsamfunn, sjølv om den sel produkta sine andre stader. I andre tilfelle vil lokalisering og arbeidsområde ikkje vere samanfallande. Eit døme på dette er Fylkesbaatane i Sogn og Fjordane, som lenge hadde hovudkontor i Bergen. I slike høve kan eit arkiv hamne innanfor to institusjonar sine innsamlingsområde, og det vil bli nødvendig å ta stilling til kva forhold som skal vege tyngst.

Dei tematiske kriteria kan dreie seg om arkivskapartypar (t.d. personar, organisasjonar, verksemdar), dei kan vere knytt til bestemte samfunnsområde (t.d. arbeidarrørsla) eller næringar (t.d. fiskeri eller skipsfart), eller dei kan gjelde bestemte typar materiale (t.d. foto eller lyd). Det er gjerne institusjonar med bestemte samfunnsoppdrag som har gjort ei slik tematisk avgrensing av sin innsamlingspolitikk.

Den samfunnsmessige dokumentasjonsverdien til eit arkiv må også kunne vektleggast når ein skal definere innsamlingsområde. Grunnen til dette er at arkiv med stor samfunnsmessig verdi bør vere tilgjengeleg for eit breitt publikum. Ein institusjon som mottar eit slikt arkiv bør difor ha ressursar til å ordne, katalogisere og formidle materialet. Når dette ikkje er tilfelle, bør arkivet kunne overførast til institusjon som har desse ressursane.

Innsamlingsområde for institusjonane

Innsamlingsområda som er beskrivne nedanfor skal definere området for institusjonane sin innsamlingspolitikk, dvs. det planmessige arbeidet med innsamling av privatarkiv. Innsamlingspolitikken er likevel ikkje til hinder for at ein institusjon kan ta i mot arkiv som fell utanfor sitt innsamlingsområde, t.d. når det er eit uttrykt ønske frå arkiveigaren si side at arkivet skal deponerast i institusjonen.

Bergen Byarkiv/Lokalhistorisk arkiv i Bergen (LAB)

Innsamlingsområdet omfattar arkivskaparar med lokalisering og arbeidsområde innanfor noverande Bergen kommune, utan tematiske avgrensingar. Dei konsoliderte musea i Bergen, med unntak av Bergen Sjøfartsmuseum og Museum Vest – Norges fiskerimuseum, skal overføre privatarkiv dei får tilbod om til Bergen Byarkiv/LAB. Når det gjeld dei to nemnde musea, kan desse samle inn arkiv med opphav i Bergen kommune når dette samsvarer med institusjonens formulerte innsamlingspolitikk.

LAB er dessutan regionalt depot for Arbeiderbevegelsens arkiv i Hordaland. Innsamlingsområdet omfattar organisasjonar i arbeidarrørsla i heile fylket, med unntak av Odda kommune, der Norsk vasskraft- og industristadmuseum har denne funksjonen.

Bergen Sjøfartsmuseum

Sjøfartsmuseets innsamlingsområde omfattar privatarkiv som dokumenterer sjøfart regionalt og nasjonalt, med unntak av arkiv frå fiskerinæringa. Når det gjeld innsamling av slike arkiv frå noverande Bergen kommune, samarbeider museet med Bergen Byarkiv/LAB og skal informere desse om eventuelle tilbod eller mottak av arkiv.

Hardanger museum og Voss folkemuseum

Avdelinga Hardanger folkemuseums geografiske innsamlingsområde er avgrensa til Hardanger, med unntak av Odda kommune. Det tematiske innsamlingsområdet er avgrensa til å samle inn eitt typisk arkiv frå kvar av dei bransjane og samfunnsområda som ein ønskjer å dokumentere ("eksempelarkiv"). Museet ønskjer likevel å byggje opp meir omfattande samlingar innanfor sine satsingsområde (folkemusikk, tekstiltradisjon, bygningshistorie og reiseliv), men knappe magasinressursar er førebels til hinder for dette. Når museet får tilbod om arkiv som fell utanfor dette innsamlingsområdet, skal det ta kontakt med Hordaland fylkesarkiv for å avklare eventuell overføring til andre institusjonar.

Avdelinga Agatunet har eit mål om å bli eit senter for norsk jordskiftehistorie, men har førebels ikkje sett i verk konkrete tiltak. Dersom dette blir aktuelt, skal det utformast innsamlingspolitikk for denne eininga.

Voss folkemuseums innsamlingsområde omfattar alle typar arkiv frå private arkivskaparar med lokalisering og arbeidsområde innanfor noverande Voss kommune. Dersom det kjem tilbod om privatarkiv av ein storleik som overstig museets magasinkapasitet, skal ein ta kontakt med Hordaland fylkesarkiv for å avklare eventuell overføring til ein annan institusjon.

Hordaland fylkesarkiv

Fylkesarkivets innsamlingsområde dekkjer arkiv etter private arkivskaparar i heile Hordaland, når desse ikkje er omfatta av innsamlingspolitikken til nokon av dei andre institusjonane i samhandlingsnettverket.

Interkommunalt arkiv i Hordaland (IKAH)

IKAHs innsamlingsområde omfattar privatarkiv som er mottekne av kommunane i fylket. Dette inneber at IKAH ikkje driv eiga innsamling av privatarkiv, men fungerer som kompetansesenter og eventuelt depot for arkiv som er tatt vare på av kommunane.

Museum Vest

Avdelinga Norges fiskerimuseums innsamlingsområde er tematisk avgrensa til eksempelarkiv frå verksemder og organisasjonar innanfor fangst, tilverking og omsetning av fisk og fiskeprodukt. Museets geografiske innsamlingsområde er avgrensa til verksemder frå Hordaland og organisasjonar – også landsdekkjande – med sete i Bergen. Når det gjeld innsamling av slike arkiv frå noverande Bergen kommune, samarbeider museet med Bergen Byarkiv/LAB og skal informere desse om eventuelle tilbod eller mottak av arkiv. Tilsvarende skal museet informere Fylkesarkivet når dette gjeld arkiv frå Hordaland utanfor Bergen.

Kystmuseet i Øygarden sitt innsamlingsområde omfattar alle typar privatarkiv frå noverande Øygarden kommune (tidlegare Herdla og Hjelme kommune). Museet er dessutan kommunalt arkivdepot for Øygarden kommune. Museet samarbeider med Fylkesarkivet og skal informere dette om tilbod om arkiv som dokumenterer verksemd utanfor innsamlingsområdet.

Museumssenteret Salhus

Osterøy museums innsamlingsområde omfattar alle typar privatarkiv frå noverande Osterøy kommune. Museet er samstundes kommunalt arkivdepot for Osterøy kommune.

Dei andre einingane innanfor det konsoliderte museet driv ikkje innsamling av privatarkiv. Dersom ein får tilbod om arkiv som dokumenterer verksemd innanfor noverande Bergen kommune, skal ein kontakte Bergen Byarkiv/LAB. Tilsvarende skal ein ta kontakt med Hordaland fylkesarkiv når ein får tilbod om arkiv frå andre kommunar i Nordhordland.

Norsk vasskraft- og industristadmuseum

Museet har ein todelt innsamlingspolitikk: Innsamlingsområdet er dels avgrensa til alle typar privatarkiv frå noverande Odda kommune, inkludert arbeidarrørsla, dels er det tematisk avgrensa til privatarkiv frå i første rekkje kraftbasert industriverksemd i Hardanger. Museet samarbeider med Hordaland fylkesarkiv og skal informere om tilbod eller mottak om arkiv frå arkivskaparar som er lokalisert utanfor Odda kommune. Museet samarbeider med Bergen Byarkiv/LAB når det gjeld innsamling av arkiv frå arbeidarrørsla.

Statsarkivet i Bergen

Statsarkivets innsamlingsområde omfattar primært privatarkiv frå personar eller verksemder som har tilknytning til statlege embete eller institusjonar i Hordaland (og Sogn og Fjordane). Statsarkivet skal orientere Hordaland fylkesarkiv om tilbod eller mottak av privatarkiv utanfor innsamlingsområdet.

Sunnhordland museum

Museets innsamlingsområde er avgrensa til eksempelarkiv frå ulike samfunnsområde i Sunnhordland. Når museet får tilbod om arkiv som fell utanfor dette innsamlingsområdet skal ein ta kontakt med

Hordaland fylkesarkiv for å avklare eventuell overføring til andre institusjonar.

Universitetsbiblioteket i Bergen, Spesialsamlingane

Det er førebels ikkje fastsett innsamlingsområde for UBB.

Samarbeidsformer i innsamlingsarbeidet

Når ein institusjon får tilbod om arkiv som ikkje er omfatta av institusjonens innsamlingspolitikk eller overstig institusjonens kapasitet, skal ein ta kontakt med Hordaland fylkesarkiv om dette. Dersom arkiveigaren samtykker i dette, skal Hordaland fylkesarkiv i samråd med dei andre institusjonane i nettverket avklare kven som skal ta i mot dette arkivet og på kva vilkår dette skal skje.

Faglege prinsipp for privatarkivarbeidet

Mottak av arkiv

Eit arkiv er ein logisk heilskap som omfattar alle typar dokument (protokollar, korrespondanse, rekneskap, fotografi osb.), som er mottatt eller skapt av arkivskaparen. Dette inneber at ein institusjon som får tilbod om eit arkiv, skal ta i mot heile arkivet. Det vil vere eit grovt brot med arkivfaglege prinsipp å berre ta i mot delar av arkivet (t.d. møteprotokollar, fotografi e.l.), fordi dette vil føre til at dokumentasjonsverdien til materialet blir sterkt redusert. Eventuelle kassasjonar i eit arkiv skal vere arkivfagleg grunngevnne og bør difor ikkje gjennomførast før ein har oversyn over innhaldet i arkivet.

Når ein institusjon tar i mot eit privatarkiv skal vilkåra for mottaket dokumenterast i ein avtale med arkiveigar/givar (jf. arkivlova § 16). Avtalen skal vere skriftleg og omfatte følgjande forhold:

- Egedomsretten til arkivet: Det må avtalast om arkivet er ei avlevering (eigedomretten blir overført til institusjonen) eller ei deponering (eigedomretten blir verande hos deponenten).
- Publikums tilgang til arkivet: Eventuelle avgrensingar (klausular) i tilgangen til arkivet må konkretiserast og tidsavgrensast. Institusjonane bør generelt vere varsame med å godta omfattande klausular og i staden foreslå at ein skal følgje reglane for tilgang til offentlege arkiv.
- Deponent/givars tilgang til arkivet: Det må avtalast om deponenten eller givaren skal ha spesiell rett til tilgang til arkivet, t.d. ved tilbakelån av materiale.
- Institusjonens disposisjonsrett over arkivet: Avtalen bør klargjere vilkåra for institusjonens behandling og bruk av arkivet (ordning, katalogisering og evt. kassasjonsbehandling av arkivet, publisering av katalog eller annan informasjon om arkivet, digitalisering og bruk av materiale i utstillingar og publikasjonar, o.l.).
- Avtalen bør vise til bestemmelsane i arkivlovas § 16 om overføring av eigedomrett for deponerte arkiv og bortfall av klausular etter 100 år.

Hordaland fylkesarkiv vil utarbeide ein felles mal for avleverings- og deponeringsavtalar.

Ordning og arkivbeskriving

Ein institusjon som tar i mot arkiv skal føre fortløpande register over dei arkiva som er mottatt. Dette registeret bør gi opplysningar om arkivskapar, arkivinnhald, om arkivet er uordna eller ordna, og når og frå kven det vart mottatt.

Ordning av arkiv skal skje i samsvar med arkivfaglege prinsipp. Den fysiske ordninga av eit (papirbasert) arkiv skal ta vare på (eller eventuelt rekonstruere) det opphavlege systemet til arkivet. Når eit arkiv blir ordna, skal dette dokumenterast gjennom ei eiga arkivbeskriving (katalog). Arkivbeskrivinga bør innehalde informasjon om arkivskaparens historie og samfunnsmessige funksjonar og om arkivets historie, i tillegg til lister over arkivmateriale.

International Council of Archives har utarbeida ein internasjonal standard for arkivbeskriving, som er tilgjengeleg på http://www.ica.org/sites/default/files/isad_g_2e.pdf. Denne ligg til grunn for dei fleste

nyare elektroniske arkivinformasjonssystem, inkludert det norske systemet ASTA 5 (sjå http://www.stiftelsen-asta.no/asta_5.htm). Asta blir i dag brukt av dei fleste norske arkivinstitusjonar. Dersom ein vel å bruke andre system til arkivbeskriving, bør ein likevel følgje ISAD(G)-standarden så langt som mogleg.

Når eit arkiv blir ordna og beskrive, er det naudsynt at opplysningar som ikkje skal vere offentleg tilgjengeleg blir skjerma mot allmenn tilgang. Dette kan t.d. gjelde sensitive personopplysningar i bedrifts- og personarkiv. Arkivlister og katalogar skal gi oversyn over saker og dokument som inneheld slike opplysningar, slik at ein unngår ulovleg tilgang. Dette gjeld også for materiale som er klausulert gjennom avtale med givar/deponent.

Mottaksregister og arkivkatalogar skal vere offentleg tilgjengelege.

Oppbevaring og sikring

Arkivmateriale skal oppbevarast på ein slik måte at det er sikra mot ulovleg tilgang og mot skadar på grunn av klima og annan ytre påverking. I *forskrift om offentlege arkiv* kap. 4, er det gitt føresegner for oppbevaring av offentlege arkiv. Desse inneheld krav til klima i arkivrom og sikring mot fukt og vassskadar, mot brann og innbrot og skadeverk. Riksarkivet har utarbeida ei eiga rettleiing om arkivlokale og oppbevaring av arkiv (sjå <http://www.riksarkivet.no/webfelles/arkivlokaler/arkivlokaler.pdf>). Private arkiv inneheld vesentleg samfunnsdokumentasjon og bør difor oppbevarast under like gode forhold som offentlege arkiv.

Ein felles arkivressurs

Det er eit viktig mål for samhandlingsplanen at privatarkiv som er tatt i mot av ein av institusjonane, skal vere allment tilgjengelege for publikum og for dei andre institusjonane i samhandlingsnettverket. For å nå dette målet er to tiltak særleg viktige: Etablering av ein "felles nettkatalog" over privatarkiva i fylket og utvikling av digitaliseringstenester. Det er også eit mål å få på plass ei gjensidig ordning for utlån av arkivmateriale mellom institusjonane i nettverket. Det kan også bli aktuelt å sjå på felles formidlingstiltak når det gjeld privatarkiva. Vi vil kome tilbake med ei nærare behandling av desse tiltaka seinare.

Fagleg nettverk for privatarkivarbeidet

Organisering

Som nemnt ovanfor blir det etablert eit nettverk for dei institusjonane som er omfatta av samhandlingsplanen for privatarkiv. Nettverket skal vere eit samarbeidsorgan og ein fagleg ressurs og skal drøfte innsamlingsplanar, faglege utfordringar og samarbeidsformer. Nettverket er leia av Hordaland fylkesarkiv og skal normalt møtast to gonger i året.

Nettverksmøte

På nettverksmøtet skal dei einskilde institusjonane informere om kva privatarkiv ein har tatt i mot i løpet av det siste året. Nettverksmøtet skal også drøfte eventuelle behov for endringar i institusjonanes innsamlingsområde, t.d. på bakgrunn av endringar når det gjeld personal- og magasinressursar. Nettverksmøtet skal også drøfte eventuelle samordna tiltak, slik som felles innsamlingsaksjonar eller samarbeid om spesielt arbeidskrevjande arkiv. Nettverksmøtet skal også behandle spørsmål knytt til utvikling av felles tenester som felles nettkatalog, digitalisering og andre aktuelle spørsmål.

Kompetansetiltak

Dei etablerte arkivinstitusjonane har lang erfaring med arbeid med arkivmottak, ordning og arkivbeskriving, og oppbevaring og sikring av arkiv. Gjennom samhandlingsnettverket vil denne kompetansen vere tilgjengeleg som ei eiga arkivfagleg rettleiingsteneste for musea. Arkivinstitusjonane skal her dele ansvaret for å gi råd og rettleiing når det gjeld arkivbehandling, ordning og arkivbeskriving til dei einskilde musea.

PRIVATARKIVARBEID VED MUSEENE I ØSTFOLD.

SAMARBEIDSPROSJEKT MELLOM STATSARKIVET I OSLO, FREDRIKSTAD MUSEUM, HALDEN HISTORISKE SAMLINGER, ØSTFOLDMUSEET OG FYLKESKONSERVATOREN I ØSTFOLD

Statsarkivet i Oslo

Innledning

Bakgrunn og målsetning

Privatarkiv i museum er et nasjonalt prosjekt i regi av ABM-utvikling – Statens senter for arkiv, bibliotek og museum – og Riksarkivaren.

“Prosjektets hovedmål er å bidra til at privatarkiv i konsoliderte museum skal være godt oppbevart, ordna og tilgjengelege for bruk”.⁵

Statsarkivet i Oslo, som er fylkeskoordinerende ledd for privatarkivarbeidet i Østfold, har gjennomført prosjektet i samarbeid med museene og Fylkeskonservatoren. Prosjektet har kartlagt status for privatarkivarbeidet ved museene i Østfold og drøftet spørsmål vedrørende museenes målsetninger, innsamlingsområde og ressurser.

Privatarkiver er arkiver fra alle typer ikke-offentlig virksomhet; privatpersoner, organisasjoner og bedrifter. Privatarkiver kan inneholde informasjon av stor verdi for enkeltpersoner, lokalsamfunn og samfunnet generelt. Private og offentlige arkiv blir skapt i en samhandling mellom offentlige og private samfunnsaktører og utgjør dermed integrerte deler av et felles samfunnsminne. Men denne delen av samfunnsminnet sikres ikke slik som de offentlige arkivene.

Mens offentlige arkiver er underlagt avleveringsplikt, finnes ingen tilsvarende plikt for private arkivskapere. Konsekvensen av avleveringsplikten for offentlige arkiver er blant annet at brukerne vet *at* de kan vente å finne arkivmateriale fra bestemte offentlige organer, og hvor dette materialet skal finnes. Når det gjelder privatarkiver, har brukerne ingen sikre holdepunkter til på forhånd å vite hva slags materiale som er bevart, eller hvor det er bevart.⁶

De statlige, fylkeskommunale og kommunale arkivenheter er primært opprettet for å ta vare på arkivene til sine forvaltningsenheter. Selv om disse tar i mot og bevarer privatarkiver, har dette vært – og er fortsatt – en sekundær oppgave som er avhengig av særskilte offentlige bevilgninger eller privat finansiering.

Samfunnsutviklingen påvirkes av samhandling mellom det offentlige og det private i en prosess der organisasjoner, bedrifter og enkeltpersoner deltar. Offentlige arkiver dokumenterer for en stor del denne prosessen, men viktige premisser for politiske beslutninger er også gitt av de private aktørene. Disse premissene finnes i organisasjonenes og bedriftenes egne arkiver. I mange tilfeller er privatarkiver en hovedkilde til forskning.⁷

I ABM-utviklings rapport ”Til kildene!” understrekes det at bevarte og tilgjengelige arkiver i for liten grad representerer en helhetlig og representativ samfunnsdokumentasjon. Det er sikret for lite av bedriftsarkivene. Mange bevaringsverdige og unike arkiver er ikke godt sikret og er ikke gjort tilgjengelig.⁸

Selv om ressursmangel er hovedårsaken til at lite privatarkiver blir bevart, kan de ressursene som faktisk finnes utnyttes på en bedre måte gjennom et koordinert samarbeid. Målet med denne rapporten

⁵ Notat fra ABM-utvikling, datert 07.09.2006.

⁶ Lange, Wilhelm, Mangset, Dag og Ødegård, Øyvind: Privatarkiver. Bevaring og tilgjengeliggjøring, [Riksarkivarens skriftserie 11], Oslo; Kommuneforlaget, 2001:16.

⁷ Lange, Mangset og Ødegård 2001:23-24.

⁸ Til kildene! Kartlegging av lokale og regionale arkiver ABM-utvikling [ABM-skrift 40]. Oslo 2007:8-9. Også tilgjengelig på internett: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/abm-skrift-40>.

er derfor å bidra til å styrke arbeidet med innsamling, ordning, katalogisering og tilgjengeliggjøring av privatarkiver i Østfold.

Rammeverk for det nasjonale og regionale privatarkivarbeidet

Riksarkivaren har med hjemmel i arkivloven § 14⁹ fastsatt "Retningslinjer for arbeidet med privatarkiver"¹⁰, som med virkning fra 10.04.2002 er gjort gjeldende for alle offentlige organer som arbeider med å ta vare på privatarkiver og for private institusjoner som mottar offentlig tilskudd til sin virksomhet.

I retningslinjene blir det lagt føringer for et nasjonalt og regionalt samarbeid om innsamling, bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiver.

Samarbeidet skal bygge på arbeidsdeling mellom institusjonene. Institusjoner som arbeider innenfor samme geografiske område eller samfunnssektor bør inngå avtaler som avgrensner partene sine områder for innsamling av privatarkiver. Disse områdene kan defineres geografisk, tematisk eller som en kombinasjon av disse kriteriene. Hver av institusjonene bør på dette grunnlaget formulere en innsamlingspolitikk ("bevaringspolitikk") som identifiserer hva slags arkivmateriale en tar sikte på å samle inn. Innsamlingspolitikken kan videre konkretiseres i en "bevaringsplan" som identifiserer de arkivene som en institusjon tar sikte på å samle inn, ordne og tilgjengeliggjøre.

Retningslinjene anbefaler at det blir utarbeidet "overordnede bevaringsplaner" på nasjonalt og regionalt nivå. På regionalt nivå skal dette samordnes av egne "koordinerende ledd" som utpekes av Riksarkivaren. Statsarkivet i Oslo er inntil videre "fylkeskoordinerende ledd" for privatarkivarbeidet i Østfold.

Retningslinjene understreker nødvendigheten av å sikre privatarkivene i depotinstitusjonene. "Det bevarte arkivmaterialet skal sikres mot vann og fuktighet, mot brann og skadelig varme, mot skadelig påvirkning fra klima og miljø og mot skadeverk, innbrudd og ulovlig adgang. Så langt det er råd skal depotinstitusjonene følge forskrift om offentlige arkiver." Videre sier retningslinjene at depotinstitusjonene må ta ansvar for det oppbevarte arkivmaterialet ikke utsettes for unødig slitasje, og for å iverksette nødvendige tiltak for å unngå eller rette opp skader.¹¹

Riksarkivarens retningslinjer for arbeidet med privatarkiv etablerer også et faglig og organisatorisk rammeverk for arbeidet med privatarkiver nasjonalt og regionalt.

Organisatorisk legger retningslinjene opp til en struktur der Riksarkivaren koordinerer arbeidet nasjonalt mens de regionale koordinerende organene samordner privatarkivarbeidet i fylket. I tillegg forutsetter retningslinjene at de institusjonene som tar i mot privatarkiver skal legge arkivfaglige prinsipper til grunn for dette arbeidet.

Privatarkivarbeidet i Østfold

Museene

Norske bevaringsinstitusjoner oppbevarer rundt 75 000 hyllemeter privatarkiver. I tillegg er det enkelte bedrifter som har egne depotordninger for sine historiske arkiver. Hvor mye som finnes utenom bevaringsinstitusjonene, det vil si i eksisterende og nedlagte bedrifter og organisasjoner, finnes det ikke gode tall på. Antagelig er det snakk om flere hundre tusen hyllemeter. Museene i Norge forvalter i overkant av 20 000 hyllemeter privatarkiver. Dette tilsvarer 30 prosent av de privatarkivene som er bevart i en bevaringsinstitusjon.¹²

I Østfold arbeider hovedsaklig disse institusjonene med privatarkiv: Halden historiske Samlinger,¹³ Fredrikstad Museum¹⁴ og det konsoliderte Østfoldmuseet.¹⁵ I Østfoldmuseet er det vesentlig Borgar-

⁹ <http://www.lovdatab.no/all/nl-19921204-126.html>.

¹⁰ <http://www.arkivverket.no/arkivverket/lover/arkivloven/retningslinjerprivatarkiv.html>.

¹¹ Retningslinjene, punkt 3.5.1 og 3.5.2. Henviser til Arkivforskriften: <http://www.lovdatab.no/for/sf/kk/kk-19981211-1193.html>.

¹² ABM-utvikling 2007: 6-7.

¹³ <http://www.halden.museum.no/>.

¹⁴ <http://www.fredrikstad.kommune.no/museet/default.asp?fid=1006>.

¹⁵ Østfoldmuseet er en konsolidert museumsstiftelse bestående av Borgarsyssel Museum (Sarpsborg), Folkenborg museum (Eidsberg), Moss by- og

syssel Museum som står for det aktive arkivarbeidet. Fylket har ikke noe eget fylkesarkiv eller IKA med depotmuligheter for privatarkiver.¹⁶ IKA Østfold la i april 2009 fram en rapport om et nytt arkivdepot i Østfold. Rapporten anbefaler en samlokalisering med Østfoldmuseet i et nybygg på Borgarsyssel.¹⁷

Statsarkivet i Oslo oppbevarer kun rundt 90 hyllemeter privatarkiver fra Østfold. Tidligere undersøkelser tyder på at de tre institusjonene oppbevarer rundt 90 prosent av de privatarkivene som er deponert i en eller annen institusjon. Dette er likevel bare en liten del av det totale antall privatarkiver i fylket. Bedrifter, organisasjoner og privatpersoner oppbevarer en ukjent mengde privatarkiver.

Hver av de tre nevnte institusjonene har én arkivarstilling med god arkivfaglig kompetanse. Halden historiske Samlinger har også en avtale om å være arkivdepot for Halden kommunes historiske arkiver. Til sammenligning brukes det på landsbasis 37 årsverk på arkiv i de 229 museene som er omfattet av ABM-utviklings arkivkartlegging.¹⁸

Det er foretatt to kartlegginger av privatarkiv bevart i institusjoner i Østfold. Østfold fylkeskommune gjennomførte en undersøkelse i 1999/2000 og ABM-utvikling gjennomførte en landsomfattende undersøkelse i 2005. Ingen av undersøkelsene er reelle arkivstatistikker og de er ikke direkte sammenlignbare. Det totale antall hyllemeter privatarkiver spriker i de to undersøkelsene, også med hensyn til ordnede og uordnede arkiver.

Ut fra de opplysninger museene selv har gitt høsten 2008, oppbevarer de tre institusjonene ca. 3 300 hyllemeter privatarkiver. Rundt 2 000 hyllemeter av dette er ferdig ordnet, altså to tredjedeler. Ikke alt det ferdig ordnede arkivmateriale er ordnet etter arkivfaglige prinsipper. Arkivmaterialet er likevel listeført slik at det skal være mulig å finne fram i det.

Halden historiske Samlinger har over halvparten av den totale mengden privatarkiver i fylket: 1 750 hyllemeter, hvorav 1 200 hyllemeter er ordnet og katalogisert.¹⁹

Ved Fredrikstad Museum oppbevares det rundt 350 hyllemeter privatarkiver. Rundt 90 prosent av dette er ordnet.

Det meste av arkivene ved Østfoldmuseet befinner seg ved Borgarsyssel Museum. De andre museene i Østfoldmuseet har kun mindre mengder arkiv (under 10 hyllemeter) og ikke egne arkivarstillinger. Totalt kan vi anslå at Østfoldmuseet oppbevarer ca. 1 200 hyllemeter privatarkiver. Noe under halvparten av dette er ordnet, men ikke i tråd med arkivfaglige prinsipper. Museet har også et omfattende tradisjonsarkiv, med lydbandopptak fra distriktet. Ved Østfoldmuseet finnes også noe statlig, kommunalt og fylkeskommunalt arkivmateriale. I forlengelsen av dette prosjektet vil Statsarkivet i Oslo bidra til å tilbakeføre det kommunale og fylkeskommunale materialet, og overta det statlige.

Disse tallene er ikke helt nøyaktige og de er mindre nøyaktige der ordningsgraden er mindre. Det er forskjeller mellom de tre museene med hensyn til ordningsetterslep, men samlet sett skiller ikke etterslepet i Østfold seg særlig fra landet forøvrig. I "Til kildene!" går det fram at 70 prosent av privatarkivene ved de ulike institusjonene i Norge er ordnet og katalogisert.²⁰ Men når det gjelder museene er det på landsbasis bare ordnet rundt halvparten av arkivmaterialet, så her ligger ikke Østfold dårlig an.²¹ Ordningsetterslepet er likevel betydelig. På lengre sikt vil det være mulig å ta igjen noe av etterslepet. Men med fortsatt tilvekst og uendrede personalressurser, vil antagelig etterslepet minke i svært liten grad. Kataloger eksisterer ved alle museer, det finnes også oversikter over de uordnede arkivene. Halden historiske Samlinger og Fredrikstad Museum har registrert deler av sin bestand i Samkatalogen for pri-

industriemuseum, Haldenvassdragets Kanalmuseum (Ørje), Kystmuseet Hvaler og Museumstjenesten/Østfold fylkes billedarkiv. Se <http://www.ostfold-museet.no/>.

¹⁶ Østfold interkommunale arkivselskap IKS ble opprettet 2002, men har foreløpig ikke egne magasiner. Eiene er fylkeskommunen og alle kommunene i Østfold, unntatt Fredrikstad og Halden. Halden vil bli medeier høsten 2009. Se <http://www.ika-ostfold.no/>.

¹⁷ IKA Østfold: Arkivdepot i Østfold. Prosjektrapport april 2009.

¹⁸ ABM-utvikling 2007: 59.

¹⁹ Ett bedriftsarkiv står for brorparten av ordningsetterslepet ved Halden Historiske Samlinger.

²⁰ ABM-utvikling 2007:7.

²¹ ABM-utvikling 2007:24.

vatarkiver, mens Borgarsyssel/Østfoldmuseet foreløpig ikke har registrert noe. Statsarkivet i Oslo vil i samarbeid med institusjonene få registrert arkivbestanden i Samkatalogen.²²

Selv om ikke alle arkivene i de tre museene er ordnet og katalogisert i tråd med arkivfaglige prinsipper, er det ingen uenighet om at disse skal legges til grunn i dag. Men igjen, det vil ta tid og kreve økte ressurser å ordne og katalogisere på nytt. Generelt bør det antagelig ikke være en prioritert oppgave å ordne slike arkiver på nytt, da det er mulig å finne fram i dem.

Ved alle museene er det enighet om at kun hele arkiver skal tas i mot. Arkiver skal ikke "slaktes". Tydeligere kriterier for kassasjon savnes likevel. Dersom arkiver skal deles mellom institusjonene skal det gjøres etter arkivfaglige prinsipper. Rutinene for avtaler ved avlevering/deponering er varierende og kunne generelt bedres.

Ved alle museene har publikum mulighet til å benytte arkivene. Museene besvarer også forespørsler (brev, e-post, telefon). Ved besøk anbefales det å ha avtale for å sikre raskest behandling av forespørsel. Med én arkivar på hvert museum vil det bli noen begrensninger på publikumsbetjening, sett i forhold til større institusjoner.²³ Forholdene varierer mellom de enkelte museene, men helhetlig sett er det ingen grunn til å betegne "lesesalsmulighetene" som tilfredsstillende. På landsbasis har kun 14 prosent av museene egen lesesal, og kun 40 prosent av de som ikke har det har en annen ordning.²⁴

Stillingsressursene til arkivarbeidet ved museene kan synes akseptable i forhold til å forvalte den nåværende mengden av arkiver. Men de er ikke tilstrekkelige for å ta tak i ordningsetterslepet. Dersom institusjonene også skal kunne betjene publikum; samle inn, motta og ordne nye arkiver; og drive formidlingsarbeid, kan antall stillingshjemler ikke betegnes som tilstrekkelig. En eventuell samlokalisering av arkivfunksjonene og magasinene ved de tre institusjonene ville antagelig bety en viss bedring og lette utnyttelsen av de eksisterende ressursene.²⁵

Magasinsituasjonen ved de tre museene er ikke tilfredsstillende. Det er tvilsomt om noen av institusjonenes magasiner vil tilfredsstillende Riksarkivarens krav til offentlige arkivlokaler. Forholdene varierer mellom museene, og også innad i museene da arkiver er spredd over flere lokaler. Enkelte lokaler er etter forholdene akseptable, mens andre er under enhver kritikk.

I Halden er arkivene i hovedsak lokalisert på Rød herregård (magasin i kjeller samt rom i gartnerbolig), med "satellitter" på Industrimuseet og den gamle politistasjonen.

På Rød har det vært noe problem med fukt og skadedyr og det er svært trangt og trehyller i kjelleren. Men dette lokalet er det mulig å få i tilfredsstillende stand uten for store kostnader. Rundt 40 hyllemeter står i gartnerboligen, på grunn av plassmangel. Arkivlokalene i politistasjonen inneholder foruten ett privatarkiv (ca. 500 hyllemeter) kommunens historiske arkiver. Dette tilfredsstillende Riksarkivarens krav til arkivlokaler. Det er vannrør og skiftende klima.²⁶ Industrimuseet brukes i hovedsak til gjenstander, men det er også et mindre arkiv fra møbelindustrien der. I dette store lokalet er det mulig å bygge et godt magasin.

I Fredrikstad er ca. ¾ av arkivsakerne plassert på Bjørneby under relativt gode forhold. Her er det ikke plass til mer. Resten av arkivene finnes på Isegran. Dette er et problematisk lokale. Det ligger ved sjøen og deler av bygget leies ut til samarbeidspartneren Maritime Senter. Man må gå gjennom et verksted for å komme inn i magasinet. Forholdene for arkivsakerne framsto ikke som veldig oversiktlige. Også gjenstander er plassert her. Det vil kunne være mulig å gjøre forbedringer i magasinet her. Det finnes også fotomagasin i bygget, her er forholdene gode. Museet har planer for utvikling av nye magasiner i "kaldtlageret" i Tøihuset i Gamlebyen. Det er uklart hvor stor del av magasinene som vil kunne disponeres til arkivsaker.

²² Arkivskaper, arkivnavn, hyllemeter, ytterår.

²³ Faktiske besøkstall (til arkivene) er kun opplyst fra HhS. Det er ingen grunn til å anta at de to andre har høyere besøkstall.

²⁴ ABM-utvikling 2007:40.

²⁵ Mer om samlokalisering/konsolidering under punkt 4.

²⁶ Forholdene er verst for bedriftsarkivet, men kommunens arkiver oppbevares heller ikke i samsvar med kravene.

På Borgarsyssel er den største delen av arkivene plassert i to lokaler i kjelleren på administrasjonsbygget. Her finnes også mange gjenstander. Reolene er ikke gode nok. Selve lokalene kunne blitt akseptable med mindre endringer og investeringer. Også på loftet finnes en god del arkivsaker. Grunnet brannsikkerhet har museet fått pålegg om å flytte dette. Gulvet svikter på grunn av tyngden, det er dårlige klimaforhold og usikkert i forhold til vannskade. Også i Doktorboligen finnes det arkiver. Lokalet er ikke tilstrekkelig sikret og det oppbevares redskaper her. Klimamessig er det ikke tilfredsstillende. I arbeiderboligene St. Olavs Vold står 30-40 hyllemeter arkivmateriale på loftet. Huset er soppinfisert og gulvene er farlige å gå på. Man må opp en bratt trapp og det er ikke lys der. Forholdene er under enhver kritikk. Det har tidligere vært snakk om å bruke dette bygget til arkivlokaler, men det er vanskelig å forestille seg at dette ville bli akseptabelt og praktisk. I tillegg til alle disse lokalene befinner en stor mengde arkivsaker seg i det gamle rådhuset i Skjeberg. Det aller meste av dette er pakket ned i flytteesker. Det anses at arkivene kan stå der midlertidig, men det betyr selvsagt at de er svært utilgjengelige.²⁷

Det finnes nå konkrete planer for utbygging på Borgarsyssel som vil kunne gi bedre arkivlokaler.

Alle de tre institusjonene har sine arkiver spredt over flere lokaler. Dette gjør at materialet blir mindre tilgjengelig for brukerne. Det er heller ikke tilfredsstillende lokaler for ordning av arkiver tilknyttet magasinene.

Kravene til arkivlokaler for offentlige arkiver er "strenge" og ut fra situasjonen i privatarkivlandskapet er det ikke overraskende at privatarkiver ikke oppbevares under samme forhold.²⁸ Men dersom private arkiver skal regnes som like viktige som offentlige for å sikre en helhetlig samfunnsdokumentasjon, bør de oppbevares under tilnærmet like forhold. Riksarkivarens retningslinjer for arbeidet med privatarkiver understreker at depotinstitusjoner så langt råd er skal følge kravene til arkivlokaler for offentlige arkiver.²⁹

De tre museene har gjort mye godt arbeid for å sikre privatarkivene i Østfold. Totalt oppbevarer de tre institusjonene 3 300 hyllemeter privatarkiver. Dette inkluderer arkiver fra mange sentrale bedrifter, organisasjoner og personer med tilknytning til distriktet. Det arbeidet som er gjort for å sikre arkivene etter viktige bedrifter i lokalsamfunnet er uvurderlige bidrag til god samfunnsdokumentasjon i distriktet.

De større bedriftsarkivene

I tillegg til de nevnte institusjonene finnes det mindre samlinger med privatarkiv hos ulike lokale aktører som historielag, bibliotek, privatpersoner og kommuner. Dette prosjektet har ikke tatt mål av seg å skaffe full oversikt over disse i denne omgang, men basert seg på tidligere vurderinger om at de tre institusjonene oppbevarer rundt 90 prosent av privatarkivene i Østfold. Andre samlinger og aktører kan eventuelt inkluderes i en revidert rapport om privatarkivarbeidet i fylket.

Det er likevel verdt å nevne spesielt det arbeid som gjøres for å ta vare på arkivene til Hafslund-konsernet. Borgarsyssel museum samarbeider med Hafslund og bistår med veiledning til konsernets arkivprosjekt. Dette er særlig aktuelt fordi større industriaktører er kraftig underrepresentert i den samlede bestanden av bevarte arkiver i Norge. I forhold til at arkivenes oppgave er å representere en helhetlig og troverdig samfunnsdokumentasjon, er dette en alvorlig utfordring for hele arkiv-Norge og det norske samfunnet for øvrig.

Å ta vare på industriarkivene handler ikke bare om å ivareta historien om produksjonen. I mange lokalsamfunn og regioner vil disse arkivene kunne være sentrale kilder til sosialhistorie, politisk historie og byutvikling.

I ABM-utviklings rapport «Til kildene!» understrekes det at det er gjort for lite med bedriftsarkivene: «Mest alvorlig er det at det er gjort lite med arkivene etter større bedrifter som, i tillegg til å være sen-

²⁷ Vi så flere bilder av dette lokalet og ut fra disse og beskrivelsen som ble gitt, fant vi det ikke nødvendig å dra dit på befarig.

²⁸ Av «Til kildene!» framgår det at høyst 20-30 av museene har svært gode magasiner. ABM-utvikling 2007:49.

²⁹ Mer om magasinforholdene under punkt 5.

trale i vår samlede næringslivs- og bedriftshistorie, ofte har vært kraftsentra for etablering av byer og lokalsamfunn – og i det hele tatt for sosial, kulturell og politisk utvikling.»³⁰ Selv om det er bevart et stort antall bedriftsarkiver, er det bevarte materialet ofte ufullstendig.

Alle museene har arkiver fra viktig næringsvirksomhet i distriktet, alt fra større hjørnesteinsbedrifter til mindre håndverksvirksomheter. Utfordringen ligger i de større bedriftsarkivene som kan være aktuelle for avlevering til institusjoner i distriktet.

Denne utfordringen er også påpekt i stortingsmeldingen “Kjelder til kunnskap og oppleving”:

Arkiv etter bedrifter og industriverksemder representerer spesielle problem i høve til oppbevaring, tilgjengeleggjering og finansiering. Dei store industribedriftene er ofte berebnelken i det økonomiske, sosiale og kulturelle livet i lokalsamfunnet eller i ein større region. Det skjer desutan stendige strukturendringar, og all røynsle viser at det er i omstillingssituasjonar at arkiv står i særleg fare for å gå tapt. Men særproblema med slike arkiv har óg samanheng med at dei ofte er svært omfangsrrike og difor føreset stor magasinkapasitet. Den samfunnsomformande krafta som særleg industribedriftene har hatt dei siste generasjonane, tilseier at ein her burde gjort ein større innsats på arkivsidea.³¹

Ingen av de nevnte museene har kapasitet – verken innen personal, magasin, økonomi eller øvrig – til å bevare og tilgjengeliggjøre større næringslivsarkiver ut over det de allerede har. Ved umiddelbar fare for kassasjon vil institusjonene riktignok kunne redde arkiver ved å sørge for midlertidig oppbevaring.

Hafslund har opprettet et eget prosjekt for å ta vare på sentrale historiske arkiver for ulike deler av virksomheten. Arbeidet skjer i samarbeid med Borgarsyssel museum. Det er etablert et eget depot med prosjektansatte medarbeidere som ordner og registrerer i Asta. Totalt dreier det seg om rundt 500 hyllemeter privatarkiver.³² Også Saugbrugsforeningen i Halden (Norske Skog Saugbrugs) har et eget ordningsprosjekt, der ca. 80 hyllemeter til nå er ferdig ordnet.³³

Det er prisverdig at bedrifter tar ansvar for å ivareta dokumentasjon av egen virksomhet. Det burde kanskje være en selvfølge, men slik er ikke den faktiske situasjonen. Begge de nevnte bedriftene har vært og er fortsatt viktige aktører i regionen.

Ved nedleggelse av virksomheter vil slike tiltak være mindre sannsynlig, men det er likevel ikke umulig å redde arkivene.³⁴ I situasjoner hvor utenlandske selskaper kjøper opp norske virksomheter, er det ikke gitt at disse er interessert i å bevare arkivene etter den norske virksomheten.

Uansett vil det antagelig være nødvendig med et samarbeid mellom de tre arkivinstitusjonene i forhold til å bevare større bedriftsarkiver.

Dersom institusjonene i Østfold hadde hatt de nødvendige ressurser, ville de kunne ivaretatt arkivene på en helt annen måte med hensyn til tilgjengeliggjøring og formidling.

Privatarkivarbeidet kan ikke basere seg på at bedriftene selv skal sørge for å oppbevare, ordne og tilgjengeliggjøre sine historiske arkiver. I en rekke sammenhenger er det tidligere etterlyst og anbefalt en støtteordning for bevaring av privatarkiver.³⁵

Dersom museene i Østfold skal kunne bevare større bedriftsarkiver er det behov for større ressurser innen stillinger og magasiner. Dagens forhold betyr at vi risikerer at viktig historie og samfunnsdokumentasjon fra distriktet går tapt.

³⁰ ABM-utvikling 2007:7-8.

³¹ Stortingsmelding nr. 22 (1999-2000): 40.

³² Se bl.a. her for en omtale av prosjektet, «Hafslundarkivet osrer av historie»: <http://www.ostfoldmuseet.no/?ItemID=1528>.

³³ Saugbrugsforeningen har ønsket å ta vare på sitt historiske arkiv selv.

³⁴ Arkivet etter nedlagte Union ble avlevert til Riksarkivet, med delvis finansiering av ordning og katalogisering.

³⁵ Bl.a. St.meld. nr. 22 (1999-2000).

Innsamling av privatarkiv

Koordinering av innsamlingsarbeidet

Riksarkivaren har oppnevnt Statsarkivet i Oslo til koordinerende instans for privatarkivarbeidet i Østfold. Denne rollen innebærer flere oppgaver: Å bidra til at de enkelte aktørene i privatarkivarbeidet samordner sin virksomhet, å være faglig kompetansesenter for de institusjonene som trenger det, og å utarbeide en overordnet bevaringsplan for privatarkivarbeidet i fylket.

Prosjektet *Privatarkiv i museum* er et nasjonalt prosjekt i regi av ABM-utvikling i samarbeid med Riksarkivaren. "Prosjektets hovedmål er å bidra til at privatarkiv i konsoliderte museum skal vere godt oppbevart, ordna og tilgjengelege for bruk".³⁶

Statsarkivet i Oslo har sammen med museene kartlagt status for privatarkivarbeidet ved museene i Østfold og drøftet spørsmål vedrørende museenes målsetninger, innsamlingsområde og ressurser. Dette arbeidet har lagt et godt grunnlag for å styrke privatarkivarbeidet i Østfold.

I løpet av prosjektperioden ble det klart at det gikk mot en konsolidering av de tre museumsinstitusjonene.³⁷ Statsbudsjettet for 2009 la klare føringer på de tre institusjonene om at de skulle forhandle om sammenslåing. Dette er i tråd med museumsreformen og Stortingsmelding nr. 22 (1999-2000). Hensikten er å gjøre norske museer til større og faglig-administrativt sterkere enheter med bedre budsjetter og større utviklingsmuligheter.

28. april 2009 undertegnet alle partene en intensjonsavtale om etablering av en ny, felles museumsorganisasjon for Østfold. Stiftelsen Østfoldmuseene vil ha sitt formelle stiftelsesmøte høsten 2009.

Sammenslåing medfører at den nye institusjonen tilføres 3,5 millioner i konsolideringsstøtte, som så skal videreføres. I tillegg vil fylkeskommunen bidra med en million som følge av konsolideringen.

Dette endrer situasjonen for privatarkivarbeidet i fylket. Hvilken betydning dette får for privatarkivarbeidet er det for tidlig å si noe om. Det er for eksempel ennå ikke klart hva en konsolidering vil bety for de enkelte museenes autonomi og arbeidsfelt.

Arbeidet med prosjektet *Privatarkiv i museum* kan synliggjøre eksisterende og kommende behov for ressurser til bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiver i fylket. Dette må det tas hensyn til i en ny organisasjon, blant annet i denne organisasjonens innsamlingspolitikk.

Det arbeidet som allerede gjøres i forhold til privatarkiver vil fortsette i en ny, konsolidert organisasjon. Den nye institusjonen kan likevel åpne for andre arbeidsmåter og en annen utnyttelse av de eksisterende ressursene.

Innsamlingsområde

En plan for privatarkivarbeidet må bygge på en klar arbeidsdeling mellom institusjonene når det gjelder innsamling av arkiver. Hver institusjon bør derfor formulere en innsamlingspolitikk som definerer hvilke innsamlingsområder en tar sikte på å dekke. Innsamlingsområdene bør ikke overlappe hverandre. Institusjonenes innsamlingsområder kan defineres etter en kombinasjon av geografiske og tematiske kriterier.

De geografiske kriteriene kan dreie seg om to forhold: Arkivskaperens lokalisering og geografiske arbeidsområde. I mange tilfeller vil disse være sammenfallende, for eksempel når en lokal handelsvirksomhet har lokalsamfunnet som kundegrunnlag eller et lokallag av en organisasjon rekrutterer medlemmer fra en kommune. Det samme vil være tilfelle for en produksjonsvirksomhet som sysselsetter mennesker i et lokalsamfunn selv om de selger produktene sine andre steder. I andre tilfeller kan det

³⁶ Notat fra ABM-utvikling, datert 07.09.2006.

³⁷ På grunn av konsolideringsprosessen har arbeidet med ferdigstilling av denne rapporten blitt utsatt.

være at lokalisering og arbeidsområde ikke er sammenfallende.

I den grad et arkiv vil kunne havne innenfor to institusjoner sine innsamlingsområder, må institusjonene seg i mellom avklare hvilke forhold som skal veie tyngst. De tematiske kriteriene kan dreie seg om ulike typer arkivskapere (for eksempel personer, organisasjoner, virksomheter), de kan være knyttet til bestemte samfunnsområder (for eksempel arbeiderbevegelsen) eller næringsvirksomhet (for eksempel skoproduksjon) eller de kan gjelde bestemte typer materiale (for eksempel foto eller lyd). Det er gjerne institusjoner med bestemte samfunnsoppdrag som har gjort en slik tematisk avgrensning av sin innsamlingspolitikk. Dersom arkiver må deles mellom institusjoner, skal dette skje i tråd med arkivfaglige prinsipper.

Den samfunnsmessige dokumentasjonsverdien til et arkiv må også kunne vektlegges når man skal definere innsamlingsområder: Arkiver med stor samfunnsverdi bør være tilgjengelig for et bredt publikum. En institusjon som mottar et slikt arkiv bør derfor ha ressurser til å ordne, katalogisere og formidle materialet. Når dette ikke er tilfelle, bør arkivet kunne overføres til en institusjon som har disse ressursene.

Innsamlingsområder for museene i Østfold

Innsamlingsområdene som er beskrevet under skal utgjøre hver institusjons innsamlingspolitikk, det vil si det planmessige arbeidet for innsamling av privatarkiver. Innsamlingspolitikken er likevel ikke til hinder for at en institusjon kan ta i mot arkiver som faller utenfor sitt innsamlingsområde, for eksempel når det er et uttrykt ønske fra arkiveieren.

Fredrikstad Museum

Innsamlingsområdet for museet omfatter arkivskapere med lokalisering og arbeidsområde innenfor nåværende Fredrikstad kommune. Maritim virksomhet og industri er nevnt som viktige tematiske interessefelt.

Halden historiske Samlinger

Innsamlingsområdet for museet omfatter arkivskapere med lokalisering og arbeidsområde innenfor nåværende Halden kommune og kommuner og områder rundt Haldenvassdraget. Av tematiske felt er skoproduksjon, steinindustri og bomullsindustri sentralt for Halden historiske Samlinger.

Østfoldmuseet

Det naturlige innsamlingsområdet for Østfoldmuseet vil naturlig være hele fylket, unntatt Fredrikstad og Halden. Det er bemerket fra Borgarsyssel Museum at den geografiske fordelingen museene i mellom må diskuteres nærmere.

En ny institusjon

Mange bevaringsinstitusjoner praktiserer i stor grad tilfeldig mottak av arkiver, Østfold er intet unntak. Denne praksisen skyldes særlig at institusjonene i liten og varierende grad har noen klar bevaringspolitikk. Institusjonene tar i mot det de blir tilbudt, tilpasset ressurser og magasinkapasitet.³⁸ Resultatet kan bli at større og viktige arkiver ikke blir tatt vare på, mens man tar vare på mange mindre arkiver. De små arkivene krever mindre arbeid og hylleplass, men er kanskje av mer begrenset interesse.

Når det nå blir ett konsolidert museum i Østfold bør denne institusjonen utforme en egen bevaringspolitikk eller innsamlingspolitikk i forhold til privatarkiver. En bevaringspolitikk "kan defineres som en programerklæring som identifiserer hva slags arkivmateriale depotinstitusjonen tar sikte på å få innlemmet i sin bestand og forhold som påvirker tilegnelsen av slikt materiale."³⁹ Bevaringspolitikken må si noe om hvilke arkivskapere og arkiver som skal *velges ut* for bevaring, og hva som faller utenfor. Et konsolidert museum, der arkivressursene muligens vil bli samlet, bør ta mål av seg om å utforme en mer detaljert bevaringspolitikk enn det man har i dagens situasjon. Denne bør spesifisere særlige

³⁸ ABM-utvikling 2008:27.

³⁹ Lange, Mangset og Ødegård 2001:69.

bevaringsverdige arkiver institusjonen ønsker å ta i mot. Dette må også ses i sammenheng med en eventuell samlokalisering med IKA.

Samarbeidsformer i innsamlingsarbeidet

Statsarkivet i Oslo har inntil videre rollen som «fylkeskoordinerende ledd» for privatarkivarbeidet i Østfold. På sikt er det imidlertid mulig at et konsolidert museum får denne oppgaven.

Når et museum får tilbud om arkiver som ikke er omfattet av museets innsamlingspolitikk eller overstiger dets kapasitet, skal det ta kontakt med Statsarkivet i Oslo. I samråd med institusjonene i nettverket skal Statsarkivet avklare hvem som skal ta i mot arkivet og på hvilke vilkår dette skal skje. Dette forutsetter arkivskaper/arkiveiers samtykke.

Faglige prinsipper for privatarkivarbeidet

Mottak av arkiver

Et arkiv er en logisk helhet som omfatter alle typer dokumenter (protokoller, korrespondanse, regnskap, foto osv.) som er mottatt eller skapt av arkivskaperen. Dette innebærer at en institusjon som får tilbud om et arkiv skal ta i mot hele arkivet. Det vil være et grovt brudd på arkivfaglige prinsipper å bare ta i mot deler av arkivet (for eksempel protokoller og foto) fordi det vil medføre at dokumentasjonsverdien til materialet blir sterkt redusert. Eventuelle kassasjoner i et arkiv skal være arkivfaglig begrunnet og bør derfor ikke gjennomføres før en har oversikt over innholdet i arkivet.

I de tilfeller hvor et arkiv allerede er delt mellom depotinstitusjonene i fylket, bør det vurderes å overføre dette til den institusjonen som har en innsamlingspolitikk som omfatter det aktuelle arkivet.

Når en institusjon tar i mot et privatarkiv skal vilkårene for mottaket dokumenteres i en avtale med arkiveier (jfr. arkivloven § 16⁴⁰). Avtalen skal være skriftlig og omfatte følgende forhold:

- Eiendomsretten til arkivet: Det må avtales om arkivet er en *avlevering* eller en *deponering*. Avlevering betyr at eiendomsretten til arkivet overføres til depotinstitusjonen som overtar arkivet. Deponering betyr at eieren (og vedkommendes arvinger) beholder eiendomsretten til arkivet.⁴¹
- Publikums adgang til arkivet: Eventuelle avgrensninger (klausuler) i adgangen til arkivet må konkretiseres og tidsavgrenses. Institusjonene bør generelt være varsomme med å godta omfattende klausuler og i stedet foreslå at man skal følge reglene for adgang til offentlige arkiver (jfr. forvaltningsloven⁴²).
- Deponent/givers tilgang til arkivet: Det må avtales om deponenten eller giveren skal ha spesiell rett til tilgang til arkivet, for eksempel ved tilbakelån av materiale.
- Institusjonens disposisjonsrett over arkivet: Avtalen bør klargjøre vilkårene for institusjonens behandling og bruk av arkivet. Det vil si ordning, katalogisering og eventuell kassasjonsbehandling av arkivet, publisering av katalog eller annen informasjon om arkivet, digitalisering og bruk av materiale i utstillinger og publikasjoner og lignende.
- Avtalen bør henvise til arkivlovens § 16 om overføring av eiendomsrett for deponerte arkiv og bortfall av klausuler etter 100 år.

Ordning og arkivbeskrivelse

En institusjon som tar i mot arkiver skal føre fortløpende register over de arkivene som er mottatt. Dette registeret bør gi opplysninger om arkivskaper, arkivinnhold, om arkivet er ordnet eller uordnet, og når og fra hvem det ble mottatt.

Ordning av arkiver skal skje i samsvar med arkivfaglige prinsipper. Den fysiske ordningen av et papirbasert arkiv skal ta vare på (eller evt. rekonstruere) det opprinnelige systemet til arkivet. Når et arkiv blir ordnet skal dette dokumenteres gjennom en egen arkivbeskrivelse (katalog). Arkivbeskrivelsen bør inneholde informasjon om arkivskaperens samfunnsmessige funksjoner og om arkivets historie, i til-

⁴⁰ <http://www.lovdatab.no/all/nl-19921204-126.html>.

⁴¹ Lange, Mangset og Ødegård 2001:53.

⁴² <http://www.lovdatab.no/all/nl-19670210-000.html>.

legg til lister over arkivmateriale.

International Council of Archives har utarbeidet en standard for arkivbeskrivelse.⁴³ Denne ligger til grunn for de fleste nyere elektroniske arkivsystemer, inkludert det norske ASTA5.⁴⁴ Asta blir i dag brukt av de fleste norske arkivinstisjoner. Dersom man velger å bruke andre systemer til arkivbeskrivelse bør en likevel følge ISAD(G)-standarden så langt som mulig.

Når et arkiv blir ordnet og beskrevet er det nødvendig at opplysninger som ikke skal være offentlig tilgjengelige blir skjermet mot allmenn tilgang. Dette kan for eksempel gjelde ved sensitive personopplysninger i bedrifts- og personarkiv. Arkivlister og kataloger skal gi oversikt over saker og dokumenter som inneholder slike opplysninger, slik at man unngår ulovlig tilgang. Dette gjelder også for materiale som er klausulert i avtale med giver/deponent. Mottaksregistre og arkivkataloger skal være offentlig tilgjengelige.

Oppbevaring og sikring

Arkivmateriale skal oppbevares på en slik måte at det er sikret mot ulovlig tilgang og mot skader på grunn av klima og annen ytre påvirkning.

I arkivforskriftens kapittel 4⁴⁵ er det gitt bestemmelser om oppbevaring av offentlige arkiver. Disse inneholder krav til klima i arkivrom og sikring mot fukt og vannskader, mot brann, innbrudd og skadeverk. Riksarkivet har utarbeidet en egen veiledning om arkivlokaler og oppbevaring av arkiver.⁴⁶

Private arkiv inneholder vesentlig samfunnsdokumentasjon og bør derfor oppbevares under like gode forhold som offentlige arkiv.⁴⁷ Riksarkivarens retningslinjer for privatarkivarbeidet sier at private arkiver depotinstisjonene har, skal, "så langt det er råd", følge forskrift om offentlige arkiver når det gjelder arkivlokaler.⁴⁸

Magasinforholdene i Østfold

Magasinsituasjonen i Østfold er på ingen måte tilfredsstillende. Det er en mager trøst at det ligger dårligere an ved museer andre steder i landet. Museene i Østfold forvalter en dominerende andel av de bevarte privatarkivene i fylket.

Forholdene varierer mellom instisjonene, men ingen av dem tilfredsstiller arkivforskriftens krav til oppbevaring av offentlige arkiv. Private arkiver bør oppbevares under like gode forhold som offentlige arkiver, jfr. Riksarkivarens retningslinjer for privatarkivarbeidet.

Dersom privatarkiver skal bidra til å sikre helhetlig samfunnsdokumentasjon er det i lengden ufor-svarlig å oppbevare arkiver under nåværende forhold. Dertil kommer at magasin kapasiteten ved de tre instisjonene er sprenget: Museene har ikke magasin plass til å ta i mot større arkiver, for eksempel bedriftsarkiver. Privatarkivarbeidet kan ikke satse på at større bedrifter skal opprette egne prosjekter/depoter for å ivareta egne arkiver. Dersom de tre museene i framtiden skal være i stand til å gjøre et godt arbeid med hensyn til å oppbevare, ordne og tilgjengeliggjøre privatarkiver kommer man ikke utenom å øke magasin kapasiteten.

Med konsolidering av museene, konkrete utbyggingsplaner på Borgarsyssel og planer om samlokalisering med IKA Østfold, er det nå gode muligheter for en bedring av blant annet magasinforholdene for privatarkivene i Østfold.

Planene for Borgarsyssel innebærer at det vil bli nye magasiner med tilknyttet bibliotek og lesesal. Her vil det også bli plass til Østfold fylkes billedarkiv. Det legges også opp til at IKA Østfold skal få leie

43 Tilgjengelig på http://www.ica.org/sites/default/files/isad_g_2e.pdf.

44 http://www.stiftelsen-asta.no/asta_5.htm.

45 <http://www.lovdatab.no/for/sf/kk/kk-19981211-1193.html>.

46 Se http://www.arkivverket.no/webfelles/arkivlokaler/arkivlokaler_n.pdf.

47 For mer om magasiner, se Lange, Mangset og Ødegård 2001, kapittel 10.

48 Retningslinjene, punkt 3.5.1.

lokaler til magasiner og kontorer. Store deler av de kommunale, fylkeskommunale og private historiske arkivene i Østfold vil da bli samlet på et sted, sammen med et omfattende billedarkiv. Dette vil kunne skape et nytt arkivfaglig miljø og et slikt senter vil være attraktivt for flere brukergrupper. En slik samlokalisering i nye/rehabiliterede bygg vil være en god løsning for magasiner og tilgjengelighet. I tillegg er det mulig å avlaste magasinene på Borgarsyssel med arkivlokaler tilknyttet gjenstandsmagasin i Mysen (Trollull).

Slik det ligger an nå, vil enhetene i Fredrikstad og Halden bestå i lang tid og arkivene og stillingsressursene der vil ikke endre geografisk tilknytning. Fordelen er at arkiver som er skapt lokalt vil være tilgjengelige lokalt. Ulempen vil være at det fortsatt kun vil være én arkivar i Halden og i Fredrikstad, med de begrensninger det medfører. Dersom Østfoldmuseene fortsatt skal ha arkiver i Fredrikstad og Halden, er det nødvendig å oppgradere magasinene tilknyttet Østfoldmuseenes enheter i disse byene. Riksarkivarens retningslinjer og kravene til arkivlokaler bør følges i alle enheter i Østfoldmuseene.

Fredrikstad museum og Halden historiske Samlinger kan eventuelt avlastes ved at mindre etterspurte arkiver plasseres i de nye magasinene på Borgarsyssel, eller i Mysen. Dette krever i så fall gode rutiner for å tilgjengeliggjøre arkivene for brukere lokalt.⁴⁹

Det finnes flere eksempler på samlokalisering, og det er ikke gitt at det som fungerer et sted er en passende løsning et annet. Arkivsenteret i Kulturbunker Dora i Trondheim er av mange trukket fram som et vellykket eksempel på samlokalisering. Dette senteret består av de selvstendige enhetene Statsarkivet i Trondheim, Trondheim byarkiv, IKA Trøndelag og Universitetsbiblioteket i Trondheim.⁵⁰

En annen mulig løsning kunne vært at Østfold fylkeskommune opprettet et nytt fylkesarkiv med utgangspunkt i IKA Østfold. Museene kunne avsluttet sitt arkivarbeid og overført sine arkiver og arkivfaglige ressurser, inkludert billedarkiv, til denne organisasjonen. Fordelene ville være de samme som ved et arkivsenter, men ville muligens være enklere å lede og administrere. Det er antagelig en lang vei å gå for å få til en slik løsning. Slike sammenslåingsprosesser, der en rekke eiere og folkevalgte organer skal si sitt, tar tid og krever mange avklaringer.

Utbygging på Borgarsyssel og samlokalisering med IKA Østfold framstår nå som det mest sannsynlige. Det vil være en god løsning med felles magasiner og vil bidra til et nytt arkivfaglig miljø i fylket.

Et slikt arkivmiljø vil kunne fungere som et arkivsenter som knytter sammen private, kommunale og fylkeskommunale arkiver. Det gir gode muligheter for oppbevaring, sikring og tilgjengeliggjøring av arkiver i Østfold. I tillegg til dette er det nødvendig å sørge for bedre oppbevaringsforhold for arkivene ved museene i Fredrikstad og Halden.

Fylkeskoordinering av privatarkivarbeidet i Østfold

Statsarkivet i Oslo er av Riksarkivaren utpekt som midlertidig fylkeskoordinerende ledd for privatarkivarbeidet i Østfold. Statsarkivet bør ta initiativ til jevnlig møter med Østfoldmuseene. Det vil være behov for å utveksle informasjon om institusjonenes arbeid og utfordringer.

Disse møtene bør drøfte innsamlingsplaner, faglige utfordringer og samarbeidsformer. Møtene vil være et organ for å diskutere samordning av privatarkivarbeidet, felles tjenester og samarbeid om større arkiver.

I denne omgang har de involverte institusjoner ikke sett kompetansetiltak som nødvendig. Behovene for kurs- og kompetansetiltak vil vurderes etter hvert.

Oppsummering

- Prosjektet *Privatarkiv i museum* i Østfold er en del av et nasjonalt prosjekt i regi av ABM-

⁴⁹ For eksempel ved at katalogen oppgir at dette kan bestilles for bruk på lesesal en uke før bruk.

⁵⁰ <http://www.arkivsenteret.no/>.

utvikling og Riksarkivaren. Prosjektets hovedmål er å bidra til at privatarkiv i konsoliderte museum skal være godt oppbevart, ordna og tilgjengelige for publikum. Statsarkivet i Oslo er fylkeskoordinerende ledd for arbeid med privatarkiv i Østfold og har gjennomført prosjektet i samarbeid med museene i Østfold og Fylkeskonservatoren.

- Det er ingen avleveringsplikt for privatarkiver og privatarkivene er ikke underlagt de samme reguleringer som offentlige arkiver. Dermed sikres ikke privatarkivene på samme måte som de offentlige. Alle offentlige institusjoner (og private som er basert på offentlig støtte) som arbeider med privatarkiver skal likevel følge Riksarkivarens "Retningslinjer for arbeidet med privatarkiver". God innsamling, oppbevaring, ordning og tilgjengeliggjøring av privatarkiver er nødvendig for å sikre en helhetlig samfunnsdokumentasjon.
- I Østfold er det hovedsakelig Halden historiske Samlinger, Fredrikstad Museum og Østfoldmuseet (Borgarsyssel) som arbeider med privatarkiver. Disse institusjonene oppbevarer ca. 3 300 hyllemeter privatarkiver, anslagsvis 90 prosent av privatarkivene i Østfold som er deponert/avlevert til institusjon. 2/3 av de bevarte arkivene i fylket er ordnet og katalogisert. Dette er omtrent som på landsbasis for alle institusjoner, men en høyere andel ordnet materiale enn landsgjennomsnittet for museene. De tre museene har gjort, og gjør fortsatt, et viktig arbeid for å bevare privatarkivene i fylket.
- Det mest kritiske punktet for privatarkivarbeidet i Østfold er per i dag dårlige magasinforhold. Dette gjelder med hensyn til utilstrekkelig kapasitet, sikring og tilgjengelighet. Det er tvilsomt om noen av institusjonenes magasiner tilfredsstiller Riksarkivarens krav til offentlige arkivlokaler. Riksarkivarens retningslinjer for privatarkivarbeidet understreker at depotinstitusjoner så langt råd er skal følge kravene til arkivlokaler for offentlige arkiver.
- Magasinforholdene begrenser institusjonenes mulighet til arbeid med å sikre de større bedriftsarkivene i distriktet. Museene har per i dag ikke tilstrekkelig kapasitet – verken innen personal, magasin, økonomi eller øvrig – til å bevare større næringslivsarkiver utover det de allerede har.
- Det er ingen uenighet om at de tre institusjonene skal samle inn og bevare privatarkiver eller at dette skal følge arkivfaglige prinsipper. Hvert av de tre museene har god arkivfaglig kompetanse. Det er likevel noe behov for klarere, formelle avtaler og rutiner for innsamling, bevaring, kassasjon, mottak og publikumsarbeid. Det er sannsynlig at økte ressurser vil være nødvendig for å ha en mer offensiv innsamlingspolitikk og for å utføre et bedre formidlingsarbeid.
- I løpet av prosjektarbeidet er det blitt klart at de tre institusjonene går sammen til et nytt konsolidert museum, stiftelsen Østfoldmuseene, som et resultat av den nasjonale museumsreformen. Sammenslåingen utløser økte bevilgninger på 3,5 millioner fra departementet og 1 million fra fylkeskommunen (i 2010). En ny, konsolidert enhet åpner også for andre måter å organisere privatarkivarbeidet på, og en annen utnyttelse av de eksisterende ressursene.
- Samtidig med konsolideringsprosessen har IKA Østfold arbeidet med planer for et felles arkivdepot for kommunene i Østfold. Prosjektgruppen har anbefalt et nytt depot og samlokalisering med Østfoldmuseet på Borgarsyssel i Sarpsborg.
- Disse planene gir mulighet for samlokalisering av museenes arkivressurser og samlinger i et nytt felles depot med IKA Østfold. Da ville man kunne få et senter som samlet kommunale, fylkeskommunale og private arkiver. Et slikt senter ville være attraktivt for flere brukergrupper og skape et godt arkivfaglig miljø. Et arkivsenter ville stå sterkt med hensyn til innsamling, ordning, tilgjengeliggjøring og formidling.

Uavhengig av hvordan konsolideringsprosessen går videre, er det mulig å identifisere noen oppgaver som bør gjennomføres i nærmeste framtid:

- Ta stilling til en samlokalisering med IKA i Sarpsborg, samt hvilke konsekvenser dette skal få for arkivarbeidet innen Østfoldmuseene (inkludert magasiner i Halden og Fredrikstad) og hvilke krav som må stilles til en slik samlokalisering (museene ansvarlig).
- Ordne og katalogisere uordnede arkiver i bestand (museene ansvarlig).
- Formulere en innsamlings-/bevaringspolitikk som definerer hvilke innsamlingsområder de tar sikte på å dekke og spesifisere særlig bevaringsverdige privatarkiver (museene).
- Formulere klarere retningslinjer for eiendomsforhold, adgang og disposisjonsrett over mot-

tatte arkiver (museene).

- Registrere de privatarkiver ved de tre museene som ikke allerede er i Samkatalogen (Statsarkivet (SAO) ansvarlig).
- Tilbakeføre statlige arkiver (SAO ansvarlig i samarbeid med Østfoldmuseet).
- Tilbakeføre kommunale arkiver (SAO i samarbeid med Østfoldmuseet).
- Følge opp videre samhandlingsmøter etc. (SAO).

SLUTTRAPPORT FRA PROSJEKTET ARKIV I MUSEA I NORDLAND FYLKE 2007-2009

ARKIV I NORDLAND

Arkiv i Nordland ble i 2007 invitert av ABM-utvikling og Riksarkivaren til å være med i pilotprosjektet «Privatarkiv i musea». Prosjektet har som målsetting: å bidra til at privatarkiv i de konsoliderte museene skal være godt oppbevart, ordnet og tilgjengelig for bruk. I notat fra ABM-utvikling datert 28.09.06 er det formulert flere delmål for prosjektet:

- Museene må ta stilling til om de skal samle inn privatarkiv.
- Museene som ønsker å samle inn arkiv må formulere retningslinjer for oppbevaring, ordning, katalogisering og tilgjengeliggjøring som samsvarer med arkivfaglig metode og praksis.
- Museene skal integreres i den regionale samhandling i privatarkivarbeidet. Dette innebærer at museene må utforme en bevaringspolitikk for privatarkiver, som fastslår hvilke mål og kriterier som legges til grunn for museets innsamling og bevaring av privatarkiver.
- Retningslinjer og bevaringspolitikk skal nedfelles i museets plan for samlingsforvaltning.

Prosjektet var planlagt gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom ABM-utvikling, Riksarkivaren og de regionale koordinerende leddene i privatarkivarbeidet. De regionale koordinerende institusjonene – her i fylket, Arkiv i Nordland – skulle være ansvarlige for gjennomføringen av prosjektet regionalt. Fire fylker ble invitert til å gjennomføre pilotprosjektet. Prosjektleder fra Arkiv i Nordland var Ketil Jensen, han ble underveis i prosjektperioden leder for institusjonen og fikk samtidig forlenget prosjektperioden noe. Kari Aspelund Kleve ble i januar 2009 satt til å lede fortsettelsen av prosjektet og skrive prosjektrapport.

Organisering og arbeidsmetode

Arkiv i Nordland er sammen med Norsk Luftfartsmuseum og de konsoliderte museene i fylket: Museum Nord, Salten Museum og Museum Helgeland som Nordland fylkes representanter i pilotprosjektet.

En representant fra hvert av de konsoliderte museene har dannet en lokal prosjektgruppe. Disse representantene har vært med:

Helgeland museum	Rønnaug Tuvén
Museum nord	Marit Moen
Salten museum	Torunn Kojan Bøe
Norsk Luftfartsmuseum	Anne Blix Gulstad
Arkiv i Nordland	Ketil Jensen, Kari Aspelund Kleve

Arkiv i Nordland har ledet arbeidet i gruppa. Prosjektgruppa har hatt 4 møter i Bodø siden oppstarten. I tillegg har det vært møter med de enkelte museer.

På møtene har strategi blitt utarbeidet og erfaringer diskutert. Mellom møtene har det praktiske arbeidet foregått i de enkelte museene. I prosjektperioden har Arkiv i Nordland jobbet ekstra tett med Norsk Luftfartsmuseum mot de arbeidsmål gruppa har satt for prosjektet. Erfaringene fra dette samarbeidet er tenkt overført til de andre museene.

Prosjektgruppas mål

Ut fra de føringerne som ble gitt av ABM-utvikling, vedtok den lokale prosjektgruppa i møte den 15. november 2007 følgende hovedmål for prosjektet:

- Hvert av museene skal lage retningslinjer for privatarkivarbeidet ved museet. Retningslinjene skal blant annet ta opp i seg målformuleringer gitt av ABM-utvikling. Museene skal kartlegge arkivbestanden ved museene som del av prosjektet.
- Museene ønsker å presentere sine arkiver på institusjonens hjemmeside.
- Det skal tilbys kompetansehevning i håndtering av privatarkivmateriale i form av kurs til museene.

Fremdrift og erfaringer

Strategien ble fokusert på å lage en mal for retningslinjer for de konsoliderte museenes arbeid med privatarkiver. Alle museene har vedtatt prosjektgruppas målsetninger for prosjektet og alle har satt i gang kartlegging av arkivbestanden. Prosjektgruppen har også vurdert felles ASTA-løsning for museene. Denne tanken må imidlertid følges opp etter prosjektet er fullført. Av museene er det bare Norsk Luftfartsmuseum som har ASTA i dag. Det har vist seg at arbeidet med å lage "retningslinjer for privatarkivarbeidet ved museene" har vært mer arbeidskrevende enn først antatt. En forutsetning for en slik plan er at institusjonene har god kontroll over sine arkivsamlinger. Dette har vist seg ikke å være tilfellet. Gjennom vår kartlegging i forbindelse med dette arbeidet har manglende rutiner og manglende kontroll over arkivsamlingsene ført til at store ressurser måtte settes inn for å skaffe seg nødvendig oversikt over samlingen og institusjonens rutiner.

Arkiv i museum – pilotprosjekt

Prosjektet medførte at arbeidet med arkivet til Norsk Luftfartsmuseum ble prioritert. Tidligere hadde det vært mange medarbeidere som hadde arbeidet med det samme arkiv, og dette hadde medført en større eller mindre grad av mangel på oversikt over arkivet. Arkivarbeidet ble satt i gang under veiledning av Arkiv i Nordland.

Norsk Luftfartsmuseum

Museet holder til i Bodø. Museet samler inn arkiver etter bedrifter, organisasjoner, institusjoner og personer som har eller har hatt betydning for norsk luftfartshistorie. Norsk Luftfartsmuseum har arkivsamlingsene sine oppbevart på to steder og består i dag av 728 hm arkivmateriale. Av dette er 243 hm ordnet og 485 hm uordnet arkiv. Hovedmagasinet befinner seg i Satellitten, Olav V gt. 120, noe arkivmateriale etter Luftfartsverket/Avinor befinner midlertidig seg i Luftforsvarsmuseets magasin på Bodø Hovedflystasjon. Magasinkapasiteten er god og lokalene holder tilfredsstillende standard. Etter en befaring av forholdene ved museet ble det stadfestet at Luftfartsmuseet hadde følgende utfordringer knyttet til sin privatarkivsamling:

- Manglende oversikt over hvilke arkivskapere museet hadde.
- Manglende oversikt over hvor arkivene var plassert i magasinet. Museet hadde blant annet ikke nummererte reoler. En arkivskaper kunne være spredt over flere reoler, uten at dette var registrert i Asta.
- Manglende oversikt over ordningsgrad på arkivene. Flere arkiver var startet ordningsarbeid på der arbeidet ikke var fullført.
- Luftfartsmuseet manglet enhetlige rutiner knyttet til bruk av samlingen sin.
- Museet hadde også utfordringer knyttet til Asta. Viktige funksjoner var ikke tatt i bruk. Dette gjelder blant annet aksjesjonsfunksjonen. Der var også registret arkivskapere som en ikke fant igjen i magasinene. Flere av arkivskaperne var registrert flere ganger.

I samarbeid med Arkiv i Nordland har Norsk Luftfartsmuseum gjort følgende for å bidra til at privatarkivene i museet skal være godt oppbevart, ordnet og tilgjengelig for bruk:

- Det er laget en oversikt over hvilke arkivskapere Norsk Luftfartsmuseum har, samtlige arkivskapere er nå registrert i Asta.
- Reoler og hyller er merket. De enkelte arkivskapere er samlet og det er registrert i Asta hvor i magasinet hver enkelt arkivskaper befinner seg.
- Det er under arbeid en oversikt over hvilke arkivskapere som er ferdig ordnet og hvilke som er under ordning.

- Det er ryddet opp i Asta og aksjesjonsfunksjonen vil bli tatt i bruk høsten 2009.
- Museet har forsøkt å koble noen arkivskapere NAK til Samkatalogen, men kommer bakerst i køen da de ikke har ASTA 5. Det er en prosess i gang for overgang til ASTA 5. Den nye versjonen har en ny funksjon i forhold til publisering av kataloger, slik at en slipper å sende filer til Samkatalogen i fremtiden.
- Det er laget retningslinjer for privatarkivarbeidet ved museet. Retningslinjene er godkjent av Norsk Luftfartsmuseums styre 24.03.2009.

I Norsk Luftfartsmuseums egen evaluering av sin deltakelse av prosjektet "Arkiv i musea" sier de følgende: NL har foreløpig bare en kort presentasjon av sine arkiver på museets webside, samt en arkivkatalog. Gjennom prosjektet "Arkiv i musea" initiert av ABM-utvikling og lokalt gjennomført ved Arkiv i Nordland, har museet tatt et langt skritt mot bedre ordening og planmessighet i ordningsarbeidet. Mot denne bakgrunnen planlegger museet å konvertere til ASTA 5 i 2010, og vil da gjøre alle sine arkivkataloger søkbare på museets webside, gjennom ASTAs webserverfunksjon. Vår målsetning er at dette skal bety en klar forbedring i museets tilbud til publikum og bidra til økt bruk av luftfartshistoriske arkiver til forskning. NL har fått bedre oversikt over sitt kompetansebehov, og ser frem til å styrke den interne kompetansen gjennom de planlagte kurs i regi av Arkiv i Nordland.

Museum Nord

Museum Nords administrasjon holder til på Melbu i Hadsel kommune, og det konsoliderte museet består av 11 avdelinger i nordre Nordland. Disse avdelingene var før sammenslåingen i 2004 egne museumsstiftelser i Lofoten, Vesterålen og Ofoten.

I statistikk over arkivbestand i Museum Nord for 2008 ble den totale bestanden beregnet til 755 hyllemeter. Av disse er 387 hyllemeter ordnet og katalogisert, men ikke søkbare via elektronisk katalogverktøy. Alle avdelingene har arkiv i sine samlinger, med varierende omfang og standarder for ordening og katalogisering. Magasinkapasiteten er god og lokalene holder tilfredsstillende standard.

Etter en befaring av forholdene ved museumsavdelingene ble det stadfestet at Museum Nord hadde følgende utfordringer knyttet til sin privatarkivsamling:

- Utilfredsstillende oversikt over arkivskapere, ulik praksis i ordningsarbeidet, manglende katalogiseringsverktøy.
- Museum Nord har ikke tatt stilling til innsamling og tilgjengeliggjøring av privatarkiv.
- Prioritering og ressursbehov.
- Økonomi

Museum Nord er i gang med planarbeidet for bevaring og tilgjengeliggjøring av arkivsamlingene. Samlingsgruppa i Museum Nord har som mål å utarbeide et forslag til arkivplan for styrebehandling i løpet av høsten 2009.

Marit Moen, museumskonsulent i Museum Nord, har hatt praksisrelatert feltarbeid ved Arkiv i Nordland, i forbindelse med sitt mastergradsstudium i dokumentasjonsvitenskap ved Universitetet i Tromsø. Praksisperioden har vært 13. oktober–16. november 2008/5. januar–18. januar 2009. Hun har blant annet fått opplæring i ordening og katalogisering av eldre privatarkiv.

Helgeland museum

Har hovedadministrasjon i Mosjøen, men består av 16 anlegg i 15 kommuner som danner Helgeland museum. 8 av disse har arkivsamlinger. Til statistikken til ABM-utvikling er det rapportert en samling på 706 hm arkiv. Av dette er 509 hm oppgitt som tilfredsstillende ordnet. Disse tallene hefter det stor usikkerhet ved, en stor del av dette materialet er trolig kommunalt og en del er ordnet ved Arkiv i Nordland, for Lurøys vedkommende er det også oppgitt at de har militært materiale (dette vil i så fall være i statlig proveniens). I august/september 2009 vil det bli gjennomført en befaring med sikte på

å avdekke nøyaktig arkivmateriale, registreringsnivå osv. Helgeland Museum er i startfasen i arbeidet med retningslinjer for sitt arkivarbeid. Det er våren 2009 gjennomført kurs i ordning og katalogisering av eldre arkiv for Helgeland museum, med 9 engasjerte deltagere.

Salten Museum

Er et kulturhistorisk museum med hovedadministrasjon i Bodø. Museet består av 19 museumsanlegg fordelt på de ni kommunene i Salten. Museet fikk den 1.1.2009 driftsansvaret for Hamsunsenteret.

Museet har 381 hyllemeter arkiv, som hovedsakelig er lagret i Bodø og på Fauske. Arkivene er med få unntak uordnet. Det finnes mindre arkivsamlinger ved nesten samtlige museumsanlegg.

Museet mangler en kartlegging av sine arkiv. Det er et uklart forhold rundt driftsansvaret for arkivet på Fauske.

Museet trenger en gjennomgang av oppbevaringsforholdene for sine arkiv. Det vil bli vurdert å flytte arkivene til et sentralt magasin.

Kommune	Hamarøy	Steigen	Sør- fold	Fauske	Salt- dal	Beiarn	Meløy	Gild- eskål	Bodø	Totalt
Hyllemeter	5	1	9	251	4	0	10	6	95	381

Salten Museum vil i samarbeid med Arkiv i Nordland starte en kartleggingsprosess av arkivsamlingene og lage en plan etter mal fra den som ble laget for Luftfartsmuseet. Dette arbeidet vil starte våren 2010 og avsluttes i løpet av dette året. I løpet av høsten 2009 vil det bli arrangert kurs i ordning og katalogisering av eldre arkiv for Salten Museum.

Opplæringsbehov ved museene

I løpet av prosjektprosessen ble det avdekket behov for kurs spesielt tilrettelagt for museene med arkivfaglige tema. 23.04.2009 ble det første kurset i arkivrelaterte tema for ansatte i Helgeland museum avholdt. Kurset tok opp prinsipper for ordning og katalogisering av arkiv, praktisk om arkivordning. De øvrige regioner, Nord og Salten vil få tilbud om samme kurs i løpet av høsten 2009. På sikt vil kurs i ASTA være aktuelt.

Videre oppfølging av prosjektet

Etter at prosjektperioden er ferdig vil Arkiv i Nordland bistå de konsoliderte museene i Nord, Salten og Helgeland med en plan for arkivarbeidet etter mal av planarbeidet som er gjort ved Norsk Luftfartsmuseum. Museum Nord er godt i gang med sitt arbeid og dette vil bli intensivert til høsten. Helgeland museum er i startfasen av dette arbeidet og vil trolig fullføre dette i løpet av 2010. Salten museum var lenge i tvil om de skulle arbeide med privatarkiver, men har kommet til at det vil de, deres arbeid vil starte etter at sommersesongen er over.

Arkiv i Nordland vil veilede alle museene i dette arbeidet med planverk og retningslinjer, samt at institusjonen vil holde kurs og opplæring for de som skal arbeide med dette. Vi ser for oss at det holdes årlig kurs i arkiv ved museene fremover. Museene skal også gjøre kjent at de arbeider med arkiver på sine hjemmesider. Dette kan i første omgang gjøres ved at en enkel liste over de arkivskapere som finnes i de respektive samlingene publiseres.

Plan for historiske arkiver ved Norsk Luftfartsmuseum

Innledning

- Norsk Luftfartsmuseum har i styrevedtak av 24.03.2009 vedtatt at museet skal arbeide aktivt for samle inn, sikre og tilgjengeliggjøre arkivmateriale om norsk luftfartshistorie. På samme møte ble det vedtatt at det skulle utarbeides retningslinjer for privatarkivarbeidet ved institusjonen. Følgende retningslinjer er vedtatt i styrevedtak 24.03.2009.

- Formålet med retningslinjene er å sikre at arbeidet med bevaring av privatarkiver ved Norsk Luftfartsmuseum utføres planmessig og systematisk i henhold til allmenne godtatte arkivfaglige prinsipper og rutiner.
- Dette gjelder alle typer materiale i henhold til arkivlovens definisjon, jf. § 2. Dokumenter, registre på papir, elektronisk materiale i databaser, arkivsystemer, fagsystemer og lignende, samt kart, tekninger, foto, film, lydbånd med mer.

Organisering av arbeidet med historiske arkiver

- Direktøren ved Norsk Luftfartsmuseum har det overordnede ansvar for at arkivarbeidet ved Norsk Luftfartsmuseum utføres i tråd med de retningslinjer som er nedfelt i denne planen. Det faglige ansvaret delegeres til arkivarer ved Forsknings- og Dokumentasjonsavdelingen (FoDok).
- Fagansvarlig har ansvaret for:
 - Faglig oppdatering
 - Arbeidet utføres i tråd med vedtatte lover og reglement.
 - Formidling, bevaring og ordning av arkivene
- Bevaringspolitikk.

Norsk Luftfartsmuseum har som formål å samle inn, bevare og formidle arkiver etter bedrifter, organisasjoner, institusjoner, personer som har eller har hatt betydning for norsk luftfartshistorie.

Lover og retningslinjer knyttet til arbeidet med historiske arkiver

Det finnes en rekke lover og retningslinjer som direkte eller indirekte er med på å legge rammer for privatarkivarbeidet. Der er viktig at arbeidet ved Norsk Luftfartsmuseum er i tråd med gjeldende regelverk på dette området. Følgende lover og regler har stor betydning for hvordan arkivarbeidet skal drives. For nærmere info om de forskjellige lover, se Norsk lovdata.

- Arkivlova med forskrifter
- Retningslinjer for arbeidet med privatarkiver
- Åndsverkloven
- Personopplysningsloven
- Forvaltningsloven
- Offentlighetsloven

Dokumentasjon og rutiner

Det er viktig at alle forhold rundt avlevering blir dokumentert slik at museet har den nødvendige administrative og juridiske kontrollen over mottatt materiale.

Administrativ kontroll innebærer at museet, til enhver tid, har kontroll over hvilket materiale som er mottatt, og hvor i magasinet det er plassert. Samt at en har kunnskap om hva materialet inneholder. Den juridiske kontrollen er nødvendig for å avklare eiendoms- og bruksrettigheter til det materialet som er mottatt.

Avtaler

I forbindelse med avlevering (aksisjon) av arkivmateriale skal Norsk Luftfartsmuseum inngå avtale med giver. Avtalen regulerer de juridiske forhold mellom partene. Arkivmateriale kan deponeres ved museet eller gis som gave (jfr. arkivloven § 16).

Gave: Når arkivet leveres til museet, blir arkivet gitt som gave og eiendomsretten tilfaller Museet. Avleveringsavtalen avklarer hvilke forpliktelser museet tar på seg, og hvilke rettigheter arkivskaper/giver har til videre bruk av materialet.

Deponering: Ved depositumavtale har arkivskaper/giver eiendomsretten til arkivet. Museet overtar forvaltingsansvaret for den perioden avtalen regulerer. Deponeringsavtalen avklarer varighet, hva som skjer når arkivskaper legges ned eller avgår ved døden, hva som skjer når arkivet skal tilbakeføres til

arkivskaper/giver, avtale om bruk av materialet, økonomiske forhold om overføring, ordning, registrering, oppbevaring og konservering med mer.

Standard avleverings- og deponeringsavtaler fås hos FoDok-avdelingen. De vil ligge på museets server, fellesområdet.

Ansvar for inngåelse av avtaler: Innsamler/mottager skal først avklare eventuelt mottak med ansvarlig arkivar, deretter sørge for at det utarbeides avleveringsavtale. Avtaler skal arkiveres i museets dagligarkiv samt i eget avtalearkiv på FoDok-avdelingen.

Mottak av arkiver

Avleveringslister

Primært ønsker Norsk Luftfartsmuseum at arkivskaper/giver skal utarbeide liste over arkivmateriale som avleveres. Listene skal alltid påføres arkivskaper, arkivserie, tidsperiode og stykkenummer per enhet (arkivboks eller protokoll).

Imidlertid er mange av giverne privatpersoner uten forutsetning for å lage liste. Da må mottager på Norsk Luftfartsmuseum så snart som mulig lage liste, helst i samarbeid med giver.

For kronologiske serier skal det påføres tidsrom (fra år – til år) for hvert enkeltarkivstykke.

Avlevering/Aksesjon

En hver avlevering av arkivmateriale til museet skal registreres som aksesjon og tilvekst i katalogiseringsprogrammet Asta eller Primus, avhengig av materialets type.

Aksesjon: Det samlede arkivmateriale som mottas i en og samme leveranse. En aksesjon kan dermed inneholde materiale fra flere arkivskapere. Følgende aksesjonsopplysninger skal registreres:

Asta

Aksesjonsnummer	Fortløpende nummerering av aksesjoner/år.
Mottatt fra	Navn, adresse, telefonnummer.
Innhold	Foreløpig oversikt over arkivskaper/arkiv.
Avleveringsårsak	
Vilkår for aksesjonen	Avlevering, deponering, gave, referanse til evt. avtale.
Tidligere plassering	
Omfang	Målt i hyllemeter.
Plassering	Hvor materialet er plassert i depot.
Tilstand	Fysisk og/eller ordningsmessig tilstand.
Eventuelle merknader	
Dato/signatur	
Tilvekster	Oversikt over tilvekster i aksesjonen blir registrert etter hvert som de blir registrert.

Tilvekst: Den delen av en aksesjon som tilhører ett arkiv. En aksesjon kan med andre ord inneholde arkiver etter flere arkivskapere. Det er ikke uvanlig at et arkiv kan inneholde materiale fra flere tilvekster, som har kommet inn til ulike tider. Følgende tilvekstsopplysninger skal registreres i Asta:

Tilvekstnummer	Fortløpende nummerering av tilvekster/år.
Arkivskapernavn	Navn på bedrift, organisasjon, forening eller person.

Beskrivelse av tilvekstens innhold	Kort beskrivelse om hvilke serier som finnes.
Tilvekstens ytterår og omfang	Fra år til år og antall hyllemeter.
Ordningsgrad	Ordnet, grovordnet eller uordnet.
Opplysninger om avtaleforhold	Forhold som klausul og lignende.
Navneendringer	Eventuelle tidligere navn på arkivskaper.
Hvem har registrert tilveksten	Initialene på den som har registrert tilveksten.
Tilvekstens plassering i magasin	Reol og hylle nummer.

Primus

(Primus skiller ikke mellom aksesjon og tilvekst)

Aksesjonsnr:
Aksesjonstype:
Bytte
Depositum
Funn
Gave
Innlån
Kjøp
Saksnr:
Saksbehandler:
Innkomstdato:
Aksesjonsdato:
Beskrivelse/Innhold
Innhold
Museumsnr
Antall
Objekt
Objekttype
Status
Administrasjon:
Begrunnelse for inntak
Betingelser for inntak
Klausul
Juridiske personer (giver, selger, informanter etc.):
Midlertidig plassering
Ferdig behandlet
Registrert
Sist endret
Historikk:
Historiske hendelser
Historikk
Referanser:
Referanser
Referanser til filer
Andre opplysninger (intern tilgang)

Ordning og katalogisering av arkiver

Grunnleggende ordningsprinsipp

Arkivene ved Norsk Luftfartsmuseum skal ordnes i samsvar med proveniensprinsippet. Prinsippet fastsetter grunnregelen for all arkivordning: Arkivet skal bevares i den ordning det ble skapt. Det blir skilt mellom indre og ytre proveniens.

Ytre proveniens: Arkivet etter en arkivskaper skal bevares som en selvstendig enhet, og ikke blandes sammen med andre arkiver.

Indre proveniens: Et arkiv skal bevares i samsvar med den opprinnelige ordningen (systematikken) til arkivet.

Proveniensprinsippet bygger på respekten for arkivdanningsprosessen. Et arkiv blir preget av arkivskapers oppgaver, organisasjon og administrative rutiner, og inneholder mer informasjon enn det som kan leses ut av de enkelte dokumenter. Informasjonen om sammenhengen mellom arkivdelene og om konteksten arkivet ble skapt i, er nødvendig når dokumentene skal brukes som kilder og bli gjenstand for kildekritikk.

Et arkiv vil som regel være delt inn i flere arkivserier. En arkivserie definerer vi som en arkivdel som er ordnet etter et eget system, eller av andre grunner er skilt ut fra andre deler av arkivet. De vanligste arkivseriene er følgende:

Møtebøker (forhandlingsprotokoller, styreprotokoller, og lignende)

Disse inneholder referater fra møter i styre, utvalg og lignende og er ordna kronologisk etter år. Tidligere vart møtebøkene ført for hånd i innbundne protokoller. I dag er det mest vanlig å skrive ut referata på løse ark, og binde dem inn senere.

Kopibøker

Kopibøkene inneholder kopier av utsendte brev. Tradisjonelt var kopibøkene protokoller med avskrift eller resymé av brevene. Fra 1930-tallet ble det vanlig med gjennomslagskopier og siden 1960-tallet har fotostatkopier vært vanlig.

Postjournaler (brevjournaler, dagbøker)

Disse inneholder et fortløpende register over inngående (og ofte også utgående) brev. I journalen har en vanligvis registrert journalnummer, avsender/mottaker, resymé av innhold, arkivreferanse og ekspedisjon. Fra midten av 1980-tallet har elektroniske journalsystem blitt vanlige.

Korrespondansearkiv (saksarkiv)

Disse inneholder innkomne brev og (som oftest) kopier av utgående brev, interne utredninger, innstillinger osv. Den vanlige måten å ordne dokumenta på er i dag etter en systematisk arkivnøkkel. Tidligere kan brevene ha blitt ordnet etter journalnummer eller emne. Samme arkivskaper vil ofte ha skapt flere saksarkiv som har bygd på ulike system.

Personalarkiv

Dette vil inneholde opplysninger om ansatte i en virksomhet, og vil som oftest være ordna alfabetisk, slik at dokumenta om en person vil ligge samla i en mappe. Personalarkivet kan inneholde sensitive personopplysninger som vi ikke bør gjøre tilgjengelig for bruk før etter 60 år (jfr. forvaltningslovens § 13c).

Regnskap

De fleste arkiv vil inneholde en eller flere regnskapsserier. Vi kan finne kompliserte regnskapssystem hos noen arkivskapere, og enklere system hos andre. Regnskapsseriene har en innbyrdes sammenheng, der noen blir brukt tidlig i rekneskapsføringa (t.d. kassadagbøker), mens andre har en mer overordna funksjon (eks. hovedbøker).

For systematisk registrering og oppstilling av arkivserier er det utvikla et norsk allment arkivskjema. Dette inneheld faste seriesignaturer for de vanlige arkivseriene og ledige signaturer som kan brukes til arkivskaperen sine spesialserier.

Særskilt prinsipp for foto og film:

Grunnet originalmaterialets skjørhet skal filmfoto digitaliseres i 2 eksemplarer. Originalfilmfoto skal deretter oppbevares forsvarlig, men ikke brukes. Det samme gjelder den ene av de to digitaliserte filene (masterfilen). All senere bruk skal være av digitaleksemplar nr. to.

ALLMENT ARKIVSKJEMA

- A Møtebøker, referatprotokoller, forhandlingsprotokoller og lignende
- B Kopibøker
- C Postjournaler og andre overgripende register
- D Saks- og korrespondansearkiv ordna etter arkivskaperen sitt hovedsystem
- E Saks- og korrespondansearkiv ordna etter andre, sideordna system
- F-O Reservert for spesialserier innenfor arkivskaperen sitt fagområde
- P Personale, medlemmer
- Q Eiendom, inventar
- R Rekneskap
- S Statistikk
- T Kart og tegninger
- U Foto, film, lydopptak
- V EDB og mikrofilm
- W Gjenstander (stempel, modeller, faner)
- X Eigenproduserte trykksaker
- Y Diverse
- Z Referansemateriale (arkivlister, instruksjer, avisutklipp)

Arkivbegrensing og kassasjon

Hovedformålet med arkivbegrensnings- og kassasjonsbestemmelsene er å begrense omfanget av arkivmengden mest mulig. Samtidig skal de sikre at arkivmateriale av varig verdi blir bevart for ettertiden.

Arkivbegrensning: Ved arkivbegrensning fjernes dokumenter fra arkivet som verken har vært gjenstand for saksbehandling eller har hatt verdi som dokumentasjon, jf. arkivforskriften § 3-18.

Kassasjon: Innebærer en bevisst fjerning og kassering av materiale som tidligere har hatt en rettmessig plass i det daglige arkivet, men som ikke ansees bevaringsverdig for ettertiden, jf. arkivforskriften § 3-18.

Kassasjon av materiale: Det bør utvises stor forsiktighet ved kassasjon i privatarkiver. Før en eventuell kassasjon må det gjøres en helhetsvurdering av materialet. Eksempler på materiale som kan kasseres er underordnet regnskapsmateriale (fakturaer, bilag, osv.). Se arkivforskriften § 3-21.

De vanlige reglene for arkivbegrensning som gjelder offentlige arkiver, gjelder ikke i samme grad for privatarkiver.

Bruk av materiale

Norsk Luftfartsmuseum har kontorplasser tilgjengelig for arkivbrukere. Det er utarbeidet reglement som omfatter følgende områder: generelle regler, utlån til lesesal og bruk av arkivsaker.

Norsk Luftfartsmuseums arkivmateriale er tilgjengelig for publikum digitalt på PC-er i museets bibliotek/lesesal, gjennom Asta og Primus. Norsk Luftfartsmuseum skal også bestrebe seg på å gjøre materialet tilgjengelig på internett gjennom museets hjemmesider www.luftfart.museum.no, samt Riksarkivet www.arkivverket.no (Asta-kataloger) og ABM-utvikling www.primusonweb.no (Primus-samlingene).

RAPPORT FOR PILOTPROSJEKTET

«PRIVATARKIV I MUSEA»

IKA TRØNDELAG IKS

IKA Trøndelag iks ble i 2006 invitert av ABM-utvikling og Riksarkivaren til å være med i pilotprosjektet «Privatarkiv i musea». Prosjektet har som målsetting å bidra til at privatarkiv i museene skal være godt oppbevart, ordnet og tilgjengeliggjort for bruk. Pilotprosjektet skulle gjennomføres i fire fylker i løpet av 2007. Prosjektet ble først ledet av rådgiver Erik Roll, og overtatt av rådgiver Tone Stakvik da Erik Roll sluttet i IKA juli 2008.

Bakgrunn og forutsetninger

Kartleggingen av lokal- og privatarkiv som ble gjennomført i hele landet i 2005, viste at museene på landsbasis oppbevarer omlag 30 000 hyllemeter med arkivmateriale etter private aktører, eller 1/3 av den totale bevarte mengden privatarkiv. Slikt materiale utgjør viktig historisk dokumentasjon, og er helt nødvendig å ta i bruk om man skal dokumentere alle sider ved det norske samfunnet. Museene er den største aktøren på privatarkivområdet utenom arkivinstitusjonene selv.

I notat fra ABM-utvikling datert 28.09.06 er det formulert flere mål for prosjektet:

- Museene skal ta stilling til om de skal samle inn privatarkiv
- Museer som ønsker å samle inn arkiv må formulere *retningslinjer* for oppbevaring, ordning, katalogisering og tilgjengeliggjøring som samsvarer med arkivfaglig metode og praksis.
- Museene skal integreres i den regionale samhandlinga i privatarkivarbeidet. Dette innebærer at museene må utforme en *bevaringspolitikk* for privatarkiver, som fastslår hvilke mål og kriterier som legges til grunn for museets innsamling og bevaring av privatarkiver.
- Retningslinjer og bevaringspolitikk skal nedfelles i museets plan for samlingsforvaltning.

Sør-Trøndelag fylkeskommune presenterte i oktober 2006 *Strategisk museumsplan for Sør-Trøndelag 2006-2014*. Planen ble vedtatt i Fylkestinget 12.-13. desember 2006. Her foreslås det at privatarkiver som museene ikke ønsker å oppbevare, må overføres til en arkivinstans. IKA Trøndelag skrev høring-suttalelse hvor vi understreket at museene må ta stilling til om de skal ha arkiv, og formulere retningslinjer for oppbevaring, ordning og formidling av arkivene. Denne formuleringen ble tatt inn i den endelige museumsplanen, som ble vedtatt i Fylkestinget i desember 2006. En del museer ser arkivmaterialet som en viktig del av sin samling, og bør fortsette å ha arkiver, mens andre museer kan tenke seg å avlevere deler av sin arkivsamling. Slik kan «Privatarkiv i musea» bli en direkte handling som resultat av museumsplanen, samt et fint startpunkt for samarbeidet mellom museene og arkivsektoren i fylket.

Privatarkivarbeidet i Sør-Trøndelag

IKA Trøndelag ble i 2004 utnevnt av Riksarkivaren og Sør-Trøndelag fylkeskommune til å være koordinerende organ for privatarkivarbeidet i Sør-Trøndelag. IKA Trøndelag skal være et kompetansesenter for alle som jobber med privatarkiver, og er ansvarlig for at aktørene i fylket samordner denne virksomheten.

I fylket finnes fire kjerneinstitusjoner hva angår privatarkiver: Statsarkivet i Trondheim, Universitetsbiblioteket i Trondheim, Byarkivet i Trondheim og IKA Trøndelag; alle lokalisert på Arkivsenter Dora i Trondheim. De to førstnevnte institusjonene, Statsarkivet og Universitetsbiblioteket, er begge statlig finansiert, og har store samlinger privatarkiver. IKA Trøndelag oppbevarer også noen privatarkiver. De fleste har kommet inn sammen med kommunearkivene.

Museenes rolle i privatarkivarbeidet i Sør-Trøndelag

Under kartleggingen av lokalt og privat kildemateriale som ble gjennomført i 2005, ble 24 museer av totalt 50 i fylket kartlagt som museer med arkivmateriale. En oversikt over institusjoner med arkivmateriale vises i tabell 1 og 2 under.

Tabell 1. Oversikt over bevaringssituasjonen i Sør-Trøndelag

Type institusjon	Antall	Antall med aktuelt arkiv
Arkivinstitusjoner	4	4
Kommuner	25	19
Bibliotek	31	9
Museum/Bygdetun	50	24
Historie- og heimbygdslag	47	17
Andre (<i>Både institusjoner, eksempelvis Høgskolen i S-T, SINTEF, Fjellanger Widerøe, men også privatpersoner, herunder fotografer</i>)	23	9
Totalt	180	82

Tabell 2. Oversikt over museer i Det nasjonale museumsnettverket i Sør-Trøndelag

Museum	Har arkiv	Ordningsgrad
Ringve Museum	Ja	Listeført
Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum	Ja	Uordnet
Orkla Industrimuseum	Ja	Uordnet
Rørosmuseet	Ja	Listeført
Trøndelag Folkemuseum Sverresborg	Ja	Listeført
Kystens Arv	Ja	Uordnet
Kystmuseet i Sør-Trøndelag	Ja	Uordnet
Trondheim Kunstmuseum	Nei	-

Tabellen viser at syv av de åtte museene har arkivsamlinger. Av disse museene er det særlig Rørosmuseet og Kystmuseet i Sør-Trøndelag som har større samlinger og som uttrykker at de har planer om å samle inn mer arkivmateriale.

Ingen av museene har i utgangspunktet drevet systematisk innsamling, eller utarbeidet en innsamlingsplan for privatarkiver. Ingen av museene har ordnet arkivene etter arkivfaglige prinsipper, men hos noen finnes lister/kataloger. Oppbevaringsforholdene varierer også. Ingen av magasinene kan sies å tilfredsstillende arkivfaglige standarder fullt ut.

Samtidig er alle museene positive til å formulere bevaringspolitikk og retningslinjer, men signaliserer også at de trenger mer ressurser og kompetanse for å kunne være i stand til å ordne og tilgjengeliggjøre sine privatarkiver. Noen gir også uttrykk for at arkivene kan samles i et eventuelt fellesmagasin for museene i Arkivsenter Dora.

Hensiktsmessige oppgaver og tiltak i Sør-Trøndelag

Den overordnede oppgaven ble å utvikle en modell for samhandling mellom arkiv og museum i fylket. En viktig del av dette prosjektet i Sør-Trøndelag ble derfor å:

Klargjøre hvilken rolle arkivinstitusjonene skal ha i privatarkivarbeidet i Sør-Trøndelag:

- Gjennomføre drøftinger med arkivinstitusjonene.
- Påvirke arkivinstitusjonene til å utforme bevaringspolitikk for privatarkiver.
- Få i stand en samarbeidsavtale mellom arkivinstitusjonene.

Klargjøre hvilken rolle museene i fylket ønsker å ha i privatarkivarbeidet i Sør-Trøndelag:

- Kartlegge museenes ambisjoner, planer og ressurser for privatarkiver.
- Gjennomføre drøftinger med museene om deres framtidige rolle i privatarkivarbeidet.
- Museer som ikke ønsker å ha privatarkiver får tilbud om å overføre sine arkiver til en arkivinstitusjon.

Avklare museenes arbeidsområde og formulere bevaringspolitikk med retningslinjer.

- Drøfte tematisk og/eller geografisk innsamlingsområde for museene.
- Utarbeide mal for bevaringspolitikk i henhold til Riksarkivarens retningslinjer for privatarkiver.
- For museene som har ambisjoner om å samle inn privatarkiver i framtiden: Formulere bevaringspolitikk.
- Vurdere om det er behov for formelle samarbeidsavtaler mellom museer med likt arbeidsområde.
- Veilede museene i å utforme bevaringspolitikk.

Kartlegge og utvikle kompetanse i museene.

- Kartlegge museenes behov for kompetanseheving.
- I samarbeid med Riksarkivet, gjennomføre kurs i håndtering av arkivmateriale for museene.

Innføre felles ASTA-database for de museene som har formulert bevaringspolitikk.

- Gjennomføre kurs og opplæring i ASTA for museene.

Avklare hvilken rolle IKA Trøndelag skal ha i forhold til oppfølging av museene i framtiden.

Gjennomføring og resultater

I Sør-Trøndelag har vi forholdt oss til følgende museer: Sverresborg Trøndelag Folkemuseum, Ringve museum med Rockheim, Orkla Industrimuseum, Kystmuseet, Museet Kystens Arv, Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum og Rørosmuseet. I Nord-Trøndelag har vi i tillegg innledet et samarbeid med Falstadsenteret. Siden november i fjor har alle museene i Sør-Trøndelag konsolidert seg i den større museumsenheten «Museene i Sør-Trøndelag» (MiST), med unntak av Rørosmuseet. Trondheim Kunstmuseum har ikke deltatt siden de ikke oppbevarer arkiv.

Bevaringspolitikk og samarbeidsavtaler

De fire kjerneinstitusjonene for oppbevaring av privatarkiver i fylket; Statsarkivet i Trondheim (SAT), Universitetsbiblioteket i Trondheim (UBiT), Byarkivet i Trondheim og IKA Trøndelag, er samlokalisert på Arkivsenteret Dora. Det eksisterte samarbeidsavtale fra tidlig 1980-tall mellom SAT og UBiT, men de trengte fornying pga. økende pågang på avlevering av privatarkiver og nye institusjoner som ble involvert. Det er derfor utarbeidet nye avtaler, både en generell avtale mellom institusjonene på Dora, og parvis mellom de enkelte institusjonene. Trondheim Byarkiv er siden avtalen ble inngått blitt medeier i IKA Trøndelag iks, og det er derfor en mulighet for at de ikke selv skal drive med privatarkivarbeid lenger. Men dette er et spørsmål som er under politisk vurdering.

Vi har hatt minst to møter med hvert av de aktuelle museene i Sør-Trøndelag. Møtene har vært positive og museene ser nytten av og behovet for samarbeid med koordinerende organ. Under vår veiledning har museene utarbeidet bevaringsplaner og planer for samlingsforvaltning. To av planene er foreløpige utkast. Samtlige museer ønsker å fortsette å jobbe med arkiv.

Kurs – kompetanseheving

For å øke museenes kompetanse i arbeidet med privatarkiver har det blitt avholdt kurs. Disse har vært:

- Elektroniske privatarkiver (16.11.2007)
- Kurs i ordning/katalogisering. Samarbeid med Riksarkivet (10.12.2007)
- Kurs i registrering i Asta5 (25.02.2009)

Vi har også gitt museene generell veiledning etter behov. På Rørosmuseet har vi drevet feltarbeid i to dager, 18.-19.02.2008. Her ble arkivet etter Femund II ordnet i samarbeid med fagkonsulent og avdelingsleder ved kulturhistorisk avdeling. Det ble også bidratt med opplæring av nyansatt arkivar på Kystmuseet på Hitra. Øvrig kompetanseheving er dessuten kommet i stand ved at en ansatt ved Sverresborg Trøndelag Folkemuseum deltok på studiet Arkiv 1050D – Arkivbevaring og arkivbeskrivelse.

Kurset i registrering i Asta5 er ledd i et eget delprosjekt som det gjøres nærmere rede for nedenfor.

Overføring av arkiver til Arkivsenteret på Dora

Museer som ikke ønsker å ha privatarkiver skal få tilbud om å overføre sine arkiver til en arkivinstusjon. For våre museer er dette foreløpig aktuelt for Ringve museum og Sverresborg Trøndelag Folkemuseum.

Ringve Museum

Ringve museum har 12 arkiver som er relativt godt ordnet, katalogisert og registrert i Samkatalogen. De har signalisert at de på sikt ønsker å overføre alle sine privatarkiver til Arkivsenter Dora, men de ønsker likevel å utarbeide en bevaringspolitikk og ta i bruk Asta5.

Sverresborg Trøndelag Folkemuseum

Sverresborg har flere arkiver som ligger utenfor sitt arbeidsfelt og som etter hvert skal overføres til Arkivsenter Dora. Arkivet etter snekkerfabrikken Andr. Sand er allerede avlevert IKA, og ordnet av IKA. Sverresborg planlegger i tillegg samarbeid om samlinger for historielag og andre som jobber med foto og privatarkiver.

ASTA - felles formidlingsdatabase for privatarkiver i Trøndelagsregionen

For å øke tilgjengeligheten av privatarkivene i musea har vi innført en felles Asta-database. Dette har vært etablert som et delprosjekt som etter hvert ble tatt inn under Kultimathule, som er en videreføring av Kulturbunker Dora 2006-2009, se <http://www.kultimathule.no>. Deltakere i delprosjektet har vært IKA Trøndelag, Universitetsbiblioteket i Trondheim, Ringve museum/Rockheim, Orkla Industriumuseum, Sverresborg Trøndelag Folkemuseum, Museet Kystens Arv, Kystmuseet, Rørosmuseet og Falstadsenteret. Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum har foreløpig ikke blitt med.

Det er inngått avtale med Bibsys for etablering av serverløsning og drifting av denne for 11 klienter som fordeles mellom UBiT (3 klienter) og IKA Trøndelag (8 klienter). Av IKAs klienter beholder IKA selv 3, mens resten fordeles mellom museene. Klientene har de kostnadsfritt ut 2009, utgiftene dekkes av bevilgning fra STFK. Kurs er holdt for museene 25. februar 2009, og prosjektet ansees som avsluttet med dette. Basen administreres videre av UBiT, på UBiTs vegne, og av IKA på IKA og museenes vegne. Klientene kan museene innenfor MiST ha på deling, dvs. at de kan bytte på å bruke dem. Museene følges også opp videre fra IKAs side i det videre arbeidet med å registrere deres privatarkiver i Asta.

Regnskapsoversikt

Inntekter	
Støtte fra ABM-utvikling	130 000
Egenfinansiering (S-Trøndelag fylkeskommune)	170 000
I alt	300 000
Utgifter	
29 ukeverk i 2007-09	294 000
Kurs (reiseutgifter foredragsholder 10.12.07)	2 800
Reiseutgifter (IKA)	3 200
I alt	300 000

Bevaringspolitikk for musea i Sør-Trøndelag

Bevaringspolitikk for privatarkiver ved Rørosmuseet

Avgrensning av arbeidsområde

- Rørosmuseet bevarer og tilgjengeliggjør arkiv etter private arkivskapere med tilknytning til Røros-regionen. Rørosmuseets virksomhet omfatter personarkiv, organisasjonsarkiv og bedriftsarkiv. Rørosmuseet tar ikke i mot materiale fra offentlig forvaltning.
- Rørosmuseet kan også bevare arkiv som faller utenfor denne definisjonen, dersom det ikke finnes alternativ for bevaring. Avgjørelser om dette gjøres i samråd med IKA Trøndelag, Statsarkivet i Trondheim eller andre aktuelle arkivinstitusjoner i regionen.

Betingelser for mottak

- Rørosmuseet vil bevare privatarkiver etter to hovedprinsipper:
 - Arkivmaterialet blir avlevert Rørosmuseet. Materialet blir i Rørosmuseets eiendom ved levering. Skriftlig avtale om levering inngås mellom Rørosmuseet og arkivskaper/arkiveier.
 - Rørosmuseet kan også ta i mot og oppbevare privatarkiver som depositum. Arkivskaper/-eier har fortsatt eiendomsretten til arkivmaterialet. Skriftlig avtale om deponering inngås mellom Rørosmuseet og arkivskaper/arkiveier.
- Betingelse for deponering
 - Arkivskaper/arkiveier må selv bære kostnadene ved eventuell ordning av materialet.
 - Dersom arkivskaper/-eier ikke gjør krav på arkivmaterialet innen 10 år etter at deponeringsavtale er inngått, vil materialet tilfalle Rørosmuseet.
- Materiale som ikke er bevaringsverdig kan enten tilbakeføres til arkivskaper/-eier, overføres til andre institusjoner, eller kasseres.
- Rørosmuseet forplikter seg til å:
 - Oppbevare mottatte arkiver trygt mot skader, fuktighet, brann og innsyn uten tillatelse. Adgang til innsyn blir gitt i samsvar med offentlig regelverk, og/eller i henhold til avtale inngått med arkivskaper/-eier.
 - Gjøre avleverte arkiver tilgjengelige for publikum så raskt som mulig etter levering. Tidsaspektet for dette vil være avhengig av andre oppgaver ved museet.
 - Gi informasjon om sine arkiver til Samkatalogen for privatarkiver.
- Når Rørosmuseet ser det formålstjenlig, vil museet kunne overføre arkivmateriale til andre depotinstitusjoner. Arkivskaper/-eier skal da orienteres om dette.

Bevaringspolitikk og samlingsforvaltning ved Museet Kystens Arv

Herunder retningslinjer for oppbevaring, registrering, katalogisering og tilgjengeliggjøring

Bevaringsplan privatarkiv

Museet Kystens Arv har ansvar for følgende spesialtema:

- klinkbygde båter
- alle kulturelle hendelser knyttet til klinkbygde båter
- båtbygging
- seiling av råseilsbåter
- kystkvinnehistorie

Museet Kystens Arv ønsker å jobbe med arkivmateriale knyttet til de nevnte tema. Av privatarkiv innkommet som er relevant i denne forbindelse, er:

- Organisasjonsarkiv etter Stadsbygd Ungdomslag (Båten 'Den siste viking')
- Handelsbøker fra Stadsbygd Handelssamlag (utstyr til Lofotfisket)
- Lærer Engdahls arkiv (lofottida)
- Båttegninger
- Båtbyggerarkiv med diverse måleskjema

Museet Kystens Arv vil fortsette aktivt å samle inn privatarkiv omkring museets nevnte spesialtema. Andre arkiv ønskes avlevert til IKA Trøndelag. Unntak her er de arkiv som samles inn av Rissa Bygdemuseum.

Museet Kystens Arv leverer alle eldre fotografi som kommer inn i forbindelse med arkiv, til Fosen Bildearkiv v/Dan Ågren, 7140 Opphaug. Da blir bildene tilgjengeliggjort via album, men forhåpentligvis også via søkbare databaser.

Rissa Bygdemuseum

Dette museumslaget er underlagt Museet Kystens Arv, men har en egen selvstendig bevaringspolitikk. De tar imot privatarkiv fra alle arkivskapere knyttet til lokal historie unntatt båtbyggerarkiv og lign.

Rissa Bygdemuseum mottar ca. 5-6 meter arkiv per år.

Det kan være ønskelig også for Rissa Bygdemuseum å knytte seg nærmere opp til IKA Trøndelag. Arkivene til RiB er ikke ordnet, og det er ønske om at de blir tilgjengelige via Kunnskapsrommet i museets nye båthall.

Gjenstandssamlingen

Museet Kystens Arv har siden starten i 1986 hatt en styrt innsamling også når det gjelder gjenstander.

Museets samling består av en systematisk innsamling på tema knyttet til båt og båtbruk. En god del av samlingene kopieres av museet for utprøving spesielt innenfor båtbygging og tønnemaking.

Museet Kystens Arv har en enestående samling åpne bruksbåter, et ullsegl fra 1700-tallet samt båtbyggerverktøy, originaldeler fra storbåttida, jektemast og jektedetaljer, lofottekstiler, den eneste rauhuva igjen i Norge m.m.

Avdeling for faglig utvikling har som sitt overordna mål å gjøre Museet Kystens Arv til et nasjonalt kompetansesenter for den klinkbygde båten. Underveis vil det være viktige delmål å samle, dokumentere, bevare og utstille klinkbygde båter samt andre gjenstander som belyser liv og livsvilkår langs kysten i Norge. Vi har også som mål å spre denne kunnskapen videre til nye generasjoner.

Vår innsamlingspolitikk vil derfor være formet av visjonen/målet om et representativt utvalg av klinkbygde båter fra hele norskekysten, og slik utvide den allerede eksisterende unike båtsamling.

Museet er også under oppbygging til å bli et dokumentasjonssenter med kataloger over nybygde båter, eldre båter, segl, gjenstander og eldre båtbyggere. Senteret vil også ha som mål å fullføre arbeidet med relevante historiske nedtegnelser samt intervju etter kvalitativ metode om tema knyttet til den klinkbygde båten. Også en dokumentasjon av arbeidsprosesser, som båtbygging, vil være et delmål hos museet.

Ordning og katalogisering

Ordning og katalogisering er en del av arbeidsoppgavene til konservatorstillingen ved Museet Kystens Arv. Konservator ordner aksjesjonsavtaler, avtaler om klausulering m.m. samt den videre ordningsprosessen.

Bevaringspolitikk for privatarkiver Orkla Industrimuseum

Orkla Industrimuseum samler inn og tilgjengeliggjør privatarkiver innenfor sitt spesialfelt, som er dokumentasjon og formidling av norsk industriutvikling i det 20. århundre, slik det har foregått i Orkla-dalføret, med røtter fra gruvedriften på Løkken Verk.

Museet er ansvarsmuseum innenfor sitt område i Sør-Trøndelag. Museet er kulturhistorisk og derfor ligger hovedansvaret for innsamlingen på kulturhistoriske gjenstander.

Generelt

Ansvar

Konservator (faglig leder) har ansvar og myndighet til prioritering og utvalg innen sitt innsamlingsområde, innen gitte budsjetttrammer. Det overordnede ansvar for innsamling ligger til museets ledelse.

Mottakssystem

Som en forutsetning for målrettet, aktiv innsamling prioriteres arbeid med etablering av mottakssystem i form av ordnede magasiner, personell, rutiner og fasiliteter for mottak, registrering, rengjøring, preparering og konservering, og dokumentasjonssystemer.

Innsamlingspolitikk

Innsamlingspolitikken skal knyttes til museets overordnede målsetting og retningslinjer som går fram av myndighetenes museumspolitik.

Innsamling, dokumentasjon og bevaring skal i størst mulig grad relateres til museets forskning og formidling, og skape grunnlag for kunnskap om, forståelse for og opplevelse av sammenhenger mellom natur, kultur og samfunn.

Museet bør føre en restriktiv innsamlingspolitikk. Kostnader ved innsamling, mottak og oppbevaring av materiell skal vurderes opp i mot materialets verdi. Gjenstander som trenger betydelige tiltak i teknisk konservering skal kun unntaksvis innsamles.

I mange tilfeller bør dokumentasjon av større gjenstander være tilstrekkelig. I størst mulig grad skal museets innsamling koordineres med andre museers samlinger. Omfanget av innsamling bør ikke overstige museets kapasitet til å ta hånd om materialet på en faglig forsvarlig måte.

Når et museum takker ja til å ta i mot en gjenstand, tar institusjonen på seg et ansvar for bevaring og forvaltning for fremtiden, ikke bare for de nærmeste årene. Museumsgjenstandene blir gitt en egen status fordi de skal dokumentere materiell kultur for fremtiden. (ABM 5. 2003:12)

Museumsgjenstander krever forsvarlig oppbevaringsforhold på magasin eller i utstilling/miljø med tilsyn. Det er også en rekke rettslige skranker mot avhending fra museumssamlingene. (NMU 3. 1997 og NMU 5. 2000)

Det er ikke bare å "rydde opp" når man synes det er for trangt i magasinet. Derfor er det svært viktig at museumssamlingene suppleres på en gjennomtenkt og planmessig måte. (ABM: 5. 2003:14)

Databank

I tråd med sin museumsfunksjon skal museet opprette/vedlikeholde en databank for sine samlinger for å gjøre disse tilgjengelig for sine ansatte og publikum.

Kulturhistoriske gjenstandssamlinger

I vårt samfunn med en enorm industriell materiell produksjon og stor utskifting av gjenstander, har museene et felles ansvar for en representativ dokumentasjon av samtiden og nær fortid.

Museet har ikke alltid kapasitet til å ta vare på selve gjenstandene slik som tidligere. Ved overtakelse av

større samlinger av gjenstander, for eksempel dødsbo som det er vanskelig å få rask oversikt over, bør museet sikre seg at de kan velge ut de gjenstandene de vil innlemme i museets samlinger og avhende resten.

Før dette skjer er dokumentasjon av helheten i dette boet en sentral oppgave. (ABM 5. 2003:14)

A. ORKLA Industrimuseum

Ifølge museets vedtekter, paragraf 2. Formål; er stiftelsen ORKLA Industrimuseums formål å dokumentere og formidle norsk industriutvikling i det 20. århundre slik det har foregått i Orkladalføret. I dette ligger drift av Thamshavnbanen som museumsjernbane. Stiftelsen skal også dokumentere og formidle kobberverksdrift på og rundt Løkken Verk med røtter fra 1654 gjennom drift av Gammelgruva.

ORKLA Industrimuseum skal drive innsamling og bevaring, dokumentasjon, formidling og forskning. Museet skal være et ansvarsmuseum for sitt fagområde i Sør-Trøndelag. Innenfor dette fagfeltet skal ORKLA Industrimuseum bistå andre museer i fylket med faglig råd når det er behov for det.

(Vedtekter for stiftelsen ORKLA Industrimuseum)

I dette ligger det et spesielt ansvar for å ivareta gjenstander og annet dokumentasjonsmateriale fra gruvedriften knyttet til Løkken Verk i eldre og nyere tid.

1. Målrettet innsamling prioriteres.

Det prioriteres materiell som fremkommer som resultater av prosjekter. Det arbeides videre med å kartlegge emneområder og perioder som er dårlig dekket i museets samlinger.

2. Spesielle utstillingsgjenstander prioriteres.

Det prioriteres dessuten gjenstander som anses som spesielt verdifulle i utstillinger og som forskningsmateriale. Museet bør, som en del av sin funksjon i den norske museumsverdenen, søke løsninger for bevaring av gjenstander som er forbeholdt andre museers samlinger forsøke å oppfordre givere til å gi disse gjenstandene til de respektive museene.

3. Museet må utvikle sine særtrekk i forhold til andre museer.

4. Industrielle gjenstander fra det 20. århundre.

På grunn av størrelsen på maskiner og utstyr innen industrielt gjenstandsmateriale prioriteres andre dokumentasjonsformer fremfor innsamling og bevaring av slike gjenstander, som likevel i en viss grad bør være representert i samlingene.

Gjennom samfunnsdokumentasjon er det spesielt viktig å vurdere hvilke endringsprosesser vi står overfor og hvilken rolle museet skal ha.

For som det står i ICOMs definisjon av et museum, så skal "museene være samfunnsinstitusjoner og avspeile det som skjer i samfunnet utenfor."

Da er det viktig at man ser på hvilke kriterier man legger til grunne for innsamlingen.

Mange av de valgene museene står overfor er egnet for problematisering og refleksjon.

5. Viktige punkter i en målrettet innsamling av gjenstander.

- Ansvarsfordeling mellom museene (nasjonalt, regionalt og lokalt samarbeid).
- Andre typer dokumentasjonsmedia enn selve gjenstanden (foto, film, lyd) som viser kontekst.
- Utvelgelse av enkelte gjenstander som en del av gjennomtenkte dokumentasjons- og forskningsprosjekter.
- Lån av gjenstander til utstillinger mellom museene.

Mulig tilvekst, for eksempel gaver til museet må derfor vurderes ut fra følgende hovedkriterier:

- Er det en gjenstand innenfor dette museets ansvarsområde – eller kan det være aktuelt å henvise til andre museer og andre bevaringsinstitusjoner. (Dette bør gjøres på en måte som er skånsom overfor giveren. Vær høflig avvisende og forklar situasjonen.)
- Har vi mulighet til å ta vare på gjenstanden på en god måte? Giver forventer at gjenstanden blir tatt godt vare på når den kommer til et museum.

De nasjonale museene og spesialmuseene kan kontaktes når det gjelder deres ulike ansvarsområder. Her vil det bli viktig å ha god kontakt med andre museer som ligger tett opp til det ansvarsområdet som OI innehar.

Samkataloger på ulike nivåer vil være til hjelp når en skal ta slike avgjørelser.

Prosedyre for mottak av gjenstander, foto og arkivmaterieil

1. Museet har satt opp et skjema med betingelser som museet stiller, når det har fått tilbud om en gave. Giveren får da mulighet til å vurdere tilbudet ut ifra disse betingelsene.
2. Før museet tar avgjørelsen om mottak av en gjenstand, blir dette drøftet med ansvarshavende parter i organisasjonen.
3. Tilbud om gjenstander bør ikke aksepteres før det er kommet til enighet mellom ansvarshavende personer for gjenstandsamlingen.
4. Følge rutiner for tilbakelevering av gjenstander hvor en takker for tilbudet. Det er ingen plikt for museet å ta i mot gjenstander.

Privatarkiv ved Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum

Arbeidsområde:

Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum bevarer kun arkiv som angår museets samlinger. Museet tar sikte på å tilgjengeliggjøre disse arkivene.

Mottak:

Arkiver som blir avlevert til Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum blir museets eiendom ved avlevering. Skriftlig avtale om avlevering inngås mellom Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum og arkivskaper/arkiveier.

Ved deponering må arkivskaper eller arkiveier bære kostnadene ved oppbevaring og eventuell ordning.

Materiale som ikke er bevaringsverdig kan enten tilbakeføres til arkivskaper/arkiveier, overføres til andre institusjoner, eller kasseres.

Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum forplikter seg til:

Oppbevare mottatte arkiver trygt mot skader, fuktighet, brann og innsyn uten tillatelse. Adgang til innsyn blir gitt i samsvar med offentlig regelverk, og/eller i henhold til avtale inngått med arkivskaper/arkiveier.

Gi informasjon om sine arkiver til Samkatalogen for privatarkiver.

Overføring og tilbakelån:

Når en ser det som formålstjenlig, vil Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum forbeholde seg retten til å overføre avlevert arkivmateriale til andre depotinstitusjoner i fylket, etter å ha orientert arkivskaper/arkiveier om dette.

Avleverte arkiver kan tilbakelånes til arkivskaper/arkiveier. Låner må selv bære omkostningene ved utlån. Materialet må tilbakeføres i samme stand som da det ble utlånt.

Utkast til bevaringspolitikk for privatarkiv Kystmuseet

Etter Riksantikvarens retningslinjer har Kystmuseet i Sør-Trøndelag utarbeidd følgjande bevaringspolitikk for privatarkiv:

Avgrensning av arbeidsområdet

Kystmuseet bevarer og gjer tilgjengeleg

- dei nasjonale samlingane av arkiv over norsk havbruk. Dette omfattar personarkiv, organisasjonsarkiv og bedriftsarkiv.
- regionale arkiv som dokumenterer trøndersk kystkultur i nyare tid og samtid.
- arkiv som dokumenterer lokalhistorie for Hitra.
- Kystmuseet vil også bevare arkiv som fell utanfor desse definisjonane, dersom det ikkje finnest alternativ for bevaring. Avgjerder om dette må gjerast i samråd med andre arkivinstitusjonar i fylket.

Vilkår for mottak

- Kystmuseet vil bevare privatarkiv etter to hovudprinsipp:
 - Arkivmateriale som blir avlevert til Kystmuseet. Materialet blir Kystmuseets eigedom ved avlevering. Skriftleg avtale om avlevering blir inngått mellom Kystmuseet og arkivskapar/arkiveigar.
 - Kystmuseet kan også ta imot og oppbevare privatarkiv som depositum. Arkivskaparen har framleis eigedomsretten til arkivmaterialet. Skriftleg avtale om deponering må inngåast mellom Kystmuseet og arkivskapar/arkiveigar.
- Vilkår for deponering:
 - Arkivskapar eller arkiveigar må bere kostnadene ved oppbevaring og eventuell ordning.
- Material som ikkje er bevaringsverdig, kan anten tilbakeførast til arkivskapar/-eigar, overførast til andre institusjonar eller kasserast.
- Kystmuseet i Sør-Trøndelag forpliktar seg til å:
 - Oppbevare mottekne arkiv trygt mot skadar, fukt, brann og innsyn utan tillating. Tilgang blir gitt i samsvar med offentleg regelverk og/eller i samsvar med avtale inngått med arkivskapar/-eigar.
 - Gjere avleverte arkiv tilgjengelege for publikum så raskt som mogleg etter levering.
 - Gi informasjon om arkiva sine til Samkatalogen for privatarkiv.
- Når ein ser det som formålstenleg, vil Kystmuseet seie seg fri til å overføre avlevert arkivmateriale til andre depotinstitusjonar i fylket, etter å ha orientert arkivskapar/-eigar om dette.
- Avleverte arkiv kan lånast tilbake til arkivskapar/-eigar. Lånaren må sjølv bere kostnadene ved utlån. Materialet må leverast tilbake i same stand som da det vart utlånt.

Utkast til bevaringspolitikk for arkivmateriale ved Trøndelag Folkemuseum

Avgrensning av arbeidsområde

Trøndelag Folkemuseum bevarer mindre privatarkiv knyttet til innsamling, bevaring og dokumentasjon av museets samlinger, inkludert Norsk Døvemuseum og Trondheim Sjøfartsmuseum.

Betingelser for mottak

Arkivmaterialet blir avlevert til Trøndelag Folkemuseum, og materialet blir museets eiendom ved avlevering. Skriftlig avtale om avleveringen inngås mellom Trøndelag Folkemuseum og arkivskaper/arkiveier.

Trøndelag Folkemuseum skal ikke ha arkivmateriale til deponering.

Materiale som ikke er bevaringsverdig kan enten tilbakeføres til arkivskaper/arkiveier, overføres til andre institusjoner eller kasseres.

Dersom det ansees som formålstjenlig vil Trøndelag Folkemuseum forbeholde seg retten til å overføre avlevert arkivmateriale til andre depotinstitusjoner i fylket, etter å ha orientert giver om dette.

Trøndelag Folkemuseum forplikter seg til å oppbevare mottatte arkiver trygt mot skader, fuktighet, brann og innsyn uten tillatelse. Adgang til innsyn blir gitt i samsvar med offentlig regelverk, og/eller i henhold til avtale inngått med arkivskaper/arkiveier.

Trøndelag Folkemuseum skal informere publikum om sine arkiver gjennom offentlige arkivkataloger.

Regional koordinering og samarbeid

I tråd med Riksarkivarens retningslinjer for privatarkiver (pkt 2.1) ønsker Trøndelag Folkemuseum å samarbeide med andre depotinstitusjoner for privatarkiv i fylket både med hensyn til mottak av materialet, registrering og offentliggjøring.

Privatarkiver på Ringve. Tanker om framtidig bevaringspolitikk

Fagområdet musikk

Ringve er Norges eneste spesialmuseum innenfor sitt område, med nasjonalt ansvar for musikk og musikkinstrumenter. I tillegg til samlingen med musikkinstrumenter, består Ringve av en omfattende notesamling, foto- og lydarkiv, samt et antall privatarkiv etter personer og institusjoner som har spilt en rolle i nasjonalt og lokalt musikkliv (se Riksarkivets Samkatalog).

Tilstand 2007

Ringve har ikke hatt en målrettet politikk for innsamling av privatarkiv, men har sett det som sin oppgave å ta vare på de henvendelser og tilbud, knyttet til Ringves fagområde, som er kommet til museet. Privatarkivene er ordnet og oppbevart i museets klimatiserte magasin for papir og dokumenter. Ringve har ikke spesialisert arkivfaglig kompetanse. Ansvar for privatarkivene har ligget under konservator.

Bevaringspolitikk framover

Slik situasjonen er i dag, har Ringve ikke magasinplass til oppbevaring av ytterligere privatarkiv og ser det formålstjenlig å overføre eksisterende og framtidige privatarkiv til arkivsenteret på Dora der den arkivfaglige kompetansen finnes. Dette gjelder i første rekke materiale knyttet til lokalt og regionalt musikkliv. Ringve ønsker likevel å være en aktiv samarbeidspartner når det gjelder formidling av arkivmaterialet, samt å stille sin musikkfaglige erfaring til disposisjon.

Det gjenstår fortsatt å legge føringer for en bevaringspolitikk knyttet til Ringves posisjon som "nasjonalt museum" når det gjelder privatarkiv. Herunder ligger også oppgavene til "Det nasjonale opplevelsessentret for pop og rock".

Ringve skal, sammen med de øvrige museene i Trondheim og Sør-Trøndelag, inn i en konsolideringsprosess, som på lengre sikt vil få konsekvenser for museets innsamlings- og bevaringspolitikk. Det er i dag derfor vanskelig å avgjøre hvorvidt museene i de nye konstellasjonene ønsker å knytte til seg arkivstillinger eller ei eller om de ønsker å opprettholde sin posisjon som depotinstitusjoner.

Arkivsenterets bevaringspolitikk

Statsarkivet i Trondheim, NTNU Universitetsbiblioteket i Trondheim (UBiT), Trondheim Byarkiv og IKA Trøndelag lks er samlokalisert i Kulturbunker Dora Arkivsenteret. I henhold til Riksarkivarens retningslinjer for privatarkiver har Arkivsenteret utformet en felles bevaringspolitikk for privatarkiver.

Arkivsenteret i Trondheim bevarer og tilgjengeliggjør arkiver etter private arkivskapere fra hele Trøndelagsregionen. Arkivsenterets virksomhet omfatter personarkiv, organisasjonsarkiv, institusjonsarkiv, bedriftsarkiv og samlinger. Arkivsenteret bevarer privatarkiver i papirform og elektroniske privatarkiver.

De enkelte institusjonenes bevaringspolitikk

1. Statsarkivets primære oppgave er å bevare og tilgjengeliggjøre arkiv etter private arkivskapere hvis virksomhet dekker hele Trøndelagsregionen eller større deler av regionen, eller på annet vis har hatt en så fremskutt stilling innenfor sitt arbeidsfelt at de kan regnes som betydningsfulle i regionsammenheng. Statsarkivet prioriterer særlig å bevare moderne privatarkiver (fra ca. 1940 og fremover).
2. IKA Trøndelags primære oppgave er å bevare og tilgjengeliggjøre arkiver etter private arkivskapere med tilknytning til de enkelte kommunene i Sør-Trøndelag utenom Trondheim og de enkelte kommunene i Nord-Trøndelag, samt Os kommune i Hedmark.
3. Trondheim Byarkivs primære oppgave er å bevare og tilgjengeliggjøre arkiver etter private arkivskapere hvis virksomhet er geografisk avgrenset Trondheim kommune.
4. Universitetsbibliotekets primære oppgave er å bevare og tilgjengeliggjøre:
 - vitenskapelige privatarkiver skapt i Trøndelagsregionen og som er av forskningsmessig relevans for NTNUs fagområder.
 - privatarkiv skapt av nåværende og tidligere ansatte og studenter ved NTNU.
 - privatarkiv etter Trøndelag teater.
 - privatarkiv som hører til samlinger som NTNU Vitenskapsmuseet oppbevarer eller mottar.
 - privatarkiv etter arkitekter og arkitektselskap i Trøndelagsregionen.
 - privatarkiv etter NTNUs samarbeidspartnere som ikke er avleveringspliktige til annen arkivinstitusjon.
5. Statsarkivet bevarer arkiver etter private arkivskapere som faller utenfor disse definisjonene dersom arkivet vurderes som kulturhistorisk viktig, og det ikke finnes andre alternativ for oppbevaring.
6. Arkiver etter arkivskapere fra Trøndelagsregionen som har hatt en landsomfattende virksomhet, eller som på annen måte har hatt en så fremskutt stilling innenfor sitt arbeidsfelt at de kan regnes som betydningsfulle i nasjonal sammenheng, bevares i Riksarkivet i Oslo eller en annen oppbevaringsinstitusjon med nasjonalt arbeidsområde.

PRIVATARKIV I MUSEER. PROSJEKTRAPPORT

FINNMARK FYLKESBIBLIOTEK

Innledning

Dette prosjektet var initiert av ABM-utvikling og hadde som formål å bidra til at privatarkiv i de konsoliderte enhetene blir godt oppbevart, godt ordnet og tilgjengelige for bruk. Prosjektet ble gjennomført i samarbeid mellom ABM-utvikling, Riksarkivaren og de fylkeskoordinerende institusjoner i privatarkivarbeidet.

Gjennomføring av prosjektet

Finnmark fylkesbibliotek fikk tildelt 140 000 til prosjektet. I tildelingsbrevet fra ABM-utvikling (datert 11.11.2009) er det formulert to mål for Finnmark:

1. utarbeidelse av plan for samhandling og arbeidsfordeling mellom museene og andre institusjoner som arbeider med privatarkiv
2. kompetanseutvikling og etablering av nettverk for privatarkiv

Tilskudd ble fordelt med kr 110 000 på lønnsutgifter, kr 10 000 på reiseutgifter og kr 20 000 på museenes kursutgifter.

Prosjektet har blitt gjennomført parallelt med utarbeidelse av overordnet bevaringsplan for privatarkiver i Finnmark. Blant annet er status for privatarkivarbeidet ved museene i Finnmark kartlagt, og spørsmål vedrørende museenes målsetninger, innsamlingsområde og ressurser er drøftet. Alle konsoliderte enheter skal være med på det fremtidige privatarkivarbeidet i fylket. Ingen av museene eller Finnmark fylkesbibliotek driver aktiv innsamling, men tar i mot det som de blir tilbudt. Det ble arrangert arkivseminar 25.5.–27.5. i Lakselv. I forbindelse med dette seminaret ble det etablert et arkivfaglig fylkesnettverk og kurs for arkivarbeidet.

Tabellen (nedenfor) viser hvordan dette prosjektet er gjennomført i forhold til de berørte aktørene.

Samhandlingsplan for privatarkivarbeidet

Det ble utarbeidet en felles samhandlingsplan for arkivinstitusjoner (IKAF, Samisk arkiv, Statsarkivet i Tromsø), museene (alle de 5 konsoliderte enheter som arbeider med privatarkiv i fylket) og Finnmark fylkesbibliotek. Museene var positive til å delta i et fylkesdekkende samarbeid om privatarkiv.

Samhandlingsplanen tar utgangspunkt i det nasjonale rammeverket for privatarkivarbeidet, definerer innsamlingsområde for de enkelte institusjonene, forankrer depotsituasjon, gjør greie for de sentrale arkivfaglige prinsippene og foreslår oppretting av et faglig fylkesnettverk for privatarkivarbeidet. Et planutkast ble sendt ut til en formell høring i mai, og tre institusjoner valgte å kommentere utkastet. Planen ble godkjent av alle berørte partene på møte 25.5.–26.5. i Lakselv der alle institusjoner som er omfattet av planen deltok. Samhandlingsplanen skal behandles politisk hos fylkesutvalget i Finnmark før den endelige godkjenning.

Etablering av et faglig nettverk for privatarkivarbeidet

På møte i Lakselv ble det også etablert et faglig nettverk for privatarkivarbeidet i Finnmark. Oppfølging av samhandlingsplanprosessen videre (forandringer og oppdateringer i den) hører naturlig inn under nettverkets ansvarsområde. Nettverket vil også få en viktig rolle i videre utarbeiding av den overordnede bevaringsplanen.

Tabell. Gjennomføring av prosjektet Privatarkiv i museer

Dato	Milepæler	Merknader
1.10.2009	Prosjektet starter	

7.10.	Alle aktørene blir varslet om dette med brev	Innspill og tilbakemeldinger ønskes
20.10.	<u>Planskisse for prosjektet blir sendt ut til alle</u>	Innspill og tilbakemeldinger ønskes
20.10	Brev ut til viktige ressursgrupper innenfor lokalhistorisk kunnskap som museene, historielag, NHO, Norsk Institutt for by og regionforskning i Alta, (NorutNIBR), Finnut og ulike avdelinger i Finnmark fylkeskommune	Innspill om hvilke samfunnsområder og enkelte bedrifter det er viktig å få med i en bevaringsplan slik at man sikrer en spredt dokumentasjon av Finnmarks historie i depot
23.10	Brev til museene om tilvekst i privatarkiv etter 2005 og forandringer i magasinforholdene de siste årene.	
11.11.	<u>Tildelingsbrev fra ABM-utvikling om støtte til gjennomføring prosjektet «privatarkiv i museer.» Alle aktørene blir orientert om dette prosjektet i brev samme dag.</u>	Opplysninger om prosjektet og gjennomføring av prosjektet.
2.12.	Innlegg på museumsledermøte i Vadsø (invitasjon via Reidun Laura Andreassen)	Presentasjon av bevarings- og samhandlingsplanprosjekt, samt prosjektet «Privatarkiv i museer», samt gjennomføring av prosjektet. Tid til spørsmål og diskusjon.
4.12.	<u>Brev til museene</u> , Finnmark fylkesbibliotek og arkivinstusjoner om definering av roller, oppgaver og innsamlingsområde. <u>Fristen var satt til 4.2.2010.</u> Alle hadde to måneder til å drøfte spørsmålene innad i sin institusjon.	<u>Museene utfordres å drøfte følgende spørsmål i avdelingene innen den konsoliderte enheten: ta stilling om de vil delta i privatarkivarbeidet, definere innsamlingsområde og bevaringspolitikk</u>
13.1.2010	Møte mellom Satø, Ikaf, Samisk arkiv og museene (via Tove Kristiansen)	Planlegging av seminaret i Lakselv mai 2010
19.3.	<u>Forslag til bevarings- og samhandlingsplan ut til uformell høring hos ALLE aktørene</u>	Med invitasjon til dagsmøte 12. april i Vadsø kl. 9-13
12.4	<u>Felles forankringsmøte i Vadsø. Saksliste: Forslag til samhandlingsplan.</u>	<u>En ny frist til kommentarer ble satt til 1.5. Møtereferatet ble sendt til alle, også til de som ikke møtte opp</u>
4.5.	<u>Høringsutkast blir sendt til ALLE, inkl. Sametinget.</u>	med frister: samhandlingsplan 20.5. og resten av dokumentet 31.5. Tre svar mottatt.
25.5-27.5.	Arkivseminar i Lakselv	Opprettelse av faglig fylkesnettverk og kurs for museene

Kurs for museene

Et eget arkivkurs for museene ble gjennomført i forbindelse med arkivseminaret i Lakselv. Kursansvarlig var Statsarkivet i Tromsø. Følgende tema ble belyst med gjeldende lovverk og retningslinjer for nasjonalt og regionalt privatarkivarbeid som rammeverk:

- faglige prinsipp for privatarkivarbeidet
- veiledning til arkivskapere
- avtaler med arkivskaper/eier
- mottak av arkiv (papir og elektronisk skapt materiale)
- ordning og arkivbeskrivelse
- oppbevaring og sikring
- tilgjengeliggjøring

Kurset samlet 13 deltakere fra alle museer som deltar i privatarkivnettverket, Finnmark fylkesbibliotek og IKAF. Det kom frem på kurset at det er behov for videre kompetanseheving i arkivarbeidet, blant annet innen arkivordning, avtaler og eierskapssaker og behandling av skadet arkivmateriale. Det skal arrangeres et nytt kurs i arkivarbeidet ved Samisk arkiv i Kautokeino neste år. For øyeblikket er museene opptatt av utarbeiding av en ny museumsplan for Finnmark (temaplan), hvor privatarkivarbeidet i museene skal inkluderes som en viktig del av museenes oppgavefelt med innsamlings-, samlings- og bevaringsplan (Fl i St. meld. nr. 49).

SAMHANDLINGSPLAN FOR PRIVATARKIV I FINNMARK

Innledning

Bakgrunn og målsetning

Denne samhandlingsplanen er et resultat av det nasjonale prosjektet "Privatarkiv i museer" som ble utført i regi av ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum) og Riksarkivaren. Prosjektets hovedmål er å profesjonalisere arbeidet med privatarkiv i de konsoliderte museene og å bidra til at privatarkiv i disse skal være godt oppbevart, ordnet og tilgjengeliggjort. Målsetningen innebærer videre at museene i sine samlingsforvaltningsplaner også formulerer retningslinjer for oppbevaring, ordning, katalogisering og tilgjengeliggjøring av arkiv som samsvarer med arkivfaglig metode og praksis. Dette er videre en forutsetning for at privatarkiver i museene skal kunne legges til rette i en landsdekkende infrastruktur for arkivinformatjon, slik at brukere kan få god tilgang til kildematerialet, både gjennom kataloger på nett og ved direkte tilgang til digitaliserte kilder. Museenes arkiver bør derfor registreres i ASTA og gjøres tilgjengelige i Arkivportalen.⁵¹

I tildelingsbrevet fra ABM-utvikling (datert 11.11.2009) er det formulert to mål for Finnmark:

1. utarbeidelse av plan for samhandling og arbeidsfordeling mellom museene og andre institusjoner som arbeider med privatarkiv
2. kompetanseheving og etablering av nettverk for privatarkiv

Finnmark fylkesbibliotek, som er fylkeskoordinerende ledd for privatarkivarbeidet i Finnmark, har gjennomført prosjektet i samarbeid med museene og de sentrale arkivaktørene i fylket. Prosjektet har blitt gjennomført parallelt med utarbeidelse av bevaringsplan for privatarkiver i Finnmark. Blant annet er status for privatarkivarbeidet ved museene i Finnmark kartlagt, og spørsmål vedrørende museenes målsetninger, innsamlingsområde og ressurser er drøftet.

Privatarkiver er arkiver fra aller typer ikke-offentlig virksomhet: privatpersoner, organisasjoner, bedrifter. Privatarkiver kan inneholde informasjon av stor verdi for enkeltpersoner, lokalsamfunn og samfunnet generelt. Private og offentlige arkiv blir skapt i en samhandling mellom offentlige og private samfunnsaktører og utgjør dermed integrerte deler av et felles samfunnsminne. Mens offentlige arkiv blir systematisk bevart og gjort tilgjengelig for samtid og ettertid, gjelder dette i relativt lite omfang og mer tilfeldig for privatarkivmateriale. Dette fører til at mye viktig samfunnsdokumentasjon blir tapt.

Det er flere årsaker til denne situasjonen: Det finnes ingen lovbestemte pålegg om bevaring av privatarkiv, slik en har for de offentlige arkivene. De statlige, fylkeskommunale og kommunale arkivinstitusjonene er primært opprettet og finansiert for å ta vare på arkivene til sine oppdragsgivere. Bevaring av privatarkiv vil derfor være en sekundær oppgave for disse institusjonene, avhengig av spesielle offentlige løyver eller privat finansiering. Museene er viktige depotinstitusjoner for privatarkiv i sine lokalsamfunn, spesielt i Finnmark hvor det ellers er få bevaringsinstitusjoner i forhold til andre deler av Norge. Her har museene hatt en viktig oppgave i å ta imot privatarkiver. Heller ikke innen museene har privatarkivarbeidet vært en prioritert oppgave ettersom gjenstandssamlingene har vært museenes spesialområde.

⁵¹ St.meld.nr.48 (2008-2009). Fremtidens museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying (Museumsmeldingen).

Denne samhandlingsplanen har som målsetning å samordne arbeidet med innsamling, ordning, katalogisering og tilgjengeliggjøring av privatarkiv i arkivinstitusjoner og museer i Finnmark. En rasjonell arbeidsfordeling og samordning motvirker konkurrerende overlappning og sikrer faglig sammenheng og god ressursnyttning.

Rammeverk for det nasjonale og regionale privatarkivarbeidet

I Riksarkivarens retningslinjer legges det føringer for et nasjonalt og regionalt samarbeid for innsamling, bevaring og tilgjengeliggjøring. Samarbeidet skal bygge på arbeidsfordeling mellom institusjonene. Institusjoner som arbeider innenfor samme geografiske område eller samfunnssektor bør inngå avtaler som avgrenser partene sine områder for innsamling av privatarkiv. Disse områdene kan defineres tematisk, geografisk eller som kombinasjon av disse kriteriene. Hver institusjon bør på dette grunnlaget formulere en innsamlingspolitikk som identifiserer hva slags arkivmateriale en tar sikte på å samle inn. Innsamlingspolitikken kan videre konkretiseres i en bevaringsplan som identifiserer de arkiver som en institusjon tar sikte på å samle inn, ordne og tilgjengeliggjøre. Retningslinjene tilrår at det blir utarbeidet overordnede bevaringsplaner på nasjonalt og regionalt nivå. På regionalt nivå skal dette arbeidet samordnes av et eget koordinerende ledd som er utpekt av Riksarkivaren. Finnmark fylkesbibliotek fikk en slik funksjon i 2004.

Riksarkivarens retningslinjer for arbeid med privatarkiv etablerer et faglig og organisatorisk rammeverk for privatarkivarbeidet både nasjonalt og regionalt. Organisatorisk legger retningslinjene opp til en struktur der Riksarkivaren koordinerer arbeidet nasjonalt, mens de regionale koordinerende organene samordner privatarkivarbeidet i fylket. I tillegg forutsetter retningslinjene at de institusjoner som tar imot privatarkiv skal legge arkivfaglige prinsipper til grunn for dette arbeidet.

Privatarkivarbeidet i Finnmark

Privatarkivarbeidet i Finnmark har vært drevet uten noen samhandling mellom de ulike aktørene. Den viktigste årsaken til dette er at det ikke er satt av offentlige midler til koordineringsarbeid tidligere.

Det finnes flere institusjoner som i varierende grad bevarer privatarkiver med opphav i Finnmark: Statsarkivet i Tromsø, Interkommunalt arkiv Finnmark (IKAF), Samisk arkiv, Finnmark fylkesbibliotek og de fem konsoliderte museene med sine avdelinger. Disse er Museene for kystkultur og gjenreisning (herunder Berlevåg Havnemuseum, Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms, Gamvik museum, Måsøy museum og Nordkappmuseet), Varanger Museum (herunder Sør-Varanger museum, Vadsø museum – Ruija kvenmuseum, Vardø Museum), Verdensarvsenter for bergkunst (herunder Alta museum), RiddoDuottarMuseat (herunder RDM-De Samiske Samlinger, RDM-Kautokeino bygdetun, RDM-Kokelv sjøsamiske museum, RDM-Porsanger museum) og Deanu og Várjjat Museasidda Vuodđudus/Stiftelsen Tana og Varanger Museumssiida (herunder Várjjat Sámi Musea, Østsamisk museum, Saviomuseum og Tana museum). Museene og Finnmark fylkeskommune har hatt en viktig rolle overfor private arkiver og samlet forvalter de ca. halvparten av det som er bevart av privatarkiver i Finnmark. I de kommunene som står uten bevaringsinstitusjon som Loppa, Hasvik, Lebesby og Båtsfjord har kommunearkiver hatt en rolle som mottaker av privatarkiver.

Det er generelt bevart veldig lite privatarkivmateriale fra Finnmark, sammenlignet med andre fylker i Norge. Ifølge ABM-rapporten «Til kildene! Kartlegging av regionale og lokale arkiver» fra 2007 kommer Finnmark dårligst ut av alle fylkene i Norge når det gjelder mengden av bevart privatarkivmateriale. Her er det mange grunner som spiller inn. En viktig årsak til dette er at det under andre verdenskrig gikk mye arkivmateriale tapt. Det er også mange andre grunner som for eksempel en manglende bevissthet om at privatarkiver er viktige. Betydelig mengder kastes eller går på annen måte tapt etter at bedrifter er nedlagt eller gått konkurs eller i forbindelse med dødsbo. Også ressursmangel må nevnes.

I forbindelse med kartlegging av den bevarte arkivbestanden i depot for bevaringsplanprosjektet kommer det tydelig frem at det ikke er balanse mellom den geografiske og tidsmessige representativiteten

i materialet. Det finnes geografiske områder/ kommuner i Finnmark hvorfra det nesten ikke finnes privatarkivmateriale i depot. Disse er hovedsakelig kommuner som står uten bevaringsinstitusjon som Loppa, Hasvik, Lebesby og Båtsfjord. Det er bevart lite arkivmateriale også fra Måsøy og Tana.

Den bevarte arkivbestanden fra Finnmark utgjør et lite representativt utvalg av næringsarkiver av dominerende sektorer eller organisasjonsarkiver av generell karakter. Det er kommuner hvor hjørnesteinbedrifter og viktigste nærings- og organisasjonsarkiver er fraværende i depot. En viktig årsak til den beskjedne og skeive arkivbestanden som er samlet i Finnmark er nettopp at privatarkivarbeidet i fylket frem til nå har vært ukoordinert og tilfeldig. Det har manglet en arbeidsfordeling i innsamlingsområder mellom de ulike bevaringsinstitusjonene i fylket. Det er ikke utarbeidet overordnet bevaringsplan for fylket. De fleste museene har ikke drevet noen form for systematisk innsamling av privatarkiv og mottak av arkiv har vært tilfeldig. Noen få museer har utarbeidet en klar bevaringspolitikk og nedfelt arbeidet med privatarkiv i museets plan for samlingsforvaltning. Dette viser at privatarkivmateriale består av mange små samlinger og rene fragmenter som er vanskelig å benytte i bredere kildemessige sammenhenger. Fordelen med en klar arbeidsfordeling er at den reduserer unødvendig konkurranse og konfliktsituasjoner mellom institusjoner. Den også reduserer muligheten for oppdeling og splitting av arkiver på flere bevaringsinstitusjoner. Når man har en klart utformet arbeidsfordeling, unngår man den situasjonen at arkivmateriale til en og samme arkivskaper som avleveres på ulike tidspunkter, havner i mange ulike institusjoner.

Ordnings-, katalogiserings-, registrerings- og digitaliseringsetterslep er et stort problem i de fleste bevaringsinstitusjoner i Finnmark. Museene og Finnmark fylkesbibliotek oppgir at en stor del av materialet er uordnet og derfor utilgjengelig for publikum. Av materiale som er oppgitt ordnet, er trolig en relativt stor andel ikke systematisert eller registrert etter arkivfaglige prinsipper. Dette reduserer i høy grad arkivenes verdi som kilder og dokumentasjon, både for forskningen og for publikum og i institusjonenes eget arbeid. Flere museer mangler kataloger og lister over arkiver som de forvalter. Den høyest prioriterte oppgaven i forhold til privatarkivarbeid i Finnmark i de fleste institusjoner må være å få listeført arkivmateriale og å få redusert noe av etterslepet før man kan begynne å drive aktiv innsamling. Særlig bør arkiver etter hjørnesteinbedrifter og viktige fiskenæringsarkiver tilgjengeliggjøres og det er også viktige organisasjonsarkiver som bør prioriteres.

Stillingsressursene til arkivarbeidet ved museene og Finnmark fylkesbibliotek er ikke tilstrekkelige for å få tak i ordnings- og digitaliseringsetterslepet. Museene strever fremdeles med å få gjenstands- og fotosamlinger overført til PRIMUS og å få etterslepet i registrering og digitalisering av disse à jour.

Opplysningene fra museene viser at halvparten av museene som oppbevarer arkivmateriale, samt Finnmark fylkesbibliotek, har spesialrom for arkiv/magasiner som stort sett tilfredsstillende arkivforskriftens krav til oppbevaring av arkiver. I Kystmuseene oppbevares arkivmateriale i godkjente magasiner, med unntak av i Berlevåg og i Måsøy hvor forholdene er svært mangelfulle. Det er nettopp Berlevåg havnemuseum som oppbevarer den største delen av Kystmuseenes privatarkivmateriale. Dessuten er det ikke plass i magasinet i Nordkappmuseet slik at arkivmateriale oppbevares i et annet lokale hvor forholdene ikke er gode. Gamvik museum og Gjenreisningsmuseene har begge magasiner hvor det er god plass fremover og særlig gjelder dette Gjenreisningsmuseet etter utvidelsen. Alta museum har gode magasinforhold og magasinet er tilknyttet museets bibliotek som har funksjon som lesesal. I Varanger Museum har alle avdelingene tilfredsstillende magasiner. I Vardø og sannsynligvis i Sør-Varanger (etter rydding av magasinet) er det god lagringsplass fremover. Når det gjelder Vadsø museum så er rommet som benyttes som magasin fullt og derfor bevares det arkivmateriale over flere rom hvor forholdene er ikke tilfredsstillende. Blant annet mangler det brannsikre spesialhyller og klimaregulering. I RidduDuottarMuseat avdeling Kokelv og i Tana og Varanger Museumssiida i Tana mangler lokaler som egner seg til oppbevaring av arkivmateriale. Finnmark fylkesbibliotek har ikke mye lagringsplass fremover (ca. 30 hyllemeter ledig plass i sitt magasin).

Koordinering av privatarkivarbeidet

Riksarkivaren har i brev av 29.11.2004 oppnevnt Finnmark fylkesbibliotek som koordinerende instans i privatarkivarbeidet i fylket. Denne rollen innebærer flere oppgaver: Å bidra til å koordinere privatarkivarbeidet i Finnmark, å fungere som regionalt kompetansesenter for de institusjoner som trenger det og å utarbeide overordnet bevaringsplan for privatarkivarbeidet i fylket.

Fra november 2009 har Finnmark fylkesbibliotek deltatt i prosjektet "Privatarkiv i museer", som er et nasjonalt prosjekt i regi av ABM-utvikling og Riksarkivaren med formål å styrke den arkivfaglige kompetansen i museer. I løpet av dette prosjektet er status for privatarkivarbeidet i museene blitt kartlagt med hjelp av arkivkartleggingen i 2005 og de opplysninger som museene har gitt i forbindelse med dette prosjektet. Det ble satt i gang en prosess for definering av innsamlingsområder, roller og oppgaver mellom de ulike institusjoner. Spørsmål vedrørende museenes målsetninger, innsamlingsområder og ressurser ble drøftet. Dette arbeidet har gitt et godt grunnlag for å utarbeide en samhandlingsplan for privatarkivarbeidet i Finnmark.

Som et ledd i samhandlingsplanen vil det bli opprettet et nettverk av de institusjonene som deltar i samarbeidet.

Innsamlingsområde

En plan for privatarkivarbeidet må bygge på en klar arbeidsdeling mellom institusjonene når det gjelder innsamling av arkiver. Hver institusjon må derfor formulere en innsamlingspolitikk som definerer hvilke innsamlingsområder en tar sikte på å dekke. Samlet skal disse innsamlingsområdene dekke fylket, men uten å overlape hverandre.

En institusjons innsamlingsområde defineres med hjelp av geografiske kriterier, som eventuelt kan suppleres med tematiske kriterier.

De geografiske kriteriene kan dreie seg om to forhold: arkivskaperens lokalisering og geografiske arbeidsområder. I mange tilfeller vil disse være sammenfallende, for eksempel når en lokal handelsvirksomhet har lokalsamfunnet som kundegrunnlag eller et lokallag av en organisasjon rekrutterer medlemmer fra en kommune. Det samme vil være tilfelle der en produksjonsvirksomhet sysselsetter mennesker i et lokalsamfunn selv om de selger produktene sine andre steder. I andre tilfeller kan det være at lokalisering og arbeidsområde ikke er sammenfallende. Et eksempel på dette er Brødrene Aarsæther sine fiskefabrikker flere steder i Finnmark som hadde hovedkontor i Ålesund eller Fi-No-Tro som hadde bedrifter i mange kommuner med hovedkontor i Honningsvåg. I slike tilfeller kan et arkiv havne innenfor flere institusjoners innsamlingsområder, og det vil bli nødvendig å ta stilling til hvilke forhold som skal veie tyngst.

De tematiske kriteriene kan dreie seg om arkivskapertype (for eksempel bedrifter), de kan være knyttet til bestemte samfunnsområder eller næringer (for eksempel fiskeri), etnisk opphav (for eksempel samiske arkiver) eller de kan gjelde bestemte typer materiale. Det er gjerne institusjoner med bestemte samfunnsoppdrag som har gjort en slik tematisk avgrensning av sin innsamlingspolitikk. Dersom arkiver må deles mellom institusjoner, skal dette skje i tråd med arkivfaglige prinsipper.

Den samfunnsmessige dokumentasjonsverdien til et arkiv må også kunne vektlegges når man skal definere innsamlingsområder: arkiver med stor samfunnsverdi må være tilgjengelige for et bredt publikum. En institusjon som mottar et slikt arkiv bør ha ressurser til å ordne, katalogisere og formidle materialet. Når dette ikke er tilfelle bør arkivet kunne overføres til en institusjon som har disse ressursene.

Innsamlingsområde for institusjonene

I defineringen av innsamlingsområdet til de ulike bevaringsinstitusjonene i Finnmark har museenes overordnede plan og vedtekter selvfølgelig dannet grunnlag for dette. Når det gjelder museene har de

geografiske kriteriene falt naturlig på plass ettersom de ulike museumsavdelingene også er lokalmuseum i sin kommune. Det er bare Lebesby, Hasvik og Båtsfjord som mangler museumstilbud. De fleste museer har regionalt eller nasjonalt ansvar for visse tema slik at geografien blir supplert med dette. De fleste museer driver ikke aktiv innsamling, men fungerer som mottakere da de tar imot det som blir tilbudt dem.

Innsamlingsområdet som er beskrevet under skal utgjøre hver institusjons innsamlingspolitikk, det vil si det planmessige arbeidet av innsamling av privatarkiver. Innsamlingspolitikken er likevel ikke til hinder for at en institusjon kan ta imot arkiver som faller utenfor sitt innsamlingsområde, for eksempel når det er et uttrykt ønske fra arkiveieren. Hvis materialet er gitt i gave så er dette en juridisk betegnelse slik at eiendomsretten tilhører bevaringsinstitusjonen.

Samisk arkiv

Samisk arkiv i Kautokeino er en arkivinstitusjon med privatarkiv som spesialer. Arkivet skal ta imot, bevare og tilgjengeliggjøre arkivmateriale fra det samiske samfunn i hele Norge. Til grunn for Samisk arkivs bevilgning er arbeidet med samiske arkivskapere og samisk privatarkivmateriale på forskjellige medier i hele Finnmark. En samhandlingsplan må ikke være til hinder for Samisk arkiv å fortsette dette arbeidet. Samisk arkiv har rolle som et kompetansesenter i forhold til mottak av samisk privatarkivmateriale og kunnskap om behandling av samiskspråklige privatarkiver. Arkivet kan fungere også som depot til de samiske museene som ønsker det.

Museene for kystkultur og gjenreising i Finnmark IKS

Museene for kystkultur og gjenreising i Finnmark IKS eies av kommunene Hammerfest, Nordkapp, Måsøy, Berlevåg og Gamvik. Selskapet har under utvikling mest mulig felles planer for innsamling og en felles forvaltningsplan for samlingene. Dette innebærer målsetting, arbeidsdeling og en felles profil for selskapet som helhet, samtidig som man tar hensyn til at den enkelte avdeling også skal fungere som lokalmuseum for sin kommune.

Museene for kystkultur og gjenreisning er villig til å utvikle samarbeidet med IKAF i Lakselv.

Måsøy museum

Avdelingen Måsøy museums ansvarsområde kan omfatte privatarkiv fra Måsøy kommune. Tematisk ønsker museet å spesialisere seg på å samle inn privatarkiver som dokumenterer utvikling av fiskeriteknologi og fiskeflåten, som for eksempel arkiver etter fiskebåtredier i kommunen.

Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms

Avdelingen Gjenreisningsmuseet skal utvikles til et dokumentasjonssenter for krig og gjenreisning i Finnmark og Nord-Troms, noe som ligger i museets navn og som kan ha betydning i nasjonal sammenheng. Av den grunn skal museet systematisk samle inn privatarkivmateriale angående gjenreisning fra hele fylket. I tillegg omfatter museets innsamlingsområde arkivskapere med lokalisering og arbeidsområde innenfor Hammerfest kommune.

Nordkappmuseet

Avdelingen Nordkappmuseets innsamlingsområde er avgrenset til privatarkiv i Nordkapp kommune, med spesielt fokus på Nordkappsturisme og utbygging av veier i kommunen med bakgrunn i utvikling av turistnæringen. I tillegg har museet hovedansvar for kystkultur og fiskerihistorie i Finnmark. Nordkappmuseet ønsker å bygge opp mer oppfattende samlinger fra hele fylket innenfor sitt satsingsområde, men den knappe magasinressursen er foreløpig til hinder for dette. Det er arkivmateriale som per i dag oppbevares utenfor magasinet på grunn av plassmangel og museet vurderer å overføre arkivmateriale til IKAF.

Gamvik museum

Avdeling Gamvik museum skal samle alle typer privatarkiver på Norkynhalvhøya som består av Lebesby og Gamvik kommuner. Siden museet skal komme inn som fast deltaker i Kystverkets etatsmu-

seum vil museet satse tematisk på arkivmateriale knyttet til fyr- og kystverkshistorie i Finnmark. I tillegg er museet opptatt av å dokumentere hvalfangstperioden 1860-1904 i Finnmark.

Berlevåg Havnemuseum

Avdeling Berlevåg Havnemuseums geografiske innsamlingsområde omfatter privatarkivmateriale fra Berlevåg kommune. Siden museet skal komme inn som fast deltaker i Kystverkets etatsmuseum ønsker det å bygge opp mer omfattende samlinger, særlig fotomateriale som dokumenterer havneutbygging i kommunen. Planen er å digitalisere dette materialet. På grunn av museets utilstrekkelige magasinforhold som setter grenser for innsamling av privatarkiver, samarbeider museet med IKAF når det gjelder oppbevaring av originaler. Det er allerede overlevert privatarkivmateriale med høy informasjonsverdi til IKAF.

Varanger Museum IKS

Varanger Museum IKS eies av kommunene Vadsø, Vardø og Sør-Varanger. Museet har tre avdelinger med hovedkontor i Vadsø. Det utarbeides en innsamlingsplan for den konsoliderte enheten og de enkelte avdelinger. Per i dag er det ingen av avdelingene som driver aktiv innsamlingspolitikk. De fungerer som aktive mottakere da de tar imot det som blir tilbudt for museene.

Som hovedsatsningsområde er museenes ansvarsområde å være lokalmuseum for de respektive kommuner. Museet i Kirkenes har hovedfokus på grenselandshistorie, Vardø har pomorhistorie og Vadsø har kvenkultur. Innsamlingsområdet overlapper hverandre fra den tematiske og geografiske oppdelingen mellom museene og går utover kommunegrensene.

Verdensarvsenter for bergkunst – Alta museum IKS

Innsamlingsområdet for Alta museum omfatter arkivskapere med lokalisering og arbeidsområde innenfor nåværende Alta kommune. Museet har en todelt innsamlingsstrategi. Den ene omhandler bergkunsten i Alta som vil få en egen forvaltnings- og innsamlingsplan. Den andre handler om samlinger (her prioritert gjenstander og foto) som særlig representerer Altas nyere historie. VAM arbeider etter en vedtatt samlingsplan for perioden 2010-2014 og har ikke tatt stilling til ny innsamling av arkivmateriale.

RidduDuottarMuseat (RDM)

RidduDuottarMuseat sine avdelinger Kokelv sjøsamiske museum/Jáhkovuona mearrasámi musea, Porsanger museum/Porsáŋgu musea/Porsankin museo, Kautokeino bygdetun/Guovdageainnu gilišillju og De Samiske Samlinger/Sámiid Vuorká-Dávvirat vil ta i mot arkivalier dersom disse omfatter tema som er høyst relevante for museets faglige arbeid og innsatsingsområder, dvs. samisk kulturhistorie i Vest-Finnmark, herunder spesielt duodji (samisk tradisjonell brukskunst) og dáidda (samisk kunst). Innsamlingen vil skje i nær dialog og samråd med eiere av materialet og med Samisk arkiv som har spisskompetanse på samiske privatarkiver.

Museet ser positivt på det fremtidige samarbeidet med privatarkivnettverket siden det er avdelinger som oppbevarer privatarkivmateriale, både på papirformat, og særlig fotografier. Det arkivalie- og fotomateriale som per i dag finnes i RDMs lokaliteter, skal fortsatt ordnes og oppbevares der.

Deanu og Várjjat Museasidda Vuodđudus/Stiftelsen Tana og Varanger Museumssiida

Museumsstiftelsen er under etablering og er ennå ikke konsolidert. Museene er derved fortsatt i konsolideringsprosessen. Det å gi tilbakemelding på definering av roller, oppgaver og innsamlingsområder er etter museenes mening riktigst å se nærmere på etter at museumsstiftelsen er konsolidert. For museumsenhetene har dette både å gjøre med kapasitet og at den konsoliderte museumssiidaen bør se helhetlig på privatarkivarbeidet.

Museenes roller, innsamlingsområder og ressurser fremgår av overordnet planverk og er nedfelt i formålet med museumsstiftelsen. I hvilken grad innsamling skjer, følger av museenes planverk og ressurser. En naturlig samarbeidspartner vil være Samisk arkiv.

Finnmark fylkesbibliotek

Finnmark fylkesbibliotek er oppnevnt av Riksarkivaren som koordinerende instans for privatarkivarbeidet i Finnmark. I tillegg er Finnmark fylkesbibliotek ansvarsinstusjon for fotomateriale i fylket. Det kan være naturlig at arkivmateriale med store mengder foto kan avleveres ved Finnmark fylkesbibliotek siden biblioteket også fungerer som kompetansesenter for fotografier i fylket.

Finnmark fylkesbibliotek sitt innsamlingsområde kan dekke privatarkivmateriale som er fylkesomfattende og ikke naturlig hører inn under andres ansvarsområde. Det vil være naturlig å se Finnmark fylkesbiblioteks arkivmateriale i sammenheng med materiale som Vadsø museum har og skal ha i fremtiden etter at det nye museumsbygget står ferdig i tilnytning til Finnmark fylkesbibliotek.

Interkommunalt arkiv i Finnmark (IKAF)

IKAFs innsamlingsområde omfatter privatarkiv som er mottatt av medlemskommunene i fylket. IKAF driver ikke aktiv innsamling av privatarkiv, men fungerer som kompetansesenter og eventuelt depot for privatarkiv som er tatt vare på av kommunene. IKAF fungerer også som depot for de institusjonene i samhandlingsnettverket som ønsker det.

Statsarkivet i Tromsø (SaTø)

SaTø er regionalt depot for Arbeiderbevegelsens arkiver i Nord-Norge (ABANN-arkivet). Det vil være naturlig at arkiver etter organisasjoner, lag og foreninger innen arbeiderbevegelsen fra Finnmark fremdeles skal samles inn i dette arkivet. Utover dette er Statsarkivet i Tromsø villig til å ta imot store arkiver som overstiger de andre institusjonenes kapasitet i forhold til magasinplass eller tilgjengeliggjøring.

Samarbeidsformer i innsamlingsarbeidet

Finnmark fylkesbibliotek har rollen som "Fylkeskoordinerende ledd" for privatarkivarbeidet i Finnmark.

Når et museum blir tilbudt arkiver som ikke er omfattet av de konsoliderte museenes innsamlingspolitikk, kan det ta kontakt med Finnmark fylkesbibliotek. Dersom arkiveieren samtykker i dette, skal det i samråd med institusjonene i nettverket avklares hvem som skal ta i mot dette arkivet og på hvilke vilkår dette skal skje.

Oppbevaring av arkivmateriale/depotspørsmål i Finnmark

Arbeidsfordeling i forhold til oppbevaring er et mer problematisk spørsmål: Hvor og hvordan skal privatarkivmateriale i Finnmark oppbevares i fremtiden? Gjennom arbeidet med bevaringsplanen (hoveddokumentet) har det kommet frem at det fremdeles mangler en stor mengde viktige privatarkiv fra ulike samfunnsområder og geografiske områder i depot. Den største utfordringen med innsamling av disse arkivene, er depotsituasjonen. Det oppbevares allerede mye arkivmateriale i lokaler som ikke er godkjente etter Riksarkivarens retningslinjer. Finnmark fylkesbibliotek og de fleste museene har ikke magasinplass til å ta i mot større arkiver. Det som uten tvil er det mest kritiske punktet når det gjelder oppbevaring av arkivmateriale i Finnmark er dermed plassmangel/lagringsplass. Det er ganske urealistisk at alle bevaringsinstitusjoner skal bygge egne depotlokaler. At man deponerer arkivene i arkivinstitusjoner eller museer som allerede har godkjente lokaler med god lagringsplass fremover er nok et mer realistisk bilde. Fordelen ved oppbevaring hos en arkivinstitusjon, som hos Samisk arkiv, IKAF og Statsarkivet i Tromsø er at det ikke trengs noen nye ressurser til utbygging av godkjente lokaler eller oppbygging av kompetanse. De har lokaler, utstyr og kompetanse som tilfredsstillende kravene både til ordning og digitalisering, betjening, forvaltning og innsyn i materialet og formidling av og fra materialet osv.

Museene kan samle inn privatarkiver og sende disse til deponering hos en arkivinstitusjon uten å miste eierskap til disse. Det er museer i Finnmark som allerede har benyttet seg av tilbudet, blant annet Kystmuseenes avdeling i Berlevåg som har sendt et stort og viktig bedriftsarkiv til IKAF. Privatarkiver har ofte en stor betydning for lokaltilhørighet, og lokalefolkningen ønsker mest mulig nærhet til arkivene. Ved tilgjengeliggjøring og digitalisering av arkivmateriale og ved utvikling av gode låneordninger for

originalt materiale kommer det deponerte arkivmateriale nærmere lokalbefolkningen og møter museenes behov for formidling, forskning og undervisning.

Hvis arkivmateriale skal oppbevares i museene bør de være villig til å prioritere ressurser til utbygging av godkjente lokaler, tilgjengeliggjøring og digitalisering, kompetanseoppbygging i behandling av papir og elektronisk skapt materiale (ordning og betjening). Innen de konsoliderte museene er det museer som har forskriftsmessige og romslige magasiner som kan fungere som depot for andre museer. Styret til Kystmuseene har allerede tatt initiativ til et felles magasin for selskapet ved at man får utvidet plass ved Gjenreisningsmuseet i Hammerfest. Også oppbevaringsforholdene er utmerket ved Gamvik museum som fikk et nytt og romslig magasin etter at det tidligere kjøle- og fryserommet ble omgjort. Ved Varanger Museum er det ledig lagringskapasitet på Vardø Museum etter at det ble montert over 300 hyllemeter rullereoler i deres magasin på Lushaugen. Konkrete utbyggingsplaner på Vadsø museum gir gode muligheter for bedring av magasinforholdene også i forhold til Finnmark fylkesbibliotek. Alta Museum har utvidelsesprosess i gang slik at det blir mer magasinplass. De samiske museene har begrenset magasinplass fremover eller denne er tilpasset til egen innsamling.

Ressurser

Med bakgrunn i den tilstanden som det er på privatarkivarbeidet i Finnmark blir det tatt hensyn til behov for prioritering av ressurser. Det bør settes av ressurser til aktiv innsamling av materiale, bygges opp kompetanse og settes av ressurser til ordning, katalogisering, registrering i ASTA, digitalisering og betjening av det innsamlede materiale. Det bør også settes av midler til å innføre ASTA i de institusjoner hvor det mangler. ASTA er en felles nasjonal standard for registrering, distribusjon og fremfinning av historiske arkivdata. Både IKA, Samisk arkiv og Statsarkivet i Tromsø benytter dette verktøyet og det er tilgjengelig på samisk. Det er også nødvendig å sette av midler til opplæring i ASTA. Registrering av privatarkivmateriale i ASTA, digitalisering og tilgjengeliggjøring av privatarkivmateriale i Finnmark i den nasjonale nettkatalogen, Arkivportalen, må være et sentralt mål. De museene som skal oppbevare arkivmateriale bør prioritere ressurser til oppbygging av godkjente lokaler.

Faglige prinsipper for privatarkivarbeidet

Mottak av arkiver

Et arkiv er en logisk helhet som omfatter alle typer dokumenter (protokoller, korrespondanse, regnskap, foto osv.) som er mottatt eller skapt av arkivskaperen. Dette innebærer at en institusjon som får tilbud om et arkiv skal ta i mot hele arkivet. Det vil være et grovt brudd på arkivfaglige prinsipper å bare ta imot deler av arkivet (for eksempel protokoller eller foto) fordi det vil medføre at dokumentasjonsverdien til materialet blir redusert. Eventuelle kassasjoner i et arkiv skal være arkivfaglig begrunnet og bør derfor ikke gjennomføres før en har oversikt over innholdet i arkivet.

I de tilfeller hvor et arkiv allerede er delt mellom depotinstitusjonene i fylket bør det vurderes å overføre dette til den institusjonen som har en innsamlingspolitikk som omfatter det aktuelle arkivet.

Når en institusjon tar imot et privatarkiv skal vilkårene for mottaket dokumenteres i en avtale med arkiveier (jfr. arkivloven § 16, <http://www.lovdatab.no/all/nl-19921204-126.html>). Avtalen skal være skriftlig og omfatte følgende:

- Eiendomsretten til arkivet: Det må avtales om arkivet er en avlevering (eiendomsretten til arkivet overføres til depotinstitusjonen som overtar arkivet) eller deponering (eieren beholder eiendomsretten til arkivet).
- Publikums adgang til arkivet: Eventuelle avgrensninger (klausuler) i adgangen til arkivet må konkretiseres og tidsavgrensnes. Institusjonene bør generelt være varsomme med å godta omfattende klausuler og i stedet foreslå at man skal følge reglene for adgang til offentlige arkiver (forvaltningsloven, <http://www.lovdatab.no/all/nl-19670210-000.html>).
- Deponent/givers tilgang til arkivet: Det må avtales om deponenten eller giveren skal ha spesiell rett til adgang til arkivet, for eksempel ved tilbakelån av materiale.

- Institusjonens disposisjonsrett over arkivet: Avtalen bør klargjøre vilkårene for institusjonens behandling og bruk av arkivet. Det vil si ordning, katalogisering og eventuell kassasjonsbehandling av arkivet, publisering av katalog eller annen informasjon av arkivet, digitalisering og bruk av materiale i utstillinger og publikasjoner, og lignende.
- Avtalen bør henvide til arkivlovens § 16 om overføring av eiendomsrett for deponerte arkiv og bortfall av klausuler etter 100 år.

Ordning og arkivbeskrivelse

En institusjon som tar imot arkiver skal føre fortløpende register over de arkivene som er mottatt. Dette registeret bør gi opplysninger om arkivskaper, arkivinnhold, om arkivet er ordnet og uordnet, og når og fra hvem det ble mottatt.

Ordning av arkiver skal skje i samsvar med arkivfaglige prinsipper. Den fysiske ordningen av et papirbasert arkiv skal ta vare på (eller evt. rekonstruere) det opprinnelige systemet til arkivet. Når et arkiv blir ordnet skal dette dokumenteres gjennom en egen arkivbeskrivelse (arkivkatalog). Arkivbeskrivelsen bør inneholde informasjon om arkivskaperens samfunnsmessige funksjoner og om arkivets historie, i tillegg til lister over arkivmateriale. International Council of Archives har utarbeidet en standard for arkivbeskrivelse som er tilgjengelig på http://www.ica.org/sites/default/files/isad_g_2e.pdf. Denne ligger til grunn for de fleste norske arkivinstitusjoner. Dersom man velger å bruke andre systemer til arkivbeskrivelse bør en likevel følge ISAD(G)-standarden så langt som mulig.

Når et arkiv blir ordnet og beskrevet er det nødvendig at opplysninger som ikke skal være offentlig tilgjengelige blir skjermet mot allmenn tilgang. Dette kan for eksempel gjelde ved sensitive personopplysninger i bedrifts- og personarkiv. Arkivlister og kataloger skal gi oversikt over saker og dokumenter som inneholder slike opplysninger, slik at man unngår ulovlig tilgang. Dette gjelder også for materiale som er klausulert i avtale med giver/deponent. Mottaksregistre og arkivkataloger skal være offentlig tilgjengelige.

Oppbevaring og sikring

Arkivmateriale skal oppbevares på en slik måte at det er sikret mot ulovlig tilgang og mot skader på grunn av klima og annen ytre påvirkning.

I arkivforskriftens kapittel 4 (<http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-19981211-1193.html#map011>) er det gitt bestemmelser om oppbevaring av offentlige arkiver. Disse inneholder krav til klima i arkivrom og sikring mot fukt og vannskader, mot brann, innbrudd og skadeverk. Riksarkivet har utarbeidet en egen veiledning om arkivlokaler og oppbevaring av arkiver (se <http://www.arkivverket.no/arkivverket/Offentlig-forvaltning/Arkivering/Arkivlokaler>). Private arkiv inneholder vesentlig samfunnsdokumentasjon og bør derfor bevares under like gode forhold som offentlige arkiv.

Faglig nettverk for privatarkivarbeidet

Organisering

Som nevnt blir det etablert et nettverk for de institusjonene som er omfattet av samhandlingsplanen for privatarkiv. Nettverket skal være et samarbeidsorgan og en faglig ressurs og skal drøfte innsamlingsplaner, faglige utfordringer og samarbeidsformer.

PRIVATARKIV I MUSEENE I TELEMARKE.

PROSJEKTRAPPORT

TELEMARKE MUSEUM

Innledning

Prosjektet er initiert av ABM-utvikling og Riksarkivaren og har til nå blitt gjennomført i flere fylker. Hovedmålet til disse prosjektene har vært å bidra til at privatarkiv i konsoliderte museer blir forsvarlig oppbevart, ordna og gjort tilgjengelige for bruk. I tilsagnsbrevet fra ABM-utvikling til Telemark Museum, datert 04.12.2008, ble det gitt tilsagn om kr 150 000 til prosjektet. Også i de andre prosjektene som er gjennomført har fylket bidratt med midler. Telemark fylkeskommune ønsket å bidra med midler for å få belyst et særskilt tilleggs mål for dette prosjektet som ble formulert slik:

Telemark fylkeskommune, hovudutvalet for kultur og identitet, gir Telemark Museum eit tilskott på kr 150 000 til arbeidet med å få laga ein rapport som viser mulege alternative løysingar for organisering av privatarkivet i Telemark.

Bevilgningen ble gjort av hovedutvalget i møte 15.09.2009 og oversendt museet i brev av 29.09.2009.

Disse privatarkivprosjektene i fylkene blir vanligvis gjennomført som et samarbeid mellom ABM-utvikling, Riksarkivaren og det regionale, koordinerende leddet i privatarkivarbeidet i det enkelte fylket. For Telemarks vedkommende er det Statsarkivet på Kongsberg som er det fylkeskoordinerende leddet. Etter samtaler med Statsarkivet på Kongsberg og ABM-utvikling ble det bestemt at Telemark Museum i dette tilfellet skulle ta på seg prosjektlederrollen. Privatarkivprosjektet i Telemark fikk på denne måten et noe utvidet mandat og litt annen form enn privatarkivprosjektene i andre fylker. Finn Rønning, avdelingsleder for Samfunnsminnet ved Telemark Museum, ble prosjektleder.

Budsjett for prosjektet:

Utgifter:

Personalressurser 6 md.	kr 250 000
Kursvirksomhet	kr 20 000
Reiser	kr 15 000
Uforutsatte utgifter	kr 15 000
Totalt	kr 300 000

Finansiering:

ABM-utvikling/Riksarkivaren	kr 150 000
Telemark fylkeskommune	kr 150 000
Totalt	kr 300 000

Statsarkivet på Kongsbergs rolle i prosjektet

Etter nærmere samtale med den regionale koordinerende institusjonen (Statsarkivet på Kongsberg) kom man fram til at denne selv skulle gjennomføre pk. 1 og første tiltak i pk. 2 nedenfor. Dette kom fram i et fellesmøte mellom fylkeskommunen, Statsarkivet og de tre konsoliderte museene i fylkeskommunen 07.01.2010. Disse spørsmålene ble drøftet vidare i et møte mellom partene i Statsarkivet på Kongsberg 04.02.2010. Som et resultat av drøftingene ble det inngått en samarbeidsavtale om privatarkivarbeidet i Telemark mellom Statsarkivet i Kongsberg, Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark, Norsk Industrierbeidermuseum, Vest-Telemark Museum og Telemark Museum. Under prosjektarbeidet kom det fram et ønske om etablering av et faglig nettverk for privatarkivarbeidet i fylket. Statsarkivet på Kongsberg skal kalle inn og være ansvarlig for drift av nettverket. Nettverket arbeider for at det skal utarbeides en overordnet bevaringsplan for privatarkiver i fylket.

Samarbeidsavtalens innhold

Avtalen går i korthet ut på at privatarkivarbeidet i Telemark baserer seg på en arbeidsdeling mellom samarbeidende depotinstitusjoner. Hovedkriteriet for arbeidsdelingen er en geografisk avgrensning. De tre konsoliderte museene dekker kommunene i sin region. Unntaket er arkiver knyttet til arbeiderbevegelsen. De fordeles etter nærmere retningslinjer mellom Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark og Norsk Industriarbeidermuseum. Statsarkivet i Kongsberg har ansvaret for virksomheter som har fungert på fylkesplan og virksomheter av spesiell eller nasjonal karakter. I tillegg vil Statsarkivet i Kongsberg som fylkeskoordinator også være bindeleddet mellom de andre samarbeidspartnerne i arkivnettverket.

Gjennomføring av prosjektet

I løpet av første halvår 2010 hadde prosjektleder ved Telemark Museum møter med de ulike institusjonene. Som et resultat av samtale med Statsarkivet på Kongsberg (om Samhandlingsplanen) kom det også opp ønske om et faglig nettverk for privatarkivarbeidet. Dette ble også drøftet i møtene med institusjonene.

Prosjektplanen som lå til grunn for tilsagnet om midler fra ABM-utvikling og Telemark fylkeskommune, inneholdt tre mål med tilhørende tiltak rettet mot det ABM-utvikling og Riksarkivaren ønsket å kartlegge og et mål med mulige løsninger rettet mot fylkeskommunens ønsker. Se pk. 1-4 nedenfor.

1. Avklare det enkelte museums rolle i privatarkivarbeidet i Telemark.
Tiltak:
 - Kartlegge hvilke museer av de tre konsoliderte som ønsket å samle inn privatarkiv, deres ambisjoner og ressurser på området.
 - Gjennomføre drøftinger med de konsoliderte museene om deres plass i det framtidige privatarkivarbeidet i fylket.
2. Avklare innsamlingsområde og formulere bevaringspolitikk.
Tiltak:
 - Gjennomføre drøftinger med museene for å samordne og avgrense innsamlingsområdene.
 - Utarbeide en standard for beskrivelse av bevaringspolitikk (innsamling, oppbevaring, ordning, katalogisering og tilgjengeliggjøring) og gi museene rettledning i dette arbeidet.
3. Kartlegge og utvikle kompetanse.
Tiltak:
 - Kartlegge de konsoliderte museenes kompetansebehov og utvikle plan for arkivfaglig kompetansebehov.
 - Gjennomføre kurs i ulike typer arkivfaglig arbeid. *(Ingen av institusjonene ønsket kurs i privatarkivarbeid under prosjektperioden. NIA har alt innført ASTA og har ansatte med god arkivfaglig kompetanse og VTM ville vente til de hadde innført ASTA).*
 - Avklare hvilken rolle den regionale koordineringsinstansen (Statsarkivet på Kongsberg) skal ha i framtiden når det gjelder faglig rettledning og oppfølging i forhold til det enkelte konsoliderte museet.
4. Gi alternativer til organisering av privatarkivarbeidet i Telemark. Herunder også avklaring av hvor det regionale koordinerende ansvaret skal ligge.

Som nevnt ovenfor ble pk. 1 og første del av pk. 2 gjennomført av Statsarkivet på Kongsberg som koordinerende institusjon i fylket.

Møtet med Vest-Telemark Museum ble gjennomført 23.03.2010

Stillingsressurs:	Ingen
Stillingsbehov fram mot 2020:	2 arkivarstillinger
Arbeidsplass for ordning:	Planlagt i nybygg som er under bygging

Registreringssystemet ASTA:	Ikke innført
Tilrettelegging for bruk:	Planlegges i nytt byggetrinn
Antall privatarkiver:	Ca. 60 privatarkiver
Antall hyllemeter privatarkiver:	Ca. 70
Ledig magasinkapasitet:	Planlegges i nybygg
Innsamlingsplan privatarkiver:	Har ikke innsamlingsplan privatarkiver

Vest-Telemark Museum håndterer i dag privatarkivmateriale fra kommunene Nissedal, Fyresdal, Kviteseid, Seljord, Tokke og Vinje. Utover dette opplyser museet at de per i dag prioriterer privatarkiver knyttet til folkekultur, skikultur, Aamdals Verk og kunstmuseene i Vinje.

Merk at i disse tallene for Vest-Telemark Museum er ikke Lokalhistorisk arkiv i Vinje inkludert. Ved arkivet oppbevares det ca. 50 privatarkiver. Arkivet driftes i dag ikke av Vest-Telemark Museum, men av kommunen.

Telemark Museum

Stillingsressurs:	½ arkivarstilling
Stillingsbehov fram mot 2020:	4 arkivarstillinger
Arbeidsplass for ordning:	Finnes delvis på flere av museene
Registreringssystemet ASTA:	Benytter ASTA
Tilrettelagt studieplass for bruk:	Finnes i Skien
Antall privatarkiver:	Ca. 465 privatarkiver
Antall hyllemeter privatarkiver:	Ca. 800
Ledig magasinkapasitet:	Liten
Innsamlingsplan privatarkiver:	Innsamlingsplanen for museet gjelder i prinsippet også for privatarkiver

Telemark Museum håndterer i dag privatarkivmateriale fra kommunene Kragerø, Drangedal, Bamble, Porsgrunn, Skien, Siljan, Nome, Bø og Sauherad. Telemark Museum har en vedtatt innsamlingsplan fra 2008. Planen er ikke fullt ut dekkende for privatarkivene, men på bakgrunn av denne innsamlingsplanen kan en si at Telemark Museum prioriterer følgende områder innen privatarkivarbeidet: kunst og ferieliv, fiske og kystkultur, okkupasjonshistorie, sjøfart, folkekultur, rutebilhistorie, Henrik Ibsen, familien Aall og folkemusikk.

Museets håndskriftsamling på flere tusen nummer er ikke inkludert i disse tallene. Flere av disse innføringene er i realiteten privatarkiv. Museet arbeider med å finne en form for håndskriftsamlingen.

Møtet med Norsk Industriarbeidermuseum ble gjennomført 06.04.2010

Stillingsressurs:	1 arkivarstilling
Stillingsbehov fram mot 2020:	2 arkivarstillinger
Arbeidsplass for ordning:	Finnes på museet
Registreringssystemet ASTA:	Benytter ASTA
Tilrettelegging for bruk:	Trenger utbedring
Antall privatarkiver:	Ca. 120 privatarkiver
Antall hyllemeter privatarkiver:	Ca. 900
Ledig magasinkapasitet:	Ca. 600
Innsamlingsplan privatarkiv:	Har innsamlingsplan

Bedriftsarkiver fra Rjukan og privatarkiver knyttet til arbeiderbevegelsen samme sted har vært prioritert av museet til nå. I museets nye arkivplan åpner museet for privatarkiver generelt fra kommunene Tinn, Notodden og Hjartdal og arkiver knyttet til arbeiderbevegelsen fra Hjartdal og Notodden kommuner som avtales særskilt i hvert enkelt tilfelle om de skal tilfalle Norsk Industriarbeidermuseum eller Arbeiderbevegelsens arkiv.

Møtet med Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark ble gjennomført 07.04.2010

Stillingsressurs:	1 arkivarstilling
Stillingsbehov fram mot 2020:	1 arkivarstilling som nå
Arbeidsplass for ordning:	Mangelfull
Registreringssystemet ASTA:	Benytter ASTA
Tilrettelegging for bruk:	Mangelfull
Antall privatarkiver:	Ca. 730 privatarkiver
Antall hyllemeter privatarkiver:	Ca. 160
Ledig magasinkapasitet:	Liten
Innsamlingsplan privatarkiver:	Nedfelt i vedtektene

Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark har til nå prioritert arbeiderbevegelsens arkiver fra alle kommunene bortsett fra Tinn kommune som går til Norsk Industriarbeidermuseum og arkiver fra Hjartdal og Notodden kommuner knyttet til arbeiderbevegelsen som avtales særskilt i hvert enkelt tilfelle om de skal tilfalle Arbeiderbevegelsens arkiv eller Norsk Industriarbeidermuseum.

Framtidig stillings-/investeringsbehov for samtlige institusjoner er avhengig av hvilken organisasjonsform man velger, se pk. 5.2 i planen.

Statsarkivet, Kongsberg

Drøftingsmøtet med Statsarkivet på Kongsberg ble gjennomført 25.03.2010. Statsarkivet på Kongsberg prioriterer privatarkivmateriale etter fylkesomfattende organisasjoner og bedriftsarkiver av nasjonal viktighet. Søk i Samkatalogen på privatarkiver oppbevart ved Statsarkivet på Kongsberg viste 26 treff på privatarkiver fra Telemark.

Organisering av privatarkivarbeidet i fylket

Dette spørsmålet ble drøftet i prosjektet på bakgrunn av fylkeskommunens ønske. Samhandlingsplanen peker på to veier videre:

1. Privatarkivarbeidet i Telemark knyttes til de tre konsoliderte museene og Arbeiderbevegelsens arkiv. Dette vil være i tråd med den samarbeidsavtalen som er undertegnet av disse aktørene og Statsarkivet i Kongsberg.
2. Det andre alternativet vil være etablering av et fylkesarkiv/selvstendig arkivinstitusjon basert på fylkeskommunens egne arkiver og privatarkivene i fylket.

Handlingsplan

Samhandlingsplanen konkluderer med en handlingsplan med følgende punkt:

- Statsarkivet i Kongsberg tar initiativ til etablering av et faglig nettverk for privatarkivarbeidet i fylket (arkivnettverket).
- Arkivnettverket tar initiativ til å utarbeide en overordnet bevaringsplan for privatarkiver i fylket.
- Arkivnettverket i samarbeid med fylkeskommunen vurderer om det bør opprettes en koordinerende fagstilling innen privatarkivarbeidet som knyttes til fylkeskommunens administrasjon.
- Arkivnettverket og fylkeskommunen utarbeider forslag til budsjett for privatarkivarbeidet 2010-20.

Samhandlingsplan for privatarkivarbeidet i Telemark

Innledning

Bakgrunn og målsetting

Bakgrunnen for denne planen er det nasjonale prosjektet «Privatarkiver i museene» som blir gjennomført av ABM-utvikling og Riksarkivaren. Telemark Museum fikk midler fra ABM-utvikling i 2009 for å gjennomføre prosjektet for Telemarks vedkommende. Prosjektarbeidet har blitt gjennomført i et samarbeid mellom Telemark Museum og de andre sentrale privatarkivaktørene i fylket. Leder for prosjektet har vært avdelingsleder Finn Rønning ved Telemark Museum. I prosjektperioden har det blitt avholdt

en rekke møter mellom prosjektleder og de sentrale arkivaktørene. Et av hovedmålene for prosjektet var å ta stilling til om museene skal samle inn privatarkiver eller ikke. Dersom museene velger å samle inn privatarkiver, må det formuleres mål og kriterier for denne virksomheten i en *samarbeidsavtale*. Dette bør gjøres i samarbeid med *det fylkeskoordinerende leddet*. For Telemarks vedkommende er dette Statsarkivet på Kongsberg. Da prosjektet «Privatarkiver i museene» startet opp i Telemark, var det ikke noen slik *samarbeidsavtale* på plass her Telemark. I prosjektperioden tok Statsarkivet på Kongsberg initiativ til å få en slik samarbeidsavtale på plass. Se nærmere om samarbeidsavtalen under *Rammeverk for det nasjonale og regionale privatarkivarbeidet*.

Et annet hovedmål for prosjektet «Privatarkiver i museene» er en profesjonalisering av privatarkivarbeidet og å bidra til en best mulig faglig forsvarlig oppbevaring, ordning og formidling av privatarkivmaterialet. En profesjonell formidling forutsetter bl.a. en presentasjon av privatarkivene på den landsomfattende Arkivportalen. Dette igjen forutsetter en registrering av privatarkivene i registrerings-systemet ASTA.

Dette prosjektet «Privatarkiver i museene» gjennomføres også i Telemark med bidrag fra Telemark fylkeskommune. Fylkeskommunen har bedt om at det i prosjektet inngår en plan for *organiseringen* av privatarkivarbeidet i Telemark.

Privatarkiver er arkivmateriale fra alle typer ikke-offentlig virksomhet: privatpersoner, organisasjoner og bedrifter. Private og offentlige arkiver blir ofte skapt i samhandling mellom private og offentlige aktører, og inneholder derfor viktige deler av en felles arv. Offentlige arkiver (statlige, fylkeskommunale og kommunale) er sikret gjennom lover og forskrifter med tilsvarende arkivinstitusjoner. Privatarkiver er ikke sikret på samme måte og står derfor i fare for å bli ødelagt etter at de har mistet eierens interesse. For de offentlige arkivinstitusjonene blir bevaring av privatarkiver en sekundær oppgave, avhengig av særskilte bevilgninger.

For Telemarks vedkommende er det museene, noen få lokalhistoriske arkiv og Arbeiderbevegelsens arkiv som har gjort den største jobben med sikring av privatarkiver. Men heller ikke for museene, unntaket her er kanskje Norsk Industriarbeidermuseum, har dette vært noen prioritert oppgave. Museene har vært nødt til å velge, mer eller mindre bevisst, mellom mange viktige oppgaver. Sikring av gjenstander, foto, bygningsmasse m.m. har for museene hatt større prioritet. Flere av museene har også manglet arkivfaglig kompetanse og har derfor heller ikke innlemmet denne delen av samlingene i sitt planarbeid.

Rammeverk for det nasjonale og regionale privatarkivarbeidet

Riksarkivaren har med hjemmel i arkivlovens § 14 fastsatt «*Retningslinjer for arbeidet med privatarkiver*». Disse er også gjeldende for private institusjoner som mottar offentlig tilskudd til arbeidet. I retningslinjene legges det opp til føringer for et nasjonalt og regionalt samarbeid om privatarkivarbeidet. Samarbeidet skal bygge på en arbeidsdeling mellom aktørene på fylkesnivå formalisert i en *samarbeidsavtale* mellom *det fylkeskoordinerende leddet*, i Telemark Statsarkivet på Kongsberg, og institusjonene som deltar i samarbeidet. Som nevnt i innledningen er den nå på plass i Telemark.

Riksarkivarens retningslinjer for arbeidet med privatarkiver etablerer et faglig og organisatorisk rammeverk for privatarkivarbeidet både nasjonalt og regionalt. Organisatorisk legger retningslinjene opp til en struktur der Riksarkivaren koordinerer arbeidet nasjonalt, mens de regionale koordinerende organene samordner privatarkivet i fylket.

Samarbeidsavtalen som nå er vedtatt i Telemark har som formål å avgrense de fem bevaringsinstitusjonenes arbeidsfelt. Geografisk er fylket nå delt på den måten at hvert konsoliderte museum har ansvaret for privatarkivarbeidet innenfor sitt område. I tillegg er det gjort en avklaring mellom Norsk Industriarbeidermuseum og Arbeiderbevegelsens arkiv om arkiver knyttet til arbeiderbevegelsen. Statsarkivet har fått ansvaret for privatarkiver etter virksomheter som har fungert på fylkesplan og privatarkiver av spesiell eller nasjonal karakter. I tillegg til denne samarbeidsavtalen bør hver av de samarbeidende

institusjonene utarbeide en overordnet bevaringsplan for privatarkiver i Telemark. Iflg. retningslinjene til Riksarkivaren skal dette arbeidet koordineres av det koordinerende leddet. For Telemarks vedkommende kan dette initieres i det faglige arkivnettverket som denne planen legger opp til. Se under *Faglig nettverk for privatarkivarbeidet* om dette nettverket.

Privatarkivarbeidet i Telemark – status

I 1986 gjennomførte Telemark fylkeskommune en utredning om arkivsituasjonen i fylket. Utredningen konkluderte med en desentralisert depotmodell og en fylkesarkivarstilling lagt til administrasjonen i fylkeskommunen. Tiltakene i planen ble imidlertid aldri iverksatt. Privatarkivarbeidet i Telemark som helhet har derfor til nå ikke vært drevet etter en samlet plan. Den viktigste årsaken til dette er at det tidligere ikke har vært satt av offentlige midler til dette. For museenes del har arbeidet for en stor del dreid seg om å ta hånd om det privatarkivmaterialet man fikk tilbud om. Det er imidlertid noen forskjeller institusjonene i mellom. Dette vil framgå av oversikten nedenfor.

Telemark Museum:

Stillingsressurs:	½ arkivarstilling
Arbeidsplass for ordning:	Finnes delvis på flere av museene
Registreringssystemet ASTA:	Benytter ASTA
Tilrettelagt studieplass for bruk:	Finnes i Skien
Antall privatarkiver:	Ca. 465 privatarkiver
Antall hyllemeter privatarkiver:	Ca. 800
Ledig magasinkapasitet:	Liten
Innsamlingsplan privatarkiver:	Innsamlingsplanen for museet gjelder i prinsippet også for privatarkiver

Museets håndskriftsamling på flere tusen nummer er ikke inkludert i disse tallene. Flere av disse innføringene er i realiteten privatarkiv. Museet vil finne en form for håndskriftsamlingen når ASTA tas i bruk i 2010.

Vest-Telemark Museum:

Stilingsressurs:	Ingen
Arbeidsplass for ordning:	Planlagt i nybygg som er under bygging
Registreringssystemet ASTA:	Ikke innført
Tilrettelegging for bruk:	Planlegges i nytt byggetrinn
Antall privatarkiver:	Ca. 60 privatarkiver
Antall hyllemeter privatarkiver:	Ca. 70
Ledig magasinkapasitet:	Planlegges i nybygg
Innsamlingsplan privatarkiver:	Har ikke innsamlingsplan privatarkiver

Merk at i disse tallene for Vest-Telemark Museum er ikke Lokalhistorisk arkiv i Vinje inkludert. Ved arkivet oppbevares det ca. 50 privatarkiver. Arkivet driftes i dag ikke av Vest-Telemark Museum, men av kommunen. Den framtidige tilknytningen for Lokalhistorisk arkiv i Vinje bør avklares.

Norsk Industriarbeidermuseum:

Stillingsressurs:	1 arkivarstilling
Arbeidsplass for ordning:	Finnes på museet
Registreringssystemet ASTA:	Benytter ASTA
Tilrettelegging for bruk:	Trenger utbedring
Antall privatarkiver:	Ca. 120 privatarkiver
Antall hyllemeter privatarkiver:	Ca. 900
Ledig magasinkapasitet:	Ca. 600
Innsamlingsplan privatarkiv:	Har innsamlingsplan

Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark:

Stillingsressurs:	1 arkivarstilling
Arbeidsplass for ordning:	Mangelfull
Registreringssystemet ASTA:	Benytter ASTA
Tilrettelegging for bruk:	Mangelfull
Antall privatarkiver:	Ca. 730 privatarkiver
Antall hyllemeter privatarkiver:	Ca. 160
Ledig magasinkapasitet:	Liten
Innsamlingsplan privatarkiver:	Nedfelt i vedtektene

Statsarkivet, Kongsberg:

Søk i Samkatalogen på privatarkiver oppbevart ved Statsarkivet på Kongsberg viser 26 treff på privatarkiver fra Telemark.

Andre arkivinstitusjoner:

Det finnes også privatarkivmateriale ved andre institusjoner utenfor fylket. Riksarkivet oppbevarer flere privatarkiver fra Telemark, bl.a. arkivmaterialet fra Bolvik jernverk, Gunnar Knudsen og Union, Skien.

Andre oppbevaringssteder for privatarkiv i Telemark:

Det oppbevares også privatarkiver ved flere lokale historielag, bibliotek, mindre lokallhistoriske arkiv, kommuner mfl. En eventuell tilknytning mellom disse og noen av de samarbeidende institusjonene må finne sin form når arbeidet med privatarkiver etter hvert begynner å fungere i tråd med planen som her legges fram.

Innsamling av privatarkiver

Koordinering av privatarkivarbeidet

Statsarkivet på Kongsberg er oppnevnt av Riksarkivaren som koordinerende instans i privatarkivarbeidet i fylket. Denne rollen innebærer flere oppgaver: å bidra til at de enkelte aktørene på privatarkivsektoren i fylket samordner virksomheten sin, å være faglig kompetansesenter når det er nødvendig og å utarbeide en overordnet bevaringsplan for privatarkivarbeidet i fylket. Samarbeidsavtalen mellom Statsarkivet og privatarkivaktørene i Telemark sier videre at arkiver etter virksomheter og foreninger på fylkesplan og arkiv etter virksomheter av nasjonal karakter, er Statsarkivets ansvar. Fra høsten 2009 til våren 2010 har prosjektet «Privatarkiver i museene» vært gjennomført i Telemark. Samhandlingsplanen som nå legges fram har som formål å styrke den arkivfaglige kompetansen i museene. I prosjektperioden har status for privatarkivarbeidet i Telemark blitt kartlagt ved hjelp av Arkivkartleggingen til ABM-utvikling fra 2005 supplert med nye opplysninger fra museene i forbindelse med dette prosjektet. En prosess for definering av innsamlingsområder, roller og oppgaver mellom de ulike instansene ble gjennomført av Statsarkivet på Kongsberg. Som et ledd i samhandlingsplanen blir det foreslått å opprette et nettverk eller samarbeidsforum, koordinert av Statsarkivet på Kongsberg, for privatarkivarbeidet ved de institusjonene som deltar i dette samarbeidet.

Innsamlingsområde

Gjennom Samarbeidsavtalen nevnt i *Rammeverk for det nasjonale og regionale privatarkivarbeidet*, er ansvaret for privatarkivarbeidet i Telemark fylke nå fordelt på ulike institusjoner. For å få en fullverdig innsamlingspolitikk i Telemark bør det gjennomføres et prosjekt i regi av fagnettverket for å utarbeide en overordnet bevaringsplan som vil definere de ulike tematiske innsamlingsområdene bedre. På nåværende tidspunkt kan derfor bare det omtales som i dag er fastsatt for dette området og forøvrig vise til prosjektet om en framtidig overordnet bevaringsplan. Kort oppsummert forholder dette seg slik i dag:

Vest-Telemark Museum:	Privatarkivmateriale fra kommunene Nissedal, Fyresdal, Kviteseid, Seljord, Tokke og Vinje. Utover dette opplyser Vest-Telemark Museum at de per i dag prioriterer privatarkiver knyttet til
-----------------------	---

Norsk Industrierbeidermuseum:	folkekultur, skikultur, Aamdals Verk og kunstmuseene i Vinje. Bedriftsarkiver fra Rjukan og privatarkiver knyttet til arbeiderbevegelsen samme sted har vært prioritert til nå. I museets nye arkivplan åpner museet for privatarkiver generelt fra kommunene Tinn, Notodden og Hjartdal og arkiver knyttet til arbeiderbevegelsen fra Hjartdal og Notodden kommuner som avtales særskilt i hvert enkelt tilfelle om de skal tilfalle Norsk Industrierbeidermuseum eller Arbeiderbevegelsens arkiv.
Telemark Museum:	Privatarkivmateriale fra kommunene Kragerø, Drangedal, Bamble, Porsgrunn, Skien, Siljan, Nome, Bø og Sauherad. Telemark Museum har en vedtatt innsamlingsplan fra 2008. Planen er ikke fullt ut dekkende for privatarkivene, men på bakgrunn av denne innsamlingsplanen kan en si at Telemark Museum prioriterer følgende områder innen privatarkivarbeidet: kunst og ferieliv, fiske og kystkultur, okkupasjonshistorie, sjøfart, folkekultur, rutebilhistorie, Henrik Ibsen, familien Aall og folkemusikk.
Arbeiderbevegelsens arkiv i Telem.:	Arbeiderbevegelsens arkiver fra alle kommunene, bortsett fra Tinn kommune som går til Norsk Industrierbeidermuseum og arkiver fra Hjartdal og Notodden kommuner knyttet til arbeiderbevegelsen, som avtales særskilt i hvert enkelt tilfelle om de skal tilfalle Arbeiderbevegelsens arkiv eller Norsk Industrierbeidermuseum.
Statsarkivet på Kongsberg:	Privatarkivmateriale etter fylkesomfattende organisasjoner og bedriftsarkiver av nasjonal viktighet.

Som vi ser dreier det seg om i alt vesentlig grad om *geografiske kriterier* som ligger til grunn for fordelingen, men med visse justeringer for arbeiderbevegelsens arkiver i kommunene Hjartdal og Notodden.

Samarbeidsformer i innsamlingsarbeidet

Statsarkivet på Kongsberg er den fylkeskoordinerende institusjonen for privatarkivarbeidet i Telemark. Dersom de samarbeidende institusjonene innen privatarkivarbeidet får tilbud om privatarkiver som ikke omfattes av institusjonenes innsamlingspolitikk eller er svært store i volum, bør spørsmålet om inntak/plassering drøftes med den fylkeskoordinerende institusjonen, ev. i det faglige arkivnettverket.

Faglige prinsipp for privatarkivarbeidet

Mottak av arkiver

Et arkiv er en logisk helhet som omfatter alle typer dokument som er mottatt fra arkivskaperen eller skapt av denne. Dette innebærer at en institusjon må motta *hele* arkivet som den får tilbud om. Det er brudd på arkivfaglige prinsipper å bare motta *deler* av arkivet da dette vil føre til at dokumentasjonsverdien til arkivet reduseres. Eventuelle kassasjoner skal være faglig begrunnet og bør ikke gjennomføres før en har oversikt over hele arkivet. Når en institusjon mottar et privatarkiv skal vilkårene for mottaket dokumenteres i en avtale med arkiveier/giver, se arkivlovens § 16. Avtalen skal være skriftlig og omfatte følgende punkt:

- Eiendomsretten til arkivet. Det må avtales om arkivet er en avlevering, dvs. at eiendomsretten overføres til depotinstitusjonen eller om det er en deponering, dvs. at eieren beholder eiendomsretten til arkivet.
- Publikums adgang til arkivet. Eventuelle avgrensninger i publikums adgang til arkivet må konkretiseres og tidsavgrenses. Institusjonene bør generelt være forsiktige med å godta omfattende klausuler og i stedet foreslå at man følger reglene for adgang til offentlige arkiv.
- Deponent/givers adgang til arkivet. Det må avtales om disse skal ha spesiell adgang til arkivet, for

eksempel ved tilbakelån av arkivet.

- Institusjonens disposisjonsrett over arkivet: Avtalen bør klargjøre vilkårene for institusjonens behandling og bruk av materialet (ordning, katalogisering og ev. kassasjon, publisering av katalog, digitalisering og bruk av materialet i utstillinger og publikasjoner).
- Avtalen bør henvisne til arkivlovens § 16 om overføring av eiendomsretten for deponerte arkiv og om bortfall av klausuler etter 100 år.

Ordning og arkivbeskrivelse

En institusjon som tar i mot arkiver skal føre fortløpende register over de arkivene som er mottatt. Dette registeret bør gi opplysninger om arkivskaper, arkivinnhold, om arkivet er ordnet eller uordnet og når og fra hvem det ble mottatt. Ordning av arkiver skal skje etter arkivfaglige prinsipper. Den *fysiske* ordningen av et papirbasert arkiv skal ta vare på eller eventuelt rekonstruere det *opprinnelige systemet* til arkivet. Når arkivet blir ordnet skal dette dokumenteres gjennom en egen *arkivkatalog*. Denne bør inneholde opplysninger om arkivskaperens *historie* og *samfunnsmessige funksjoner* og om *arkivets historie*, i tillegg til *lister* over arkivets materiale. International Council of Archives har utarbeidet en *internasjonal standard* for arkivbeskrivelse. Denne ligger til grunn for de fleste norske arkivinstitusjoner, inkludert det norske systemet ASTA-5. Når et arkiv blir ordnet er det nødvendig å sikre at opplysninger som ikke skal være offentlige tilgjengelige blir *skjermet* mot allment innsyn. Dette kan for eksempel gjelde sensitive opplysninger i bedrifts- og personarkiv. Arkivlister og kataloger skal gi oversikt over saker og dokumenter som inneholder slike opplysninger. Dette gjelder også for materiale som er klausulert etter avtale med arkiveier. Mottaksregister og arkivkataloger skal være offentlig tilgjengelige.

Oppbevaring og sikring

Arkivmaterialet skal oppbevares på en slik måte at det er sikret mot ulovlig tilgang og mot skader på grunn av klima og andre ytre påvirkninger. I arkivforskriftens kapittel 4 er det gitt bestemmelser om oppbevaring av offentlige arkiver. Disse inneholder krav til klima i arkivrommet og sikring mot fukt og vannskader, mot brann, innbrudd og skadeverk. Riksarkivaren har forøvrig utarbeidet en egen veiledning om arkivlokaler og oppbevaring av arkiver. Private arkiver inneholder vesentlig samfunnsdokumentasjon og bør derfor oppbevares under like gode forhold som offentlige arkiver.

Formidling

Formidling av privatarkivmateriale har i lang tid dreid seg vesentlig om formidling til ulike brukergrupper gjennom bruk av arkivmaterialet på lesesal. Det går også an å tenke seg flere andre typer bruk. Materialet kan mer direkte danne grunnlaget for utstillinger, både fysiske utstillinger og nettutstillinger. Arkivene kan presenteres på institusjonenes hjemmesider gjennom artikler om det enkelte arkiv. Arkivene kan formidles mot alle grupper, fra skoleelever til voksne. Satsing på formidling vil kreve øremerkede ressurser til formidling, da formidlingen ellers trolig lett vil prioriteres bort på grunn av de store mengdene med uordnet materiale som finnes. Publisering av privatarkivene på den landsomfattende Arkivportalen er nødvendig for å sikre en profesjonell formidling til ulike brukergrupper. Dette krever igjen bruk av registreringssystemet ASTA-5.

Disse faglige prinsippene for privatarkivarbeidet bør nedfelles i museenes planer for samlingsforvaltningen.

Faglig nettverk for privatarkivarbeidet

Under arbeidet med Samhandlingsplan for privatarkiver i Telemark kom det fram som et ønske og behov at det etableres et *faglig nettverk* mellom de samarbeidende institusjonene. Økt fokus på privatarkivarbeidet vil føre til ønske om et forum der arkivfaglige spørsmål kan drøftes i et større fellesskap. Aktuelle spørsmål til drøfting kan være felles innsamlingsaksjoner, samarbeid om spesielt arbeidskrevende arkiver, digitalisering, formidling og ulike faglige utfordringer. Slik dette landskapet tegner seg nå, vil det være naturlig at det er Statsarkivet på Kongsberg som kaller inn og er ansvarlig for dette samarbeidet. Nettverket bør møtes 1-2 ganger i året.

Privatarkivsituasjonen i Telemark

Som omtalt under *Privatarkivarbeidet i Telemark – status*, er det store faglige mangler ved det privatarkivarbeidet som har vært drevet i Telemark til nå, selv om det finnes forholdsvis store individuelle forskjeller mellom kommuner og institusjoner. Noen institusjoner har arbeidet mer aktivt med sikring av privatarkiver innen institusjonens innsamlingsområde, andre steder har arbeidet hatt mer preg av tilfeldige redningsaksjoner. Ved å legge ABM-utviklings kartlegging av privatarkivmateriale i Telemark i 2005 til grunn og oppdatere denne gjennom samtaler gjennom dette prosjektet, kommer det fram at det er bevart *ca. 1 380 privatarkiver* ved de 5 samarbeidende institusjonene i fylket. Antall hyllemeter privatarkivmateriale ved de samme institusjonene beregnes til *ca. 1 700 hm*. Det må understrekes at anslagene er noe omtrentlige, da deler av materialet ikke er ordnet. Men anslagene er trolig heller for små enn for store. Bevaringsmessig sett (antall arkiver som er bevart) er ikke tilstanden så rent ille. Men vi vet for lite om hvor *representativt* materialet som er bevart er for fylket, og det trengs derfor en *innsamlingsplan eller overordnet bevaringsplan for privatarkiver*. Ved at denne oversikten ikke finnes, står vi i fare for å miste viktige privatarkiver knyttet til Telemarks historie. Dette gjelder innenfor næringslivet, innenfor organisasjonslivet og for arkiver knyttet til viktige enkeltpersoner. Men det står også for dårlig til når det gjelder *tilgangen* for publikum og forskere til arkivmaterialet. Det er per i dag stort sett bare Arbeiderbevegelsens arkiv som formidler arkivene sine gjennom Samkatalogen, som nå erstattes av Arkivportalen. Det gjenstår også ordning og katalogisering for store deler av privatarkivmaterialet i Telemark, noe som også vanskeliggjør formidlingen. To av tre museumsregioner og Arbeiderbevegelsens arkiv benytter seg av registreringssystemet ASTA. *Norsk Industrierbeidermuseum* har tilstrekkelig ledig oppbevaringskapasitet sett i forhold til vedtatt arkivplan. Lokaler for ordning og bruk av materialet finnes, men tilgangen til lesesalsplasser er ikke god nok og disse bør oppgraderes for å fungere godt. Museet har i dag 1 arkivarstilling og mener de totalt trenger 2 stillinger øremerket privatarkivarbeid innen 2020. Samlingsforvaltningen ved museet arbeider på tvers, slik at alle ansatte ved avdelingen skal kunne mestre ASTA og jobbe med privatarkiver. Vest-Telemark Museum er ved oppstarten av en større utbygging på Eidsborg. Her planlegges det nødvendig kapasitet for en privatarkivsatsing. Ca. 150 m² blir her avsatt til rom for ordning, magasin og lesesalsplasser for privatarkivene fra denne regionen. Ved Telemark Museum er det i dag *lokal* oppbevaring av privatarkivene. Alle lokalavdelingene fra Bø til Kragerø har større og mindre magasin for privatarkiver. Ledig arkivkapasitet er begrenset. Selv om etterspørselen til arkivmaterialet er begrenset grunnet manglende ordning og formidling, kan materialet hovedsaklig formidles på museet i Skien. Dette knyttes da opp til materialets sikkerhet under bruk. Det er likevel Telemark Museum som har de største utfordringene når det gjelder tilstrekkelig magasin-kapasitet og nødvendig areal til en moderne og profesjonell formidling av privatarkivene. I januar 2010 la Skien kommune fram en utredning: Klosterøya arkivsenter. Ideene rundt prosjektet er bl.a. disse:

- Arkivfaglig dokumentsenter med bl.a. bortsettingsarkiv og depotinstitusjon for eldre og avsluttede arkiver for Skien kommune.
- Depotinstitusjon for privatarkivmateriale.
- Depotinstitusjon for andre kommuner, fylkeskommunen, Høgskolen i Telemark m.a.

Dersom planene rundt Klosterøya arkivsenter realiseres, har Telemark Museum sagt seg interessert i å knytte seg til senteret med sine privatarkiver. Dersom planene rundt Klosterøya arkivsenter *ikke* skulle la seg løse innen rimelig tid, må Telemark Museum finne løsninger for sine privatarkiver innenfor nåværende bygningsmasse ved museet. Se forøvrig *Privatarkivarbeidet i Telemark – status* i planen.

Veien videre - ulike alternativ

Alternativ 1:

Besøksrunden til de aktuelle institusjonene som ble foretatt av prosjektleder under utarbeidelse av planen, viste en enighet om at *Samarbeidsavtalen om privatarkivarbeidet i Telemark* som nå var i ferd med å komme på plass (se *Rammeverk for det nasjonale og regionale privatarkivarbeidet*), var en historisk anledning til å få ny framdrift i og en profesjonalisering av privatarkivarbeidet i Telemark. Ved å bygge på denne i den framtidige organiseringen av privatarkivarbeidet i Telemark, ville man unngå en vanskelig debatt om lokaliseringen av fellesløsninger. Samtlige institusjoner var også klare på at

det vil være av avgjørende betydning for å lykkes denne gang med å få i stand en profesjonalisering av arbeidet med privatarkiver i fylket at Telemark fylkeskommune engasjerte seg tungt i arbeidet videre. Dette så man som helt avgjørende for å lykkes. (Dette siste gjelder uansett hvilket alternativ som velges for organisering.) *Utgreiing om privatarkivsituasjonen for Telemark fra 1986* konkluderte med lokale arkivdepot (museer, lokalhistoriske arkiv, lokale historielag, bibliotek m.m.) utover i fylket og en koordinerende fagstilling for hele fylket lagt til fylkeskommunens administrasjon. Grunnet manglende økonomisk satsing ble lite av innholdet i planen realisert. Situasjonen i dag er en annen. Museene er fremdeles hovedaktørene på privatarkivarenaen i fylket, men i motsetning til den fragmenterte strukturen med bl.a. omkring 20 lokalmuseer som det var i Telemark i 1986, har vi i dag tre konsoliderte museumsenheter som i tillegg har inngått en samarbeidsavtale om privatarkivarbeidet. Museene har også siden da blitt mer robuste og profesjonelle institusjoner. Men skal privatarkivarbeidet i Telemark løftes ut over dagens nivå, noe som er absolutt nødvendig dersom ikke for mye av vår felles kulturarv skal gå tapt for alltid, må de statlige, regionale og lokale forvaltningsnivåene spille på lag med de samarbeidende privatarkivinstitusjonene i Telemark for å lykkes. Det vil si at disse må tilføres nødvendige ressurser for å kunne gjøre arbeidet som må gjøres innen denne sektoren på en god og profesjonell måte. Et viktig poeng er at befolkningsmessig sett er de tre museumsregionene *svært* ulike, og med dette følger også store ulikheter knyttet til næringsstruktur, organisasjonstetthet m.m.

Telemark Museums region:	133 915 innbyggere – 79,6 % av befolkningen
Norsk Industriarbeider Museums region:	19 980 innbyggere – 11,9 % av befolkningen
Vest-Telemark Museums region:	14 225 innbyggere – 8,5 % av befolkningen
Telemark fylke totalt:	168 120 innbyggere

Tallene er basert på opplysninger på Wikipedia per mai 2010 om innbyggertall i kommunene i Telemark fylke.

Med dette sier det seg selv at Telemark Museum er den institusjonen som står overfor de største utfordringene når det gjelder å sikre et nødvendig antall privatarkiver for ettertiden og å ordne og formidle de samme arkivene. Denne ulikheten regionene i mellom *må* få konsekvenser når statlige og fylkeskommunale ressurser skal fordeles mellom institusjonene.

Tallfesting av nødvendige driftsutgifter per år på privatarkivsektoren i Telemark ved alternativ 1:

7 arkivarstillinger + 1 formidler + ½ teknisk konservator:	kr 5,3 mill.
Overheadutgifter per stilling: kr 160 000	kr 1,360 mill.

Anslagsvis tallfesting nødvendige investeringer privatarkivsektoren 2010-20 ved alternativ 1:

Investering Norsk Industriarbeidermuseum lesesal:	kr 1 mill.
Investering Telemark Museum: magasin, ordningsrom, formidlingsrom m.m.	ca. 20 mill.

Alternativ 2:

Et annet alternativ kan være at det etableres et fylkesarkiv for Telemark som i tillegg til fylkeskommunens egne arkiver, tar et overordnet ansvar for fylkets privatarkiver. Hvis man bruker andre fylker som mal, vil et fylkesarkiv være et supplement til de allerede eksisterende bevaringsinstitusjonene på privatarkivarbeidet (hovedsaklig museene). En samarbeidsavtale vil avklare oppgavefordelingen slik man gjør i dagens samarbeidsavtale. Et fylkesarkiv vil kunne bli den profesjonelle arkivinstitusjonen Telemark har manglet og være et tungt nav i utvikling av privatarkivarbeidet i fylket. Det vil være naturlig at fylkesarkivet for Telemark tar på seg koordinerings- og rådgivningsoppgaver i tillegg til konkrete innsamlings- og formidlingsoppgaver. Fylkesarkivet for Telemark vil ta over Statsarkivet på Kongsbergs ansvar for arkiver i Telemark.

Et fylkesarkiv kan utvikles over tid, både i forhold til stillingsressurser og nødvendige lokaler. Det er allikevel å anslå at man innen en 10-års periode bør ha 6-8 personer ansatt (ca. 8 mill. i årlige driftsutgifter), samt ha investert i et lokale som inneholder de nødvendige løsninger for en profesjonell arkivinstitusjon (anslagsvis 50-100 mill.).

Egnede lokaler ved institusjonene

Med egnede lokaler forstås her kontor for arkivansatte, arbeidsrom for ordning av arkiver, magasin og lokaler for formidling/bruk av privatarkivmateriale m.m.

Framtidig rombehov/investeringsbehov er avhengig av hvilken organisasjonsform man velger, se *Veien videre – ulike alternativ*.

Vest-Telemark Museum:

Vest-Telemark har i inneværende år startet på store byggearbeid på Eidsborg. Her er det avsatt nødvendig areal til en profesjonalisering av privatarkivarbeidet ved museet. Utbyggingen ventes ferdigstilt i 2011. Etter det legges det opp til en oppbevaring av privatarkivene innen regionen ved museet i Eidsborg.

Norsk Industriarbeidermuseum:

Norsk Industriarbeidermuseum har i dag egnede lokaler til ordning av arkivene, men trenger oppgradering av lesesalplasser. Museet har ca. 600 m ledig magasinkapasitet til privatarkivene.

Telemark Museum:

Ved Telemark Museum oppbevares i dag privatarkivene ved de *lokale* stedene. Noen av stedene er det fortsatt noe ledig kapasitet til å ta inn nye privatarkiver, mens andre steder er det ingen kapasitet til å ta inn nye privatarkiver. Rom til ordning av privatarkiver lar seg i prinsippet ordne ved alle stedene, selv om det ikke alltid blir ideelle løsninger. Formidlingen av materialet gjennom bruk skjer i Skien.

Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark:

Magasinkapasiteten ved arkivet er i dag slik at det er lite ledig plass til nye arkiver. Rom til ordning og lesesalplasser for brukere er også vanskelig og lite ideell. Ved en etablering av Klosterøya arkivsenter har arbeiderbevegelsens arkiv signalisert ønske om en samlokalisering her.

Stillingsressurser

Framtidig stillings-/investeringsbehov er avhengig av hvilken organisasjonsform man velger, se *Veien videre – ulike alternativ*.

Vest-Telemark Museum:

Museet har i dag ingen stillingsressurser knyttet opp mot arkivarbeidet. Fram mot 2020 ønsker museet seg 2 *stillinger* som arkivarer.

Norsk Industriarbeidermuseum:

Museet har i dag 1 stillingsressurs knyttet opp mot arkivarbeidet. Fram mot 2020 ønsker museet seg 2 *stillinger* knyttet opp mot privatarkivarbeidet.

Telemark Museum:

Museet har i dag ½ stillingsressurs knyttet opp mot arkivarbeidet. Fram mot 2020 ønsker museet seg 4 *stillinger* knyttet opp mot privatarkivarbeidet. Dette er på bakgrunn av den store del av befolkningen i Telemark som bor innenfor museets område som igjen har ført til en betydelig og variert mengde privatarkiver og store framtidige ugjorte oppgaver på området.

Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark:

Museet har i dag 1 stillingsressurs knyttet opp mot arkivarbeidet. Fram mot 2020 anser arkivet dette i dag for å være tilstrekkelig.

Handlingsplan

- Statsarkivet på Kongsberg tar initiativ til etablering av et *faglig nettverk* for privatarkivarbeidet i Telemark.

- Arkivnettverket tar initiativ til utarbeidelse av en *innsamlingsplan/overordnet bevaringsplan* for privatarkiver i fylket. Denne baserer seg på en kartlegging av dekningsgraden i allerede innsamlet privatarkivmateriale. Resultatet av dette arbeidet blir da institusjonenes innsamlingspolitikk.
- Det bør vurderes av arkivnettverket i samarbeid med fylkeskommunen om det bør opprettes en *koordinerende fagstilling* innen privatarkivarbeidet som knyttes til fylkeskommunens administrasjon. Arbeidsoppgaver for denne stillingen vil ev. kunne være: være fylkeskommunens fagorgan på privatarkivsektoren, koordinere og planlegge privatarkivarbeidet i fylket i samarbeid med fagnettverket, drive opplysningsvirksomhet om privatarkiver, stimulere bevaringstiltak og arrangere arkivfaglige kurs og arbeide for økede ressurser i de ansvarlige institusjonene.

Dersom alternativ 2 velges som organisasjonsform, kan en koordinerende fagstilling være 1. skritt i etableringen av et fylkesarkiv.

Arkivnettverket samles med Telemark fylkeskommune og utarbeider forslag til budsjett for privatarkivarbeidet i Telemark 2010-20 basert på behovene for en profesjonalisering av privatarkivarbeidet i Telemark som er lagt fram i denne planen. Behovene er bl.a. beregnet til 7 *nye arkivarstillinger* knyttet til institusjonene. Det bør også vurderes en særskilt stilling til *formidling* av privatarkivene. Denne bør kunne være felles for hele fylket. En teknisk konservator innenfor privatarkivsektoren bør vurderes i et samarbeid med Statsarkivet på Kongsberg.

Beregningen av nødvendige stillinger ovenfor forholder seg til alternativ 1 som organisasjonsform. Dersom alternativ 2 velges, vil antall stillinger knyttet til museenes arbeid med privatarkiver måtte vurderes på nytt.

Samarbeidsavtale om privatarkivarbeid mellom Statsarkivet i Kongsberg, Telemark Museum, Vest-Telemark Museum, Norsk Industriarbeidermuseum og Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark

Formål og lovhjemmel

Formålet med samarbeidsavtalen er å avgrense de fem bevaringsinstitusjonenes arbeidsfelt mot hverandre når det gjelder innsamling og bevaring av privatarkiver.

Med privatarkiver menes arkivdokumenter etter private rettssubjekter som organisasjoner, lag og foreninger, bedrifter, institusjoner, legater, stiftelser, enkeltpersoner og familier. Som arkivdokument menes fysiske enheter som lagrer informasjon, i papirform eller elektronisk, herunder også tegninger, kart, lys- og fotomateriale produsert som ledd i den virksomhet et privat rettssubjekt utøver.

Til grunn for samarbeidsavtalen ligger «Retningslinjer for arbeidet med privatarkiver, fastsatt av Riksarkivaren med hjemmel i lov av 4. desember 1992 nr. 126 om arkiv § 14, med virkning fra 10. april 2002.»

Avtalen inngås med utgangspunkt i retningslinjenes kapittel 2

2.1 Avtaler om arbeidsdeling

2.1.1 Arbeidet med bevaring av privatarkiver skal baseres på arbeidsdeling mellom samarbeidende depotinstitusjoner.

2.1.2 Depotinstitusjoner bør arbeide for at det blir inngått formelle avtaler om arbeidsdeling med andre depotinstitusjoner som arbeider innenfor samme sektor, geografiske områder eller samsfunnsområder, eller som det av andre årsaker er naturlig å samarbeide med. Som et minimum bør avtalen definere partenes arbeidsområder i forhold til utvelgelse og oppbevaring av privatarkiver.

Avtalens gyldighetsområde

- Privatarkiver
- Geografisk område: Telemark fylke

Hovedprinsipper for arbeidsdelingen

Hovedkriteriet for arbeidsdelingen er geografisk avgrensning. Telemark Museum dekker kommunene Sauherad, Bø, Nome, Drangedal, Skien, Siljan, Bamble, Porsgrunn og Kragerø. Vest-Telemark Museum dekker kommunene Vinje, Tokke, Seljord, Kviteseid, Fyresdal og Nissedal. Norsk Industriarbeidermuseum dekker kommunene Tinn, Hjartdal og Notodden. De tre konsoliderte museene er ansvarlig for å samordne privatarkivarbeidet innen sin region.

I utgangspunktet omfatter arbeidsdelingen alle typer privatarkiver innenfor de geografisk avgrensede områdene. Unntaket er arkiver etter personer/organisasjoner/virksomheter med tilknytning til arbeiderbevegelsen i Telemark. Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark har ansvar for dette feltet for hele fylket, bortsett fra for kommunene Tinn, Hjartdal og Notodden. Arkiver etter arbeiderbevegelsen i Tinn kommune faller inn under Norsk Industriarbeidermuseums ansvarsområde. For kommunene Hjartdal og Notodden avtales dette i det enkelte tilfelle mellom Arbeiderbevegelsens arkiv og Norsk Industriarbeidermuseum.

Statsarkivet i Kongsberg har ansvar for privatarkiver etter virksomheter som har fungert på fylkesplan samt privatarkiver av spesiell eller nasjonal karakter.

I spørsmål om bevaring av større arkiver som går ut over institusjonenes kapasitet, vil det være nødvendig å gjøre nærmere vurderinger for å finne mulige løsninger.

I tvilstilfeller skal det gjøres en vurdering av de involverte aktører i samråd med Statsarkivet i Kongsberg. Ingen arkiver skal splittes opp, men oppbevares samlet på ett sted.

Andre forhold

Fordi privatarkiver i utgangspunktet er privateiendom, vil eierne alltid kunne ha avgjørende innflytelse i spørsmålet om arkivet skal avleveres, og hvem som eventuelt skal motta det. Hvis eiers ønsker går på tvers av hovedprinsippene som er skissert ovenfor, skal spørsmålet løses i samarbeid mellom de aktuelle institusjonene, statsarkivet som fylkeskoordinator og arkiveieren.

Avtalen innebærer ingen forpliktelser til å utføre konkrete oppgaver. Hver institusjon må ta utgangspunkt i sin egen ressursituasjon til enhver tid, og står fritt både til å prioritere innenfor de satsingsområder som er uttrykt i institusjonens bevaringspolitikk for privatarkiver, og når det gjelder dimensjonering av privatarkivarbeidet i forhold til andre oppgaver.

Ansvarsfordelingen gjelder det praktiske bevaringsarbeidet. Den berører ikke Statsarkivets ansvar og funksjon som overordnet faginstans og regional representant for Riksarkivaren som tilsynsmyndighet. Statsarkivet vil som fylkeskoordinator også være bindeleddet mellom de andre samarbeidspartnerne og Riksarkivaren/Riksarkivet.

Gjensidig opplysningsplikt

Statsarkivet i Kongsberg, Telemark Museum, Vest-Telemark Museum, Norsk Industriarbeidermuseum og Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark plikter å informere hverandre om forhold som er av betydning for arbeidsdelingen mellom institusjonene.

Avtalens ikrafttredelse og varighet

Samarbeidsavtalen trer i kraft den 01.05.2010 og gjelder inntil reforhandling. Avtalen vil opphøre dersom det i perioden skjer endringer i institusjonslandskapet knyttet til privatarkivarbeidet i Telemark som avtalen er basert på.

Litteraturliste

- Utgreiing om arkivsituasjonen i Telemark. Telemark fylkeskommune 1986
- Til kildene. ABM-skrift # 40 2007

- Klosterøya arkivsenter – utredning januar 2010. Skien kommune
- Arkivplan – Privatarkiv for framtida ved Norsk Industriarbeidermuseum. Del av Plan for samlingsforvaltning
- Overordnet bevaringsplan for privatarkiver i Vestfold. Komma – Kompetansesenter for museum og arkiv, Vestfold
- Innsamlingsplan for Telemark Museum 2009-11

Aktuelle websteder

Telemark Museum:	www.telemark.museum.no
Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark:	www.a-arkiv.no
Vest-Telemark Museum:	www.vest-telemark.museum.no
Norsk Industriarbeidermuseum:	www.visitvemork.com/dnn
Statsarkivet Kongsberg:	www.arkivverket.no/kongsberg
Samkatalogen:	www.arkivverket.no/sk
ASTA:	www.stiftelsen-asta.no